

URHEILIJAN YHTEISKUNTAVASTUU

Suomalaisten joukkueurheilijoiden näkemyksiä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta

Krista Kyyrönen

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2021

TIIVISTELMÄ

Kyyrönen, K. 2021. Urheilijan yhteiskuntavastuu. Suomalaisten joukkueurheilijoiden näkemyksiä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 94 s., 3 liitettä.

Maailmanlaajuinen pandemiatilanne pysäytti keväällä 2020 lähes koko maailman, mukaan lukien urheilun. Urheilijoille jäi urheilun ohella aikaa pohtia arvojaan ja tuoda niitä myös esille. Näihin arvoihin ja niihin pohjautuviin sanoihin ja tekoihin perehdytään tässä tutkimuksessa.

Tässä liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielmassa tutkittiin suomalaisten aktiivisten ja entisten joukkuelajeja edustavien huippu-urheilijoiden näkemyksiä urheilijan yhteiskuntavastuusta. Tutkimuksen tarkoituksena oli avata urheilijan yhteiskuntavastuun käsitettä, sillä siitä tehty tieteellinen tutkimus on Suomessa vielä olematonta. Tutkimustietoa verrattiin Pohjois-Amerikassa tehtyyn tutkimukseen ja sen avulla muodostettiin kuva suomalaisten urheilijoiden yhteiskuntavastuusta. Tutkimus toteutettiin laadullisin tutkimusmenetelmin haastatteleamalla kuutta suomalaista joukkuelajin huippu-urheilijaa.

Tutkimuksen päätehtävä oli määritellä, mitä on urheilijan yhteiskuntavastuu. Mielenkiinnon kohteina olivat erityisesti suomalaisten urheilijoiden tekemä yhteiskuntavastuutyö ja urheilijoiden motiivit yhteiskuntavastuun osoittamiseen. Aineisto koostui kuudesta puolistrukturoiduista teemahaastattelusta. Haastateltavat edustivat suomalaisia joukkuepallolajeja – jalkapalloa, koripalloa, futsalia ja jääkiekkoa. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Urheilijan yhteiskuntavastuun juuret ovat vahvassa vastuuntunnossa ja vastuullisessa kansalaisuudessa. Urheilijan yhteiskuntavastuulla on monia eri muotoja, jotka ilmenevät eri tavoilla. Suomessa urheilijan yhteiskuntavastuu perustuu pitkälti arvomaailman ja mielipiteiden jakamiseen joko konkreettisin teoin tai suullisin sekä kirjallisin kannanotoin. Muodot voidaan jakaa urheilun ulkopuoliseen vaikuttamiseen, urheilun sisäiseen vaikuttamiseen ja yhteiskuntavastuuseen työnä.

Urheilijan yhteiskuntavastuun tarkoituksena on vaikuttaa ja herättää keskustelua. Jotkut vaikuttamisen muodoista tai aiheista jakavat mielipiteitä, minkä vuoksi urheilijan yhteiskuntavastuulla on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Yksi kriittinen esille noussut kysymys oli, kenellä on vastuu. Urheilijan yhteiskuntavastuu käsittää arjen pienten tekojen ohella laajempia urheilijoita koskevia kysymyksiä. Jatkossa tulisi keskustella, onko urheilijan, urheilupäättäjän vai instituution vastuu ottaa kantaa ja aloittaa muutos.

Asiasanat: joukkueurheilu, vaikuttaminen, urheilijat, yhteiskuntavastuu

ABSTRACT

Kyyrönen, K. 2021. Athlete's Social Responsibility. Views of Finnish team sport athletes on social impact. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's Thesis in Social Sciences of Sport, 94 pp., 3 appendices.

In the spring of 2020, the global pandemic situation halted almost the entire world, including sports. Besides practicing, athletes had time to reflect on their values and bring them to the fore. These values and the words and deeds based on them were explored in this study.

The views of Finnish active and former team sports top athletes on an athlete's social responsibility were studied in this master's thesis. The purpose of my research was to clarify the concept of an athlete's social responsibility, as scientific research on it is still non-existent in Finland. I compared the research data I received with the research conducted in Northern America and used it to form a picture of the Finnish athlete's social responsibility. The research was carried out using qualitative research methods by interviewing six Finnish team sport elite athletes.

I researched and defined what is athlete's social responsibility. Of particular interest were the social responsibility work done by Finnish athletes and the athletes' motives for demonstrating social responsibility. The material consisted of semi-structured thematic interviews. The interviewees represented Finnish team football sports – football, basketball, futsal, and ice hockey. The data was analyzed by theory-guided content analysis.

The main results of the study answered the three research questions. Athlete's social responsibility has its roots in a strong sense of responsibility and responsible citizenship. Athlete's social responsibility takes many different forms, manifested in various ways. In Finland, an athlete's social responsibility is largely based on the sharing of values and opinions, either through concrete actions or through oral and written statements. Forms can be divided into influencing outside sport and influencing within sport, as well as social responsibility as work.

The purpose of athlete's social responsibility is to influence and provoke discussion. Some of the forms or topics of influence are divisive, which is why athlete's social responsibility has both positive and negative effects. One critical question that arose was who has the responsibility. Although the athlete's social responsibility also encompasses small everyday actions, when discussing larger issues that affect athletes more broadly, it should be discussed in the future whether it is the responsibility of the athlete, sports decision-maker, or institution to take a stand and initiate change.

Key words: team sports, influencing, athletes, social responsibility

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO.....	1
2 TUTKIELMAN TOTEUTUS	4
2.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	4
2.2 Tieteenfilosofiset lähtökohdat ja aineiston hankinta	5
2.3 Haastateltavien valinta ja haastatteluprosessin eteneminen	7
2.4 Aineiston analyysi	12
2.5 Tutkimusetiikka	13
3 ARVOT URHEILUSSA.....	16
3.1 Urheilun arvot ja ominaispiirteet.....	16
3.2 Joukkueurheilun näkökulma.....	18
3.3 Arvojen yhteys vaikuttamiseen	20
4 OSALLISTUMISESTA KOHTI URHEILIJAN YHTEISKUNTAVASTUUTA.....	22
4.1 Osallistuminen, aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen	22
4.2 Yhteiskuntavastuun määritelmä	25
4.3 Yhteiskuntavastuu yhteistyömuotona urheilussa.....	27
4.4 Urheilijan yhteiskuntavastuu yhteiskuntavastuun muotona	28
4.5 Yrityksen ja urheilijan yhteiskuntavastuun eroja ja yhtäläisyyksiä.....	30
5 URHEILIJAN YHTEISKUNTAVASTUUN ULOTTUVUUDET	33
5.1 Urheilijan yhteiskuntavastuun ulottuvuudet.....	33
5.1.1 Johtajuus	34
5.1.2 Kommunikaatio	36

5.1.3	Organisointi	40
5.1.4	Sosiaalinen tietoisuus	43
5.2	Urheilu yhteiskuntavastuun alustana	46
5.3	Urheilusta opittujen taitojen yhdistäminen vaikuttamiseen.....	48
6	URHEILIJAN YHTEISKUNTAVASTUUN MUOTOJA	51
6.1	Urheilijan yhteiskuntavastuun muotoja	51
6.1.1	Urheilun ulkopuolella vaikuttaminen	52
6.1.2	Urheilun sisäinen vaikuttaminen	56
6.1.3	Urheilijan yhteiskuntavastuu työnä	59
6.2	Urheilijan yhteiskuntavastuun sisältöalueet	60
6.3	Media vaikuttamisen välineenä	62
6.4	Sosiaalisen median korostuminen vaikuttamisessa	63
7	URHEILIJAN YHTEISKUNTAVASTUUN VAIKUTUKSET	66
7.1	Haasteet urheilijan yhteiskuntavastuussa	66
7.2	Myönteiset vaikutukset.....	70
7.3	Motivaation lähteitä.....	72
7.4	Päätös vai päätyminen yhteiskuntavastuulliseksi vaikuttajaksi.....	74
7.5	Sidosryhmien vaikutukset.....	76
8	POHDINTA.....	79
8.1	Urheilijan yhteiskuntavastuu Suomessa	80
8.2	Kenen vastuu?.....	82
8.3	Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusehdotukset	84
	LÄHTEET	87
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Urheilu vaikuttaa ihmisten ajatteluun ja käyttäytymiseen ja voi antaa monille jopa olemassaolon merkityksen. Urheiluun ja liikuntaan liittyy vahvasti tavoitteiden asettaminen ja niiden saavuttaminen. Mittarit kuten painon pudottaminen, maratonin juokseminen tai arvokisoissa voitettujen mitalien määrä ovat läsnä urheilussa jatkuvasti ja niiden avulla voidaan arvioida tavoitteiden etenemistä. Nämä eivät kuitenkaan ole ainoita tavoitteita urheilussa, sillä urheilulla ja urheilun kautta pystytään koskettamaan ihmisiä ainutlaatuisella tavalla. Urheilun potentiaali perustuu sen suureen vetovoimaan, joka ilmenee muun muassa eri taustoista, kulttuureista ja ikäryhmistä tulevien ihmisten yhteen tuomisena. Urheilu rikkoo myös rajapintoja ja saa aikaan sosiaalista hyvää – niin terveemmän ja aktiivisemmän elämäntyylin kuin myös arvokkaamman ja merkityksellisemmän elämän rakentamiseen. (Aaltonen 2016.)

Urheilun sisällä on monia toimijoita, jotka käsittävät urheilun usein omaksi kokonaisuudekseen, jossa toimitaan sen omien sääntöjen puitteissa ja joka on muusta yhteiskunnasta riippumaton. Urheilulla on kuitenkin ainutlaatuinen kyky ja tehtävä luoda kansakunnan identiteettiä arvoja välittämällä. Tämä ainutlaatuisuus antaa urheilijoille ja urheiluun liittyville toimijoille paitsi mahdollisuuden, myös vastuun tuoda käyttäytymisellään ja viestinnällään esille asioita ja arvoja, jotka he kokevat merkityksellisiksi. Kun urheilijat ymmärtävät oman vaikutusvaltansa ja tuovat esiin sosiaalisesti ja moraalisesti kestäviä käytäntöjä omassa toiminnassaan, voi urheilu parhaassa tapauksessa edistää arvollisesti kestävästä Suomen rakentumista. (Aaltonen 2016.)

Suomen Olympiakomitea on perustellut huippu-urheilun yhteiskunnallisen näkökulman niin kansallisena kuin kansainvälisenäkin ulottuvuutena. Kansallisesta näkökulmasta urheilulla on mahdollisuus purkaa yhteiskunnallisia normeja, sillä urheilu antaa alustan vaikuttaa yhteiskunnallisiin normeihin esimerkiksi urheilijoiden kannanottojen avulla. Kansainvälistä ulottuvuutta tuovat kannanotot esimerkiksi globaalien ihmisoikeuksien puolesta. (Palomäki 2018.)

Huippu-urheilijan ottaessa kantaa yhteiskunnalliseen asiaan, oli se sitten vähemmistöjen oikeuksia tai luonnonsuojelua koskeva, näyttää hän tällöin niin sanotun inhimillisen puolensa. Urheilija voi tällä tavalla osoittaa olevansa muutakin kuin pallon potkaisija tai torjuja. Kannanottojen avulla urheilija voi käyttää urheilun tuomaa julkisuutta tehdäkseen muutoksen yhteiskunnassa. (Eatmon 2014.) Urheilijoiden julkisuus tekee heistä mediapersoonia, joista kiinnostutaan. Urheilijoilla on mahdollisuus olla jopa mielipidejohtajia, jos he päättävät ottaa kantaa yhteiskunnallisiin asioihin. (Olympiakomitea 2018.)

Jo noin 15 vuotta sitten Babiak ja Wolfe (2006) toivat esiin, että yhteiskuntavastuun merkitys nousi urheilutoimijoiden keskuudessa 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa. Urheiluorganisaatiot ovat yhä enemmän osoittaneet aktiivisesti kiinnostusta sosiaaliseen uudistukseen, konfliktien ratkaisemiseen, hyväntekeväisyyteen ja kansainväliseen kehitykseen. Urheiluorganisaatioiden kasvanut kiinnostus yhteiskunnallisiin ongelmiin on mahdollisesti aktivoinut myös yksittäisiä urheilijoita. (Darnell 2012.) Vallitseva pandemiatilanne on entisestään kiihdyttänyt keskustelua ja mediahuomiota urheilijan yhteiskuntavastuusta. Julkiset kannanotot ovat usein tulleet viihdemaailmassa artistien ja näyttelijöiden suista (Salminen & Rantalainen 2020), mutta kenties urheilunkin pysäyttänyt korona sai urheilijat aktivoitumaan. Moni urheilija on ottanut kantaa keväällä 2020 ja sen jälkeen muun muassa Yhdysvalloista liikkeelle lähteneeseen Black Lives Matter -kampanjaan.

Yhteiskuntavastuuta osoittaville urheilijoille löytyy aina kritisoijia, joiden mielestä urheilijoiden tulisi keskittyä urheiluun eikä poliittiseen protestointiin. Kaufmanin ja Wolffin (2010) mukaan on todennäköistä, että suurin osa urheilijoista ei tule koskaan osoittamaan yhteiskuntavastuuta. Urheilijat ovat kuitenkin koko ajan enemmän tietoisia omasta roolistaan ja vastuustaan sosiaalisen ja poliittisen muutoksen edistämiseksi (Cardenas 2012). Parent (2018) kuvaa urheilijoiden aktiivisuutta kulttuuriseksi muutokseksi kohti kasvavaa urheilutoimijoiden yhteiskuntavastuuta. Enää eivät pelkät huippu-urheilijat ota kantaa, vaan myös amatööriurheilijoiden keskuudessa on yhteiskunnallinen osallisuus lisääntynyt ympäri maailman. Moraalisesti tietoisten ja vastuuntuntoisten urheilijoiden kasvava määrä saattaa auttaa tukemaan urheilujärjestelmiä kaikkialla maailmassa sopeutumaan 2000-luvun sosiaalisiin arvoihin ja odotuksiin (Peel, Cameron & Begovic 2012).

Tämän pro gradu -tutkielman kohderyhmänä ovat suomalaiset huippu-urheilijat, jotka ovat toimineet yhteiskuntavastuullisesti eli esittäneet urheilijan yhteiskuntavastuuta. Tutkimukseni tarkoituksena on avata urheilijan yhteiskuntavastuun käsitettä, sillä siitä tehty tieteellinen tutkimus on Suomessa vielä olematonta. Vertaan saamaani tutkimustietoa Pohjois-Amerikassa tehtyyn tutkimukseen ja muodostan sen avulla kuvan urheilijan yhteiskuntavastuusta Suomessa. Tutkimus on toteutettu laadullisin tutkimusmenetelmin haastatteleamalla kuutta suomalaista joukkuelajin huippu-urheilijaa. Esittelen haastateltavat ja tutkimusmenetelmät tarkemmin seuraavassa luvussa. Sen jälkeen kolmannessa luvussa avaan urheilun arvoja ja rajaan aiheeni joukkueurheilun näkökulmaan.

Luvussa neljä määrittelen, miten tutkimuksessani muodostuu käsite urheilijan yhteiskuntavastuu. Perustan määritelmän teoriataustaan vaikuttamisesta ja aktiivisesta kansalaisuudesta sekä jo tutkittuun tietoon urheilijan yhteiskuntavastuusta. Sivuan myös yhteiskuntavastuun käsitettä yleisesti yritys- ja urheiluelämässä. Viidennessä luvussa käsittelen urheilijan yhteiskuntavastuun ulottuvuuksia ja edellytyksiä, minkä jälkeen kuudennessa luvussa esittelen urheilijan yhteiskuntavastuun muotoja ja sisältöalueita. Ennen pohdintaa tuon vielä esiin urheilijan yhteiskuntavastuun myönteisiä ja haasteellisia vaikutuksia.

Tässä tutkimuksessa esiintyy paljon vastuuseen ja vastuullisuuteen liittyviä termejä, kuten sosiaalinen vastuu, yhteiskuntavastuu ja sen osoittaminen, (yhteiskunnallinen) vaikuttaminen sekä urheilijan yhteiskuntavastuu. Urheilijan yhteiskuntavastuun käsitettä ei ole aikaisemmin käytetty suomenkielisessä tutkimuksessa. Tämän tutkielman sisällä kaikki edellä esitetyt termit kuvaavat urheilijan yhteiskuntavastuuta tai sen osaa. Kansainvälisessä tutkimuksessa toimituksista on käytetty käsitteitä vaikuttaja, mielipidevaikuttaja, urheiluvaikuttaja ja aktivisti, joista kaikki myös kuvaavat tässä tutkimuksessa urheilijan yhteiskuntavastuuta osoittavaa henkilöä.

Yhteiskuntavastuun määritelmä ei ole yksinkertainen, mutta Anttiroikoa (2004, 21–23) mukailen sen voisi tiivistää seuraavasti: yhteiskuntavastuu perustuu ideologiaan, joka pyrkii kehittämään yhteisöä tiettyyn suuntaan ja jäsentämään yksilön roolin sekä vastuun. Yhteiskuntavastuu sisältää eri tasoista toimintaa niin yksilön omassa yhteisössä kuin laajasti yhteiskunnassa. Tässä tutkimuksessa yhteiskuntavastuu nähdään yksilön yhteiskuntaan osallistumisena, oman panoksen antamisena – oli se sitten pieni tai suuri teko, eettinen tai ekologinen valinta.

2 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset sekä taustaa sille, miksi olen valinnut kyseisen tutkimuskohteen. Tutkimuskohteen esittelyn jälkeen kuvailen, kuinka tutkimus on käytännössä toteutettu ja kuinka tutkimusaineisto on kerätty ja analysoitu. Lisäksi luvun lopussa tarkastelen laadulliseen tutkimukseen liittyvää tutkimusetiikkaa.

2.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää suomalaisten nykyisten ja entisten huippu-urheilijoiden käsityksiä urheilijan yhteiskuntavastuusta. Tutkin ja määrittelen, mitä on urheilijan yhteiskuntavastuu. Mielenkiinnon kohteina ovat erityisesti suomalaisten joukkueurheilijoiden tekemä yhteiskuntavastuutyö ja urheilijoiden motiivit yhteiskuntavastuun osoittamiseen.

Tutkimuskysymykset ovat:

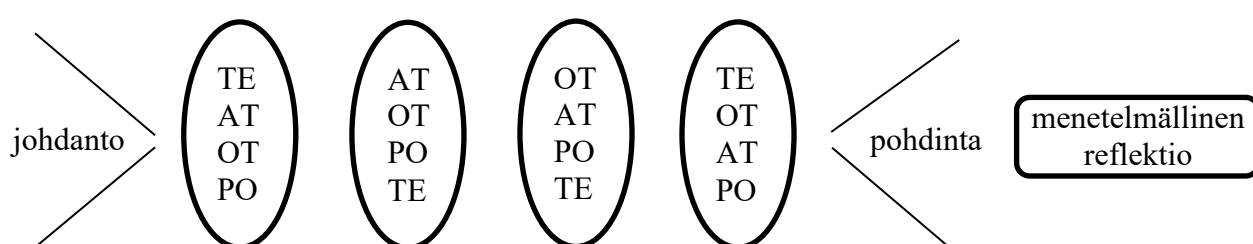
1. Mitä on urheilijan yhteiskuntavastuu?
2. Minkälaista urheilijan yhteiskuntavastuuta Suomessa esiintyy joukkuelajeissa?
3. Miksi urheilijat osoittavat yhteiskuntavastuuta?

Tutkielma etenee teoriaa ja tutkimustuloksia yhdistellen, sillä aikaisempaa tutkimusta urheilijan yhteiskuntavastuusta Suomessa ei juuri ole. Etsin ja vertailen yhtäläisyyksiä maailmalla tehtyyn tutkimukseen urheilijan yhteiskuntavastuusta. Ylipäättään akateeminen tutkimus on melko vähäistä nimenomaisesta aiheesta, mutta yhteiskuntavastuu sekä urheilun ja politiikan yhteys ovat olleet uutisaiheita vallitsevan COVID-19-poikkeustilanteen vuoksi erityisen paljon tätä tutkimusta tehdessäni.

2.2 Tieteenfilosofiset lähtökohdat ja aineiston hankinta

Valitsin tutkimusmetodikseni laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän, sillä tutkimuksen tarkoituksena on tulkita laajemmin ilmiötä. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä onkin pyrkiä kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa taikka ymmärtämään tiettyä toimintaa, eikä tehdä tilastollisia yleistyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Tutkimussuunnitelman eläminen tutkimushankkeen mukana on tavoiteltavaa laadullisessa tutkimuksessa. Avoimen tutkimussuunnitelman ansiosta tutkimuksen eri vaiheet kietoutuvat tiiviimmin yhteen. Aineistonkeruuta, analyysia, tulkintaa ja raportointia tehdään tutkimuksessa usein limittäin. Luonnollista on myös joutua muuttamaan tutkimussuunnitelmaa tai tutkimusongelman asettelua tutkimuksen edetessä. (Eskola & Suoranta 2014, 15–16.)

Eskolan (2015) nimittämässä tuplasuppilo-tutkimusraporttimallissa, jota käytän tutkimuksessani, tutkimus etenee juuri limittäin ilmiöpohjaisesti, ei tutkimusvaiheittain. Tuplasuppilomallin toisessa päässä on johdanto, josta itsekkin aloitin tutkielmani. Tämän jälkeen tulevat pääluvut, joissa yhdistyvät neljä empiirisen tutkimuksen peruselementtiä: teoria, aiemmat tutkimustulokset, omat tulokset ja pohdinta. (Eskola 2015, 190.) Päälukujen aiheet sitoutuvat ilmiöön eli urheilijan yhteiskuntavastuuseen ja mukailevat haastattelurungon teemoja. Tutkimuksen loppuun on koottu yhteen laajempi pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset.

KUVA 1. Tuplasuppilo-tutkimusraporttimalli (Eskola 2015, 190).

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto hankitaan useimmiten haastattelun, kyselyn, havainnoinnin tai erilaisista dokumenteista kootun tiedon avulla (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83). Tämän tutkimuksen aineiston hankinta toteutettiin haastatteluilla. Haastattelut voidaan jakaa edelleen

lomakehaastatteluihin, teemahaastatteluihin ja syvähaastatteluihin. Toisessa ääripäässä lomakehaastattelu on täysin strukturoitu, valmiita kysymyksiä ja valmiin toteutustavan sisältävä aineistonkeruumuoto, kun taas toisessa ääripäässä on syvähaastattelu, joka on strukturoimaton – vain keskusteltava ilmiö on määritelty. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.) Tutkimuksessa käytetty teemahaastattelu on puolistrukturoitu eli se osuu näiden kahden ääripään välille. Teemahaastattelulle ominaista on, että haastattelun teemat perustuvat tutkittavasta ilmiöstä aikaisemmin tutkittuun tietoon (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88). Tässä tutkimuksessa osa teemoista perustui aiempiin tutkimuksiin, mutta mukaan otettiin myös ajankohtaisia teemoja. Haastattelu perustui teemoihin, joista jokaisen alla oli haastattelua eteenpäin vieviä apukysymyksiä. Täten haastattelu muistutti syvähaastattelua, sillä pyrin näillä kysymyksillä avaamaan tutkittavaa ilmiötä perusteellisesti, joka on avoimelle haastattelulle tyypillistä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 88). Teemahaastattelua on kuitenkin myös kuvailtu niin avoimeksi, että haastateltava saa vapauden puhua omin sanoin käsiteltävistä aiheista (Eskola & Suoranta 2014, 88), joten päädyin määrittelemään haastattelumuodon puolistrukturoiduksi teemahaastatteluksi.

Haastattelurunkoa (liite 1) kehitin ohjaajani sekä opiskelijakollegoiden avustuksella. Aihe oli itselleni ja muille mukanaolijoille uusi, joten kehittäminen oli tarpeellista, jotta aineiston määrä ja laatu taattaisiin. Tein yhden testihaastattelun opiskelijakollegani kanssa, joka oli jollain tasolla perehtynyt aiheeseen. Testihaastattelu auttoi poistamaan epäselvät sanamuodot ja sain samalla tarkistettua, miten videohaastattelu ja sen tallennus käytännössä toimivat. Testihaastattelun perusteella puolistrukturoitu haastattelu oli perusteltu valinta, sillä se antaa tutkijalle tarpeeksi apua, jotta tutkittavasta asiasta saadaan tarpeeksi tietoa. Puolistrukturoidun haastattelun teemat muodostavat lisäksi kehikon, jonka avulla tutkijan on helpompi analyysivaiheen aloittaessa lähestyä aineistoa sen ollessa jäsennellympi kuin esimerkiksi syvähaastattelun jälkeen (Eskola & Suoranta 2014, 88).

Muista aineistonkeruumenetelmistä päädyin käyttämään myös joukkotiedotuksen tuotteita, joilla tarkoitetaan sanoma- ja aikakauslehtiä sekä elokuvia ja radio- ja tv-ohjelmia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 96). Olen laajentanut tutkimuksen kohdalla joukkotiedotuksen koskemaan myös podcasteja, sillä tutkimusaiheestani löytyi ajankohtaisia podcast-jaksoja. Tutkimuksen aihe, urheilijan yhteiskuntavastuu, nousi mediassa vahvasti esille tutkielmaa kirjoittaessani vuosina 2020–2021. Haastattelemani henkilöt antoivat aiheeseen liittyviä kommentteja

tekemieni haastattelujen jälkeen myös valtamediaan. Etenkin ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä ”*Mitä on urheilijan yhteiskuntavastuu?*” hyödynsin joukkotiedotuksen tuotteita täydentäessäni haastatteluista saamiani vastauksia.

2.3 Haastateltavien valinta ja haastatteluprosessin eteneminen

Luvun alussa määriteltiin tutkimuksen tarkoituksiksi suomalaisten nykyisten ja entisten joukkuelajien huippu-urheilijoiden näkemyksien kartoittaminen urheilijan yhteiskuntavastuusta. Huippu-urheilijoiksi tässä tutkimuksessa lasketaan vähintään kansallisesti korkeimmalla sarjatasolla pelanneet joukkueurheilijat. Valinta nimenomaan huippu-urheilijoiden haastattelemiseen perustui heidän saamaansa mediahuomioon.

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on aineiston tarkoituksenmukainen ja harkinnanvarainen valinta. Yleistettävyyttä ei ole samalla tavalla laadulliselle tutkimukselle ominaista, mutta yleistettävyyttä voidaan arvioida muun muassa aineiston järkevällä kokoamisella. Tähän liittyy olennaisesti haastateltavien valinta: haastateltavilla tulisi olla samantapainen kokemuspohja tutkittavasta aiheesta, tietämystä ja sanottavaa tutkimusongelmasta sekä mielenkiintoa aihetta kohtaan. (Eskola & Suoranta 2014, 66; Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Tässä tutkimuksessa huippu-urheilijoilla on ensinnäkin yhteistä heidän urheilijan ammattinsa, joukkueurheilutausta ja yhteiskuntavastuun osoittaminen, jotka kaikki muodostavat yhteistä kokemusmaailmaa. Toiseksi haastateltavat ovat jo aikaisemmin olleet esillä mediassa ja jopa työskennelleet yhteiskuntavastuuaiheen parissa. Jokainen haastateltavista suostui mielellään mukaan tutkimukseen ja puhui urheilijan yhteiskuntavastuusta myönteisesti, joten heiltä löytyi mielenkiintoa tutkimaan aihetta kohtaan.

Ennen haastattelukutsujen lähettämistä tein esityötä tutkimalla eri medioista, ketkä urheilijat ovat osoittaneet yhteiskuntavastuuta. Tarkoituksenani oli valita sellaiset henkilöt, jotka varmasti ovat tietoisesti ja omaehtoisesti osoittaneet yhteiskuntavastuuta. Valitsin myös muutaman haastatteluhenkilöistä siksi, että tiesin heidän tehneen urheilun ohella joko vapaaehtoisena tai palkattuna töitä urheilijan yhteiskuntavastuun parissa. Näin varmistin, että aineistostani tulee riittävän laaja. Aloittaessani haastattelut olin sopinut viisi haastattelua valmiiksi. Päätin käyttää

yhtenä aineiston kokoamismenetelmänä lumipallo-otantaa, joka tarkoittaa haastattelujen alkutilanteessa avainhenkilön avulla toisen tiedonantajan pariin pääsemistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 99). Ensimmäisissä haastatteluissani kysyin haastateltavilta eli avainhenkilöiltäni, onko heillä tiedossa tiedonantajaksi sopivia henkilöitä. Yhden myöhemmin haastateltavaksi valikoituneen henkilön nimi mainittiin useamman kerran, joten päätin lähettää hänelle haastattelukutsun. Olin aikaisemmin pyöritellyt hänen nimeään mahdollisena haastateltavana, mutta sain vielä varmistuksen pohdinnalleni avainhenkilöiden avulla.

Rajanveto nimenomaan joukkueurheilijoihin tapahtui haastatteluiden sopimisen jälkeen, kun sain kokoon joukkueurheilijoista koostuvan haastattelujoukon. Tein jo haastateltavia valittaessa rajauksen joukkueurheilijoihin, sillä joukkueurheilijoiden yhteiskuntavastuun osoittaminen eroaa hieman yksilöurheilijoista. Yksilöurheilijat ovat ainoastaan vastuussa itsestään, kun taas joukkueurheilijoiden pitää ottaa huomioon myös joukkueen muut jäsenet ja laajemmin koko joukkueen yhteistyökumppanit ottaessaan kantaa eri asioihin. Haastateltavien lajit keskittyivät suurimpiin suomalaisiin joukkueurheilulajeihin, jääkiekkoon, jalkapalloon ja koripalloon, mutta myös yksi futsalpelaaja löytyi joukosta. Tutkimus on kuitenkin uutena tutkimuskohteena yleispiirteistä ja peruskäsitteitä avaavaa, joten tulokset ovat osin sovellettavissa myös yksilö- ja ei-huippu-urheilijoihin.

Tärkein rajoittava tekijä haastateltavien valinnassa oli luonnollisesti urheilijan yhteiskuntavastuun osoittaminen. Yhteiskuntavastuuta osoittaneita suomalaisia huippu-urheilijoita on vain rajattu määrä, joten mahdollisten haastateltavien joukkoa laajennettiin entisiin huippu-urheilijoihin. Urheilijoille vaikuttaa olevan tyypillistä, että yhteiskuntavastuun osoittaminen ja kannanotot tapahtuvat vasta urheilu-uran jälkeen, mikä perustelee valinnan laajentamisen aktiivisista urheilijoista myös jo lopettaneisiin. Lisäksi kokeneilla urheilijoilla on usein enemmän elämäkokemusta ja heillä on ollut enemmän tilaisuuksia vaikuttamiselle.

Lähetin lopulta haastattelukutsun yhdeksälle urheilijalle, joista kuusi vastasi myönteisesti kutsuuni. Nämä kuusi haastateltavaa olivat Emma Terho, Ilari Äijälä, Panu Autio, Shawn Huff, Teemu Ramstedt ja Tinja-Riikka Korpela. Esittelen seuraavaksi tarkemmin haastateltavien

urheilutaustat. Haastateltavien sukupuolijakauma kuvaa mielestäni melko hyvin todellista sukupuolijakaumaa urheilijan yhteiskuntavastuuta osoittaneissa.

Emma Terho

Ikä: 39 vuotta

Urheilutausta: Entinen jääkiekkoilija, joka on pelannut viidet olympialaiset ja useasti MM-kilpailuissa. Terho on kerännyt palkintokaappiinsa urallaan kaksi pronssia olympialaisista, neljä pronssia MM-kilpailuista ja seitsemän Suomen mestaruutta (Elite Prospects 2020). Hän on pelannut Suomen lisäksi Yhdysvalloissa yliopistosarjassa ja Venäjällä ammattilaisena.

Ilari Äijälä

Ikä: 34 vuotta

Urheilutausta: Entinen jalkapalloilija, joka tehnyt on miltei 15 vuoden uransa Suomessa Veikkausliigassa. Äijälältä löytyy kokemusta nuorten maajoukkueesta ja yksi A-maaottelu. Ensimmäisen ammattilaissopimuksensa hän teki HJK:n kanssa, ja tämän jälkeen hän on edustanut muun muassa Myllykosken Palloa ja FC Honkaa pääsarjatasolla.

Panu Autio

Ikä: 35 vuotta

Urheilutausta: Aktiivinen futsalpelaaja, joka on pelannut 15 vuotta futsalmaajoukkueessa ja pelaa edelleen Suomessa Futsal-Liigaa. Autiosta tuli ensimmäinen suomalainen futsalammatilainen, kun hän siirtyi vuonna 2010 pelaamaan Espanjaan. Hän on Espanjan lisäksi pelannut ammattilaisena Venäjällä, mutta nykyisin hän pelaa espoolaisen Golden Futsal Teamin riveissä ja toimii samalla seuran urheilutoimenjohtajana.

Shawn Huff

Ikä: 37 vuotta

Urheilutausta: Aktiivinen koripalloilija, joka on pelannut juniorivuotensa Suomessa, muun muassa miesten SM-sarjassa Espoon Hongan riveissä, kunnes siirtyi Valparaison yliopistoon Yhdysvaltoihin pelaamaan. Ensimmäiset ammattilaisvuotensa Huff aloitti Kreikasta, minkä jälkeen hän on pelannut ympäri Eurooppaa Italiassa, Ranskassa ja Saksassa. Keväällä 2019

Huff solmi kolmivuotisen sopimuksen Suomen Korisliigaa pelaavan Helsinki Seagullsin kanssa.

Teemu Ramstedt

Ikä: 33 vuotta

Urheilutausta: Aktiivinen jääkiekkoilija, joka on pelannut 14-vuotisella ammattilaisurallaan sekä Suomen että Ruotsin liigaa ja Venäjällä KHL:ssä. Ramstedtillä on kokemusta myös junioreiden ja miesten maajoukkueesta. Aikuisiällä harrastuksiksi ovat muotoutuneet pyöräily ja triathlon.

Tinja-Riikka Korpela

Ikä: 35 vuotta

Urheilutausta: Aktiivinen jalkapalloilija, joka on vahtinut Suomen maalia maajoukkueessa jo 91 ottelun verran. Urallaan Korpela on pelannut Suomen lisäksi Norjassa, Ruotsissa, Saksassa ja nykyisin Englannissa. Hänen nykyinen seurajoukkueensa on Everton LFC, joka pelaa FA:n naisten Superliigassa.

Analysion aineiston suurin tunnistetiedoin, koska Suomessa esiintyviä urheilijan yhteiskuntavastuuta osoittavia tapauksia on niin vähän, että haastattelujen anonymisointi ei olisi mielekäästä (ks. luku 2.6.).

Toteutin tutkimuksen haastattelut toukokuussa 2020. Ennen haastatteluja olin yhteydessä sähköpostitse kaikkiin haastateltaviin sopiessani haastattelun ajankohdan. Samalla lähetin heille tiedotteen tutkimuksen kulusta, tietosuojailmoituksen sekä suostumuslomakkeen allekirjoitettavaksi. Lisäksi varmistin vielä ennen haastattelun aloittamista etenkin sen, että haastateltavalle sopi suorien tunnistetietojen käyttäminen tutkimuksessa. Haastattelun lopuksi kerroin vielä, kuinka tutkimus tulee etenemään ja ilmoitin lähettäväni tutkimuksen haastateltaville luettavaksi ennen sen julkaisemista Jyväskylän yliopiston sähköisessä julkaisuarkistossa.

Kevään 2020 COVID-19-pandemiatilanteesta johtuen kaikki haastattelut toteutettiin videohaastatteluina Zoom-alustalla. Alustavan suunnitelman mukaan haastattelut olisi tehty

kasvotusten haastateltavien aikataulun salliessa. Haastattelujen sopiminen verkkoalustalla käytäviksi osoittautui lopulta aikataulujen suhteen huomattavasti helpommaksi, mitä se olisi todennäköisesti ollut, jos haastattelut olisi tehty kasvotusten. Zoom-haastattelussa käytettiin sekä sen ääni- että video-ominaisuutta, jotta haastattelutilanteesta saataisiin mahdollisimman aidon tuntuinen. Molempien osapuolien kannalta oli antoisampaa käydä keskustelua samalla, kun näki kasvojen eleet. Analysointivaiheessa haastatteluista hyödynnettiin kuitenkin vain ääntä, eikä videota analysoitu ollenkaan. Haastattelut tallennettiin Zoom-palvelun omalla tallennusominaisuudella sekä varmistukseksi vielä puhelimen omalla tallennusohjelmalla, jos tekniikassa olisi ilmennyt ongelmia. Haastattelujen kesto vaihteli 37 minuutin ja yhden tunnin ja 37 minuutin välillä.

Poikkeustilanteen vuoksi haastateltavilla oli enemmän aikaa kuin normaalissa urheilijan arjessa. Ainakin yksi haastateltavista olisi lisäksi asunut ulkomailla, jos pandemia ei olisi pakottanut palaamaan takaisin Suomeen. Moni haastateltavista oli myös käyttänyt Zoom-palvelua jo ennen haastattelua, joten teknisiäkään ongelmia ei ollut pieniä videon katkeamisia lukuun ottamatta. Olin itsekin tutustunut Zoom-palveluun jo aikaisemmin opintojen kautta, joten kynnys videohaastattelulle oli siltä osin matala.

Haastattelut alkoivat lämmittelykysymyksillä urheilijan omasta taustasta niin yleisesti elämässä kuin urheilussakin sekä keskustelulla arvoista. Ennen urheilijan omia toimia urheilijan yhteiskuntavastuun suhteen kävimme läpi haastattelun yhden pääteeman – yhteiskunnallisen vaikuttamisen. Toinen pääteemoista oli urheilijan oma kokemus urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamisesta ja sen seurauksista. Viimeinen pääteema keskittyi urheilijoihin itseensä, tarkemmin heidän motivaatioonsa vaikuttaa. Lopuksi otin vielä tarkemman näkökulman joukkueurheilun puolelle kysymällä sidosryhmistä, kuten joukkueen ja joukkueen yhteistyökumppaneiden suhtautumisesta vaikuttamiseen. Kunkin teeman kohdalla kysymykset olivat aluksi yleisluontoisempia, ja myöhemmin esitin tarkempia kysymyksiä sen mukaan, miten haastattelu eteni. Haastattelun alussa käydyt taustakysymykset linkittyivät myöhempien pääteemojen alle. Haastateltavilla oli myös mahdollisuus täydentää ja lisätä teemoihin liittyviä asioita koko haastattelun ajan.

2.4 Aineiston analyysi

Haastatteluaineiston hankinnasta analyysiin siirtyminen tapahtui purkamalla ensin haastattelut eli litteroimalla ne mahdollisimman nopeasti, kun ne vielä olivat tuoreessa muistissa. Litteroin tutkimuksen aineiston kirjalliseen muotoon kokonaisuudessaan mahdollisimman tarkasti, mutta kuitenkin keskittyen siihen, mitä haastateltava sanoo, joten esimerkiksi äännähdykset ja tarkat sanavalinnat jätin pienemmälle huomiolle.

Aineistoa voidaan analysoida eri menetelmillä. Eskola (2015, 188) jakaa analyysimenetelmät aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen menetelmään. Aineistolähtöinen analyysi rakentaa aineistosta teorian, kun taas teorialähtöisessä analyysissä lähdetään liikkeelle jo tiedetystä valmiista teoriasta ja tutkitaan aineistoa sen avulla. Teoriasidonnainen analyysi sijoittuu näiden kahden välille, sillä siinä on kytkentöjä teoriasta, mutta se ei kuitenkaan teorialähtöisen analyysin tavoin pohjautu kokonaan teoriaan. Teoriasidonnaisen analyysin sanotaan olevan aloittelevalla tutkijalla, tai tässä tapauksessa opinnäytetyön tekijälle, sopivin vaihtoehto. (Eskola 2015, 188.)

Tämän tutkimuksen analyysimenetelmä on teoriasidonnainen (esim. Eskola & Suoranta 2014) tai toisin ilmaistuna teorialähtöinen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109), sillä aikaisempaa tuotettua akateemista tutkimusta aiheesta on melko vähän. Poimin kuitenkin tiettyjä teorian osa-alueita jo haastattelukysymyksiin, jotta saisin sidottua aineiston jollain tavalla aikaisempaan teoriaan. Aineiston tarkoituksena ei ollut vahvistaa aikaisempaa tutkimustietoa, vaan aineisto tuotti itsenäistä informaatiota nimenomaan suomalaisten urheilijoiden näkökulmasta. Teoriaohjaavan analyysin tarkoitus onkin tuoda esille uusia ajatuksia tuottavaa tietoa aikaisemman teorian testaamisen sijaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Tutkielman edetessä tein kuitenkin vertailua aikaisemman tutkimustiedon ja aineiston välillä.

Teemahaastattelun hyötynä on, että se muodostaa analyysivaiheeseen jo valmiiksi eräänlaisen kehyksen, jonka avulla on helpompi jäsentellä aineistoa (Eskola & Suoranta 2014, 152). Lähdin jäsentelemään aineistoani juuri teemahaastattelun teemojen pohjalta. Latasin ensin litteroidun aineiston ATLAS.ti-ohjelmaan, jossa muodostin koodeja osittain ennalta määriteltyjen

teoriasta kumpuavien teemojen alle. Tyypillisiä tapoja aineiston tiivistämiseen ovatkin tematisointi ja tyypittely. Tematisointi tarkoittaa aineiston teemoittelua, jossa aineisto ryhmitellään teemojen alle ja näistä teemoista nostetaan esiin mielenkiintoisia tulkintoja. (Eskola & Suoranta 2015, 175–176.) Käytin aineistoa tiivistäessäni sekä tematisointia että tyypittelyä. Ennalta määriteltyjen teemojen lisäksi aineistosta muodostui lisää koodauksia teoriasta tulleiden teemojen rinnalle. ATLAS.ti-ohjelma auttoi palaamaan koodauksien kautta alkuperäiseen kohtaan litteointia, mikä helpotti tulevaa analysointia. Tyypittelyssä puolestaan etsitään teemojen sisältä yhtenäisiä ominaisuuksia ja muodostetaan näistä tyypiesimerkkejä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107). Esimerkiksi ”yhteiskunnalliseen valvutuneisuuteen johtavat tekijät” -teemaa käsitellessäni muodostin tyyppisiä kuten aina kiinnostunut, perheen esimerkki ja koulun kautta.

Esitän tutkimuksen tulokset empiriaa ja teoriaa yhdistellen. Eskola (2015, 189) on maininnut tämän toimivaksi tavaksi esitellä tutkimustulokset, jos tutkijalla on monia pieniä teorioita yhden suuren teorian sijaan. Hyödynsin Harjun (2013) teoriaa osallisuudesta, aktiivisesta kansalaisuudesta ja vaikuttamisesta määritellesäni urheilijan yhteiskuntavastuuta. Syventyessäni aiheeseen enemmän hyödynsin Carterin (2009) aikaisempaa tutkimustietoa urheilijoiden yhteiskuntavastuun ulottuvuuksista sekä Darnellin (2012) luomaa jaottelua urheilun yhteiskuntavastuun muodoista. Urheilun yhteiskuntavastuun ollessa melko uusi tutkimuskohde on siitä tehty vain yksittäisiä tutkimuksia, joten empirian ja teorian yhdistely tuloksia esitellessä oli tarkoituksenmukaisinta. Eskolan (2015) sanoin tutkimus etenee tällöin ilmiöpohjaisesti ja aikaisemmin tuotetut tiedot toimivat erilaisina tulkintakehyksinä aineistolle. Tässä tavassa riskinä on sen muuttuminen sekavaksi (Eskola 2015, 190), mutta itse koin sen toimivana muotona.

2.5 Tutkimusetiikka

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta on määritellyt tutkimusetiikan tarkoittavan ”eettisesti vastuullisten ja oikeiden toimintatapojen noudattamista ja edistämistä tutkimustoiminnassa”. Hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä kohtia tutkimusetiikan näkökulmasta tässä tutkimuksessa ovat tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen olemalla rehellinen, huolellinen ja tarkka sekä tutkimustyössä että tulosten tallentamisessa ja esittämisessä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Tutkimusetiikalla oli merkittävä osa tässä tutkimuksessa, sillä käsittelin haastateltavien henkilötietoja. Henkilötiedoilla tarkoitetaan tietoja, joista henkilö on suoraan tai epäsuorasti tunnistettavissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Suorista tunnistetiedoista käytin tutkielmassani haastateltujen henkilöiden nimiä. Lisäksi haastateltavien työpaikat, ammatit ja yhteiskuntavastuun osoittamisen muodot ovat henkilötietoja, joista haastateltavat olisi ollut mahdollista tunnistaa, vaikka aineisto olisi anonymisoitu.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) mukaan tutkittavien henkilöiden yksityisyyttä tulisi ensisijaisesti suojella, mutta harkinnan mukaan henkilötietojen käyttäminen on mahdollista. Henkilötietojen käsittelyä koskevat tiedot tulee kuitenkin perustella ja dokumentoida asianmukaisesti. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) mainitsee, että esimerkiksi henkilöhaastatteluiden kohdalla haastateltujen henkilöiden suostumuksella heidän nimensä voidaan säilyttää aineistossa. Samoin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tutkittavien esittäminen omilla nimillä voi olla tutkimuksellisesti ja eettisesti perusteltua. Etenkin asiantuntijahaastatteluiden kohdalla tunnistetietojen häivyttäminen ei välttämättä ole tarpeellista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.) Asiantuntijahaastatteluissa haastateltavat saattavat jopa haluta esiintyä omalla nimellään (Tiittula & Ruusuvuori 2005).

Tutkimuksen tietojen käsittelyssä on yleensä keskeistä aineiston anonymisointi. Periaatteena on, että tutkittavien henkilöllisyys ei paljastu tutkimuksesta. (Eskola & Suoranta 2014, 57.) Toisaalta aina anonymisointi ei kuitenkaan ole tarpeellista (Tiittula & Ruusuvuori 2005). Kuten luvussa 2.3 totesin, anonymisointi tässä tapauksessa ei olisi ollut kovin mielekästä. Urheilijan yhteiskuntavastuuta osoittaneiden määrä on Suomessa niin vähäinen, että olisin joutunut riisumaan ja pelkistämään haastattelussa esille nousseet asiat hyvin yksinkertaisiksi ja täten tutkimuksen tuottama tieto olisi jäänyt rajalliseksi.

Nimellä esiintymisessä tulee ottaa huomioon, että jotkut haastateltavista ovat saattaneet jättää joitain asioita sanomatta, sillä he tietävät heidän sanomistensa liitettävän heihin. Haastateltavat kuitenkin vastasivat hyvin laajasti ja jopa tyhjentävästi suurimpaan osaan kysymyksistä. Uskon, että haastatteluaiheen ollessa myönteinen, haastateltavat suhtautuivat vastaamiseen myönteisesti. He kaikki olivat jo aikaisemmin olleet esillä haastattelussa käsiteltyihin asioihin liittyen,

joten myöskään mitään ”klikkiotsikoihin” päätyvää tietoa ei noussut esille. Lisäksi huippu-urheilijat ovat tottuneet esiintymään haastatteluissa omilla nimillään, joten osa heistä jopa kielsi haastattelun anonymisoinnin. Yhteistyösopimuksista puhuttaessa mietin, olisivatko haastattelut paljastaneet yksityiskohtia rajoittavista tekijöistä sopimuksissa, jos sellaisia olisi ollut. En kuitenkaan usko, että tämä yksittäinen kohta vaikutti merkittävästi tutkimukseni luotettavuuteen ja lopputulokseen.

Esitin tutkittaville tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät saatuaani myönteisen vastauksen haastattelupyyntöön. Varmistin kaikilta haastatelluilta ennen haastatteluja suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta ja lähetin heille tiedotteen, tietosuojailmoituksen (liite2) sekä suostumuslomakkeen tutkimukseen osallistumisesta ja omalla nimellä esiintymisestä. Tutkimuksen ollessa melkein valmis, haastatellut saivat mahdollisuuden lukea tutkimuksen läpi. Jokainen heistä vahvisti haastatteluista tekemäni tulkinnat, mikä lisäsi tutkimuksen reliabiliteettia.

3 ARVOT URHEILUSSA

Urheilun on kritisoitu olevan erillinen osa yhteiskunnasta, ja urheilulla ja politiikalla ei tulisi olla tekemistä toistensa kanssa. Urheilu on kuitenkin yksi tärkeä osa yhteiskuntaa ja sillä on monia yhteyksiä yleisiin yhteiskunnallisiin arvoihin. Esimerkiksi olympialiikkeeseen liittyvän olympismin eli olympia-aatteen arvoja ovat vastuullisuus, ilo, yhdessä tekeminen, suvaitsevaisuus, tasa-arvo ja kunnioitus (Olympiakomitea 2021), ja kaikki nämä liittyvät yhteiskuntaan.

Urheilulla itsellään on myös urheiluun itseensä kiinnittyviä ominaispiirteitä. Tässä luvussa esitelen ensin urheilulle ainutlaatuisia tekijöitä ja arvoja yleisestä näkökulmasta. Toisessa alaluvussa tarkennan arvonäkökulmaa nimenomaan joukkueurheiluun ja lopuksi pohdin, millainen yhteys arvoilla on yksilön vaikuttamiseen.

3.1 Urheilun arvot ja ominaispiirteet

Urheiluun liittyy paljon uniikkeja tekijöitä ja arvoja, jotka on huomioitu myös yhteiskuntavastuun näkökulmasta. Ensinnäkin urheilulla on merkittävä distribuuttinen voima, sillä monet urheilutapahtumat keräävät suuren mediahuomion. Urheilijoilla on lisäksi vahva kommunikatiovoima, sillä heitä kuunnellaan, kun heillä on sanottavaa. Tämän vuoksi urheilijoista on muodostunut monen lapsen ja nuoren esikuvia. Urheilijaesikuvat saattavat innostaa nuoria myös itse liikkumaan ja omaksumaan fyysisesti aktiivisen elämäntyylin, mikä on tärkeää yhteiskunnallisesti. Fyysisesti aktiivisen elämäntyylin ja muiden myönteisten terveysvaikutusten tietoisuuden lisäämiseen urheilu on ideaalinen alusta. Paitsi fyysisen myös psyykkisen hyvinvoinnin lisääntyminen sekä stressin, masennuksen ja valtion terveyskulujen vähentyminen ovat kaikki seurauksia lisääntyneestä liikkumisesta. (Smith & Westerbeek 2007.)

Kenties kaikista merkittävimmät urheiluun liitettävät arvot ovat sosiaalisia arvoja. Urheilu voidaan nähdä demokratian ja rauhan symbolina ja sen avulla voidaan kiinnittää huomio politiikkaan (Smith & Westerbeek 2007). Terho kuvaili haastattelussa urheilijoita neutraaleiksi hahmoiksi, joilla on mahdollisuus neutraalin statuksen vuoksi vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin. Terho vertasi urheilijaa esimerkiksi poliitikoihin tai yritysjohtajiin, joilla on yleensä itsekäs

tavoite yrittäessään vaikuttaa ihmisten päätöksiin. Urheilijoilla on siis mahdollisuus statuksensa ansiosta tuoda esille poliittisiakin asioita aivan uusille kohderyhmille, joita ei välttämättä muuten kiinnostaisi politiikka. Äijälä nosti näistä kohderyhmistä esille myös lapset ja nuoret, vaikka heille ensisijainen viesti ei välttämättä olekaan poliittinen.

”Täytyy sanoa, että urheilun yleisö ja lapset ja nuoret, jotka seuraa paljon urheilua, on hyvä kohderyhmä. Urheilu on keino tavoittaa sellaisia ihmisiä, joita nämä yhteiskunnalliset asiat ei niin kiinnosta. Sitä kautta voidaan tavoittaa sellaisia yleisöjä, joita ei tavoiteta normaalilla [uutisoinnilla].” -Ilari Äijälä

Yksi eniten poliittista keskustelua herättäneistä urheilua koskevista asioista on ollut megatapahtumien järjestäminen. Ympäristöasioista etenkin kilpailufasilitteettien hyödyntäminen tapahtuman jälkeen ja matkustaminen urheilutapahtumiin ovat kysymyksiä, joihin urheilun toivotaan vastaavan ilmastonmuutoksen torjuntatalkoissa. Sosiaalisen puolen lisäksi kulttuurillista ymmärrystä on pidetty urheilun vahvuutena. Integraatio ja niin sanottu yhteinen urheilun kieli ovat keinoja edistää ymmärrystä kulttuureista sekä ehkäistä syrjintää ja rasismia. (Smith & Westerbeek 2007.)

Haastatteluissa etenkin Huff painotti urheilun sosiaalisia arvoja, sillä urheilu koskettaa niin montaa ihmistä. Hän nosti esille urheilun lähtökohdan: kaikki ovat yleensä samalla viivalla. Tällöin voidaan laittaa sivuun ihmisten erilaisuudet ja kohdella toinen toista mahdollisimman tasapuolisesti, kun tavoitellaan yhteistä päämäärää – varsinkin joukkueurheilussa. Äijälä puolestaan totesi urheilussa vallitsevan harhakuvitelman, jonka mukaan urheilu itsessään olisi todella yhdenvertaista ja tasa-arvoista. Hän on omalla rasisminvastaisella työllään pyrkinyt murttamaan tätä myyttiä ja synnyttämään uudenlaista keskustelua urheilun arvoista.

Tietysti urheilulla on myös arvoja, jotka liittyvät itse urheilun harjoittamiseen. Kilpailullisuus, työmoraali ja sääntöjen kunnioittaminen ovat oleellisia urheilun sisäisiä arvoja. Lisäksi parhaansa yrittäminen, periksiantamattomuus ja tunnettu suomalainen sisu ovat urheilussa vallitsevia arvoja. Autio kuvaili urheilun arvoja ja antoi samalla esimerkin nykyaikaisesta vastustajan kunnioittamisesta:

”Citius, altius, fortius. Kyllähän se kilpailu muiden kanssa on se urheilun ydinarvo. Ja sen pelin tai lajin sääntöjen kunnioittaminen ja myös vastustajan kunnioittaminen sitä kautta, että paiskataan kättä tai ”annetaan kyynärpäätä” nyt [korona-aikaan] hygieenisesti ennen peliä ja pelin jälkeen. [Urheilussa] on ne säännöt, joiden puitteissa kilpaillaan ja voi olla ehkä kulttuurieroja sen suhteen, että millaisilla keinolla on hyväksyttävää ja ok pyrkiä siihen voittoon siinä pelin viitekehyksessä.” -Panu Autio

Globaalilla urheilulla, maailmanlaajuisilla ihmisoikeuksilla ja urheilija-aktivismilla on kaikilla omat voimakkaat arvomaailmansa, jotka ovat kuitenkin kytkeytyneet toisiinsa. Ne edustavat ihmisarvoa ja urheilun sosiaalista voimaa osoittamalla, kuinka urheilu tarjoaa tilaisuuden niin sanotusti juhlia ihmiskuntaa. Toisaalta urheilun voimakkuus, laajuus ja ulottuvuus luovat olosuhteita, jotka vaikuttavat myös kielteisesti ihmisiin. Urheilu on luonteeltaan jaettu kokemus, mutta sitä hallitsevat urheilutoimijat ovat ottaneet kukin hieman yksinoikeutetun lähestymistavan omaan osa-alueeseensa. Toisin sanoen kaikki urheilutoimijat haluavat kehittää urheilun kenttää omasta näkökulmastaan. Esimerkiksi seuroilla, kunnilla, yrityksillä ja muilla urheilijoita edustavilla yhdistyksillä, kuten pelaajayhdistyksillä, on jollain tasolla eri intressit. (Schwab 2018.)

Kansainvälisellä tasolla urheilua organisoivat ja hallitsevat voimakkaat sidosryhmät ja urheilua tukevat poissulkevat ja hierarkkiset normit ja arvot. Näiden urheilua hallitsevien organisaatioiden toimintaa voidaan pitää myös radikaalina politiikkana. Kansainvälinen Olympiakomitea (KOK) tai kansainvälinen jalkapalloliitto (FIFA) ovat esimerkkejä tämän ääripään toimijoista. Kumpikin organisaatio kuuluu maailman suosituimpiin, voimakkaimpiin ja tuottoisimpiin urheiluinstiututioihin, mutta niiden toimintaa pidetään epädemokraattisena ja johtamista klikkiytyneenä. (Darnell 2012.)

3.2 Joukkueurheilun näkökulma

Päädyin valitsemaan tämän tutkimuksen kohderyhmäksi nimenomaan joukkuelajien urheilijat joukkueurheilun erityisyyden vuoksi. Paitsi että joukkueurheilussa on enemmän sidosryhmiä, joiden kannalta vaikuttamistyötä tulee miettiä, on joukkueurheilussa oma ikään kuin

sisäänrakennettu arvopohjansa. Se, että jokainen haastateltava toi esille urheilun arvoista kysyttäessä urheilun yhteisöllisyyden, yhteishengen ja tiimityön, kertoo näiden arvojen ilmiselvyydestä joukkueurheilussa. Muita usein mainittuja arvoja etenkin joukkueurheilussa olivat muiden kunnioitus ja huomioon ottaminen.

Urheilussa esiintyy monia samoja arvoja kuin Durkheimin moraalisisessä sosiologiassa: itsekuri, määrätietoisuus, auktoriteetin (moraalinen) tottelevaisuus ja kollektiivinen vastuu (Henricks 2006). Joukkueurheilussa moni joukkue heijastaa durkheimilaista näkemystä etenkin yhteisvastuun osalta. Joukkueurheiluun usein liitettyjä arvoja ovat yhteistyö, yhteenkuuluvuus, vastavuoroisuus ja kunnioitus. Vaikuttaisi olevan loogista käyttää tätä suuntautumista lähtökohtana näiden arvojen laajentamiseksi urheilun maailmasta koko sosiaaliseen maailmaan. Urheilijoiden pyrkimysten kautta voidaan esimerkiksi yrittää tasoittaa eroja sukupuolien, luokkien, uskontojen ja etnisten taustojen välillä. (Kaufman & Wolff 2010.)

Ramstedt kuvasi hyvin pelinomaisesti haastattelussa ideaa siitä, että vaikka joukkueella olisi tiettyjä arvoja, tulisi niiden sisällä olla myös tilaa yksilön omille arvoille:

”Jokaisella on se tietty mahdollisuus olla oma itsensä ja vaalia omia arvoja. Ehkä siinä on se hyvä, että jos ne joukkueen arvot on jollakin tasolla joustavia ja yleismaailmallisia niin se on hyvä. Niiden laajempien juttujen [joukkueen arvojen] sisällä pystyy yksilökin [soveltamaan]. Se on vähän niin kuin kentällä, että on joku tietty pelitapa olemassa, mutta se ei jokaista yksityiskohtaa käy läpi vaan siellä on paikka tehdä niitä henkilökohtaisia ratkaisuja. Silleen mä ehkä vertaisin pelin kautta sitä asiaa.” -Teemu Ramstedt

Äijälä kuitenkin muistuttaa todellisuuden olevan vielä hieman jäljessä ideaalia urheilumaailmaa, sillä hänen mukaansa urheilussa kaikki eivät vielä saa olla omia itsejään. Konkreettisenä esimerkkinä Autio esittää vegaanin ruokavalion huomioimisen – aina ei näinkään yleistä valintaa oteta joukkueissa automaattisesti huomioon. Myönteistä kuitenkin on, että yhdenvertaisuusasioiden parissa töitä tehnyt Äijälä kertoo tilanteen olevan menossa koko ajan parempaan suuntaan. Esimerkiksi Ramstedt pystyy yhtymään tähän ajatukseen, sillä hänen mukaansa tiukkaan orientoituneesta joukkuetekemisestä on tultu enemmän yksilöä huomioivaan tilanteeseen. Hän

nostaa esille esimerkiksi jääkiekkokuplan, josta joidenkin ulkopuolisten mielissä on muodostunut syrjintää harjoittava paikka. Jääkiekkokuplalla Ramstedt tarkoittaa jääkiekkoyhteisöä, johon hän on kuulunut lähes koko elämänsä ajan.

”Kyllä mä näen, että se kulttuuri on muuttunu monissa asioissa et ollaan myös avoimempia.

Välillä tuntuu, että ehkä sen oman [urheilu]kuplan ulkopuolella ei ehkä ihan uskotakaan, kuinka paljon on mahdollista. Tulee mieleen esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen keskustelu.

Tuntuu uskomattomalta, että sen meidän kuplan ulkopuolella väitetään, että esimerkiksi me syrjittäis homoseksuaaleja. Se tuntuu ajatuksena niin uskomattomalta, kun mä oon ite elänyt kuitenkin siellä kopeissa. Se on kyllä niin suvaitsevainen maailma, kun voi olla. Silleen kyllä mä nään, et kyllä ne kaikki yksilöiden arvot on mahdollista olla mukana.” -Teemu Ramstedt

Joukkueurheilulle ominaista on myös se, että usein mennään niin sanotusti joukkue edellä eli joukkueen tarpeet asetetaan yksilöiden tarpeiden edelle. Miesten koripallomaajoukkueen kapteenina Huff mainitsee maajoukkueen eli Susijengin arvojen rakentuvan joukkueen isoimpien persoonien ja valmentajan ympärille. Nämä henkilöt rakentavat arvopohjan koko joukkueelle ja Susijengiin valikoituvat ne pelaajat, jotka jakavat nämä arvot.

3.3 Arvojen yhteys vaikuttamiseen

Urheilun merkittävän erityispiirteen, sosiaalisen ulottuvuuden, vuoksi lähtökohdat sosiaaliseen vaikuttamiseen ja vastuuseen ovat valmiiksi olemassa ja mahdolliset (Smith & Westerbeek 2007). Yhteiskuntavastuun nähdään olevan myös yhteydessä sosiaalisen elämän arvoperustaan (Anttiroiko 2004, 23). Urheilijoiden omien arvojen selvittäminen oli täten oleellista heidän yhteiskuntavastuutoimiensa ymmärtämiseksi syvällisemmin.

Wasielowski (1991, Kaufman & Wolff 2010 mukaan) on tutkinut samankaltaisuuksia huippu-urheilijoiden ja erityisesti naisaktivistien välillä. Hän on todennut, että samankaltaisuuksia löytyy, sillä nämä molemmat ryhmät kuuluvat eräänlaiseen normaalin ja poikkeavan välimaastoon. Heillä on tällöin juuri sopiva näkökulma, joka ideologisesti edistää sosiaalista muutosta. Myös Kaufman ja Wolff (2010) totesivat, että heidän tutkimuksessaan tuli esiin urheiluun

osallistumisella olevan monia samoja piirteitä kuin progressiivisen sosiaalisen muutoksen edistämisprosessilla. Merkittävä huomio oli, että suuri osa niistä piirteistä, joiden avulla urheilijat menestyivät urheilukentällä, olivat samoja tai samankaltaisia kuin ne, jotka auttoivat heitä menestymään ”aktivistiareenalla”.

Haastatteluissa tuli esille urheilijoiden henkilökohtaisten arvojen olevan usein yhteydessä niihin arvoihin, joita he edistävät vaikuttamisen kautta. Neljä kuudesta haastateltavasta toi suoraan esille omien arvojen olevan vastaavia kuin yhteiskuntavastuutyö, jota he ovat tehneet. Suoraa kysymystä arvojen yhteydestä vaikuttamistyöhön ei ollut, mutta kaikissa haastatteluissa tuli kuitenkin jollain tavalla ilmi, että arvojen esiintuominen on tärkeä osa urheilijan yhteiskuntavastuuta. Kaikkia haastateltuja yhdistävä arvo oli yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus, mikä tuntui luonnolliselta ottaen huomioon haastateltavien halun vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Huff esimerkiksi mainitsi omiksi arvoikseen työmoraalin ja oikeudenmukaisuuden siinä, että ihmisiä kohdellaan lähtökohdista ja taustasta riippumatta tasapuolisesti ja että kaikilla on mahdollisimman samat lähtökohdat onnistua. Nämä vastaavat hyvin hänen urheilijan yhteiskuntavastuutoimiaan, jotka ovat kaikki liittyneet jollain tapaa kampanjoihin ja puheenvuoroihin tasa-arvon puolesta. Äijälän arvot ovat samansuuntaisia ja hän mainitsikin, että ei olisi pystynyt tekemään yhteiskuntavastuuseen painottuvaa työtään, ellei hän allekirjoittaisi yhdenvertaisuuden arvoja ja monikulttuurisuuden merkitystä.

4 OSALLISTUMISESTA KOHTI URHEILIJAN YHTEISKUNTAVASTUUTA

Tässä luvussa muodostan urheilijan yhteiskuntavastuun käsitteen aikaisemman tutkimustiedon ja aineiston pohjalta. Käsitteen muodostaminen tapahtuu ensin määrittelemällä osallistumisen, aktiivisen kansalaisuuden ja vaikuttamisen termit sekä yleisesti avaamalla yhteiskuntavastuun käsitettä. Yhteiskuntavastuusta etenen yleisesti urheilussa tapahtuvaan yhteiskuntavastuutoimintaan ja lopuksi vertailen vielä yrityksen ja urheilijan yhteiskuntavastuuta keskenään.

4.1 Osallistuminen, aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen

Osallistuminen, vaikuttaminen ja aktiivinen kansalaisuus ovat kytköksissä toisiinsa. Osallistumisen ja aktiivisen kansalaisuuden kautta mahdollistuu vaikuttaminen, jota esiintyy monissa muodoissa (Harju 2013). Esittelen seuraavaksi, miten osallistumisesta edetään aktiivisen kansalaisuuden kautta kohti vaikuttamista ja lopuksi perustelen lyhyesti, miten nämä ovat yhteydessä urheilijan yhteiskuntavastuuseen.

Osallistuminen on yksinkertaisimmillaan mukana olemista tietyssä määritellyssä tilanteessa, joka on yleensä muiden rakentama. Se voi sisältää laajassa määritelmässä kaikki sosiaaliset aktiviteetit, mutta suppeammin se on poliittista osallistumista. Osallistumisella on eri muotoja: edustuksellinen, projektiorientoitunut sekä suora ja avoin. Osallistumisen periaate on kansalainen, joka on aktiivinen ja osaava toimiessaan vaikuttajana. Tärkeää osallistumisessa on itselleen tärkeän yhteiskunnallisen asian löytäminen ja sen tunteminen. Osallistumisen voidaan katsoa olevan ensimmäinen taso kohti vaikuttamista, sillä siinä painottuu enemmän nimenomaan mukanaolo muiden mahdollistamissa vaikuttamistilanteissa kuin oma aktiivinen tilanteiden rakentaminen. (Harju 2013.)

Aktiivinen kansalaisuus on jo nimensä mukaisesti aktiivisempaa toimintaa kuin osallistuminen. Aktiivinen kansalainen on henkilö, joka toimii ja vaikuttaa yhteiskunnassa ja eri yhteisöissä. Harju (2013, 1) on kiteyttänyt aktiivisen kansalaisuuden konseptin:

”Tietojen ja taitojen ohella arvot ja asenne ovat ratkaisevia. Kiinnostus yhteisiä ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan, demokratian ja demokraattisten pelisääntöjen kunnioitus, luottamus demokratiaan, suvaitsevaisuus ja erilaisuuden sietokyky, toisten ihmisten ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden hyväksyminen ovat keskeisiä aktiivisen kansalaisuuden kompetensseja ja kvalifikaatioita. Arvot ja asenne opitaan kotona ja koulussa ja kansalaisjärjestöissä.”

Myös Virta ja Kaihari (2011) painottivat tiedon merkitystä aktiivisessa kansalaisuudessa. Yhteiskunnallisten asioiden ymmärtäminen, etenkin yhteiskunnan normien ja arvojen käsittäminen sekä tietämys demokratiasta ja ihmisoikeuksista, on keskeistä aktiivisessa kansalaisuudessa (Virta & Kaihari 2011, 101). Oppiminen ja tieto ihmisoikeuksista lisää kunnioitusta ja suvaitsevuutta yhteiskunnassa ja vie eteenpäin syrjimättömyyden kulttuuria (UNESCO 2016).

Aktiivisen kansalaisuuden muotoja on monia. Kun puhutaan poliittisesta osallistumisesta, se voidaan jakaa konventionaaliseen ja ei-konventionaaliseen toimintaan. Konventionaalinen toiminta tapahtuu niin sanotuilla vakiintuneilla areenoilla eli esimerkiksi äänestämällä ja puoluejäsenyydellä. Äänestäminen onkin yksi minimaalisista osallistumisen tai vaikuttamisen muodoista. Ei-konventionaalinen toiminta on vapaamuotoisempaa kansalaisyhteiskunnan tasolla vaikuttamista, kuten vapaaehtoistoimintaa ja kansalaisliikkeisiin osallistumista. (Virta & Kaihari 2011, 103.) Haastateltavista Panu Autio liitti äänestämisen omaan sosiaaliseen tietoisuuteensa ja yhteiskunnalliseen valveutuneisuuteensa, kun hän kertoi taustastaan ja ensimmäisistä yhteiskunnallisista vaikuttamistavoista elämässään.

Aktiivisella kansalaisuudella on paljon yhteistä urheilijan yhteiskuntavastuun kanssa. Se pätee myös toimintamuotojen suhteen. Aktiivisen kansalaisuuden muutokseen tähtääviä toimintamuotoja ovat muun muassa mielenosoituksiin ja boikotteihin osallistuminen, joiden tarkoituksena on vaikuttaa päätöksentekoprosessiin (Virta & Kaihari 2011, 103). Näistä molempia esiintyy myös urheilijan yhteiskuntavastuun muotoina. Kohteina toimintamuodoissa voivat olla esimerkiksi ympäristöön liittyvät asiat tai jo aiemmin mainitut ihmisoikeudet (Virta & Kaihari 2011, 103).

Aktiivinen kansalaisuus ei tarkoita suoraan samaa kuin aktivismi. Laitisen ja Nurmen (2004) sanoin ”vaikka aktivistit ovat aktiivisia kansalaisia, kaikki aktiiviset kansalaiset eivät suinkaan ole aktivisteja.” Aktivistille ei löydy täydellistä tai yksiselitteistä määritelmää. Aktivismiin on usein liitetty negatiivinen mielikuva kadulla mieltään osoittavasta henkilöstä, joka saattaa mennä toimissaan jopa laittomuuksiin. Aktivismi voidaan nähdä nykypäivänä uudenlaisena poliittisena toimintana, joka voi olla esimerkiksi ongelmien nostamista julkiseen keskusteluun internetin avulla (Lappalainen 2005, 8). Kansalaisaktivismi kytkee aktivismin kiinni yhteiskunnalliseen toimintaan, joka on lähtöisin yksilön omasta aloitteesta ja on aktiivista (Kotimaisten kielten keskus 2020). Näiden määritelmien myötä aktivistin määritelmä osuu melko lähelle yhteiskunnallista vaikuttamista. Haastattelussa tuli esiin, että urheilijat saattavat hieman vieroksua aktivisti-sanaa sen luomien mielikuvien vuoksi, joten tässä tutkimuksessa en juuri käytä sanaa aktivisti kuvaamaan urheilijan yhteiskuntavastuuta osoittavaa henkilöä lukuun ottamatta joitakin amerikkalaisia tutkimuksia, joissa keskeinen termi on ollut nimenomaan urheilija-aktivisti.

Aktiivisen kansalaisuuden vaikuttamisen areenat voidaan jaotella pienempiin osa-alueisiin. Julkisella areenalla vaikuttaminen perustuu pitkälti konventionaaliseen vaikuttamiseen eli äänioikeuden käyttämiseen ja yhteydenpitoon päätöksentekijöiden kanssa. Kansalaisyhteiskunnallinen vaikuttaminen puolestaan sisältää ei-konventionaalisen toiminnan eli vapaaehtoistoiminnan ja eri järjestöissä vaikuttamisen. Markkinoilla vaikuttaminen tapahtuu rahallisen tuen antamisella ja olemalla valistunut kuluttaja. (Virta & Kaihari 2011, 103.) Valistuneen kuluttamisen yhteydessä voidaan käyttää myös termiä arkielämän politiikka, joka tarkoittaa vaikuttamista jokapäiväisessä elämässä esimerkiksi tekemällä arvopohjaisia valintoja kulutuksen suhteen (Harju 2013).

Arkielämän politiikan lisäksi vaikuttamiseen kuuluu edustuksellinen demokratia. Ennen yhteiskunnallinen vaikuttaminen liitettiin poliittisissa puolueissa toimimiseen, mutta nykyään edustuksellisuus on tullut osaksi myös järjestöllistä kansalaistoimintaa. Huomionarvoista on, että edelleen ruohonjuuritasolla tapahtuu vaikuttamisen lisäksi myös omakohtaista osallisuutta ja osallistumista, ja ruohonjuuritaso ei ole muuttunut kokonaan vaikuttajien areenaksi. Vakiintuneemman toiminnan rinnalle ovat tulleet nopeasti syntyvät liikkeet ja ilmiöt, jotka heijastelevat postmodernia aikaa. Tällaisia nopeatempoisuutta, epävirallisuutta ja ruohonjuuritason toimintaa kuvaavia ilmiöitä ovat esimerkiksi kaupunginosakirppikset ja pop up -ravintolapäivät.

(Harju 2013.) Lisäksi listaan voisi lisätä erilaiset kampanjat, joita nähdään usein myös liikunnan ja urheilun puolella. Tämän tutkimuksen haastateltavista esimerkiksi Ilari Äijälä on ollut suunnittelemassa jalkapalloilijoiden aloittamaa #treenimatka2019-kampanjaa, joka kannusti vastuulliseen treenimatkojen kulkemiseen. Näihin uusiin vaikuttamisen muotoihin liittyy yksilöstä lähtevä toiminta. Enää ei odoteta, että suuret kollektiivit laittavat aluille muutokseen johtavan toiminnan. Uusien vaikuttamiseen tähtäävien ilmiöiden heikkous kuitenkin on niiden lyhykkestoisuus, mikä tarkoittaa, ettei toiminta välttämättä johda pitkäkestoiseen muutokseen. (Harju 2013.)

4.2 Yhteiskuntavastuun määritelmä

Kansainvälisesti yhteiskuntavastuu ja siihen liittyvät kysymykset ovat olleet esillä jo pitkään (Anttiroiko 2004, 19). Yhteiskuntavastuu-termi liitetään usein yrityksen yhteiskuntavastuuseen (Anttiroiko 2004, 26), mutta tässä tutkimuksessa yhteiskuntavastuusta puhutaan yksilön näkökulmasta. Yhteiskuntavastuun määritelmää on vaikea sanallistaa yksinkertaisesti. Yhteiskuntavastuun rajoja määrittelee kuitenkin ideologia tai arvojärjestelmä, jonka mukaan pyritään kehittämään yhteisöä tiettyyn suuntaan ja jäsentämään yksilön rooli. Termiin yhteiskuntavastuu liittyy vahvasti toimijan, tai tämän tutkimuksen viitekehyksessä yksilön, vastuu yhteiskunnalle. Tärkeänä lisänä määritelmään voidaan liittää se, että vastuulla tulee olla yhteiskunnallinen tai globaali merkitys, jotta sitä voidaan kutsua yhteiskuntavastuuksi. (Anttiroiko 2004, 21–23.)

Yrityksen yhteiskuntavastuun teoriaan liittyy normien noudattamisperiaate, joka tarkoittaa taloudellisessa toiminnassa sosiaalisten ja oikeudellisten normien noudattamista (Anttiroiko 2004, 27). Yksilön yhteiskuntavastuuseen se on sovellettavissa yksinkertaisimmillaan sääntöjen ja ohjeiden noudattamisena, joka tuli monessa haastattelussa yhteiskuntavastuuta koskevien määritelmien myötä ilmi. Haastatellut liittivät yhteiskuntavastuuseen myös vapauden ulottuvuuden. Kun yhteiskuntavastuuta harjoitetaan muun muassa noudattamalla ohjeita, saa vastuun osoittaja vapauden toteuttaa yhteiskuntavastuuta haluamallaan tavalla. Tätä ilmiötä kuvaa hyvin vastuullinen kansalaisuus, eli toisaalta yksilöllä on vastuu toimia yhteiskuntaa hyödyttävällä tavalla, mutta tämä antaa hänelle esimerkiksi sananvapauden yhteiskuntavastuullisten asioiden puolesta puhumiseen. Väittämä, että urheilijat eivät saa ottaa kantaa tärkeisiin

yhteiskunnallisiin asioihin, loukkaisi täten vastuullisen kansalaisuuden ja osallistavan demokratian käsitettä. (Kaufman & Wolff 2010.) Samalla se tarkoittaisi, että urheilijat eivät saisi yhtä lailla käyttää sananvaltaansa kuin muut kansalaiset.

Yhteiskuntavastuuta kuvattiin haastatteluissa myös laajemmalla määritelmällä, jonka mukaan yhteiskuntavastuu sisältää eri tasoista toimintaa: pieniä ja isoja tekoja sekä omassa yhteisössä että yhteiskunnassa. Yhteiskuntavastuu nähtiin yhteiskuntaan osallistumisena eli oman panoksensa antamisena, jotta yhteiskunta olisi parempi paikka tulevaisuudessa. Nämä panokset voivat olla esimerkiksi eettisiä tai ekologisia valintoja, joilla turvataan tulevien sukupolvien elämä yhteiskunnassa. Panu Autio kuvasi yhteiskuntavastuuseen liittyvän myös kokonaisvaltainen asioiden ymmärtäminen:

”Kyllä mä näkisin, että se [yhteiskuntavastuu] on semmoista kokonaisvaltaista asioiden ymmärtämistä... kokonaisuuden, ihmisten ja ympäristön. Ja toisaalta sen talouden, joka takaa sen, että se on kestäväällä pohjalla se toiminta. Sen hahmottamista, että miten voidaan sellaista kokonaisvaltaisesti vastuullista toimintaa tehdä. Yhteiskuntavastuu voi olla yksittäisen ihmisen, yrityksen tai yhteisön tapa näyttää sitä vastuullisuutta.” -Panu Autio

Lainauksessa tulee ilmi perinteiset yhteiskuntavastuun ulottuvuudet: sosiaalinen vastuu, taloudellinen vastuu ja ympäristövastuu. Tämä perinteinen yhteiskuntavastuun perusjaottelu perustuu englanninkieliseen termiin *triple bottom line*. Taloudellisena vastuuna pidetään yrityksen taloudellisten edellytysten säilyttämistä pitkällä aikavälillä ja toiminnasta syntyvien tuottojen edelleen jakamista sidosryhmille. (Jussila 2010, 15.) Taloudellinen vastuu ei sinänsä ole missään yhteydessä tässä tutkimuksessa käsiteltävään urheilijan yhteiskuntavastuuseen. Ympäristövastuu ja etenkin sosiaalinen vastuu puolestaan sopivat myös urheilijan yhteiskuntavastuun konseptiin. Ympäristövastuu sisältää kokonaisvaltaisesti toiminnan vaikutukset ympäristön ja luonnonresurssien säilyttämiseksi (Jussila 2010, 15). Urheilun yhteiskuntavastuu linkittyikin usein juuri ympäristön ja kestäväen kehityksen tietoisuuden paranemiseen (Olympiakomitea 2018). Sosiaalinen vastuu käsittelee laajasti määriteltynä ihmisiä (Jussila 2010, 16), minkä vuoksi se on hyvin lähellä urheilijoiden yhteiskunnallisen vaikuttamisen intressejä. Ihmisten hyvinvointi ja hyvinvoinnin edellytykset ovat keskiössä sosiaalisen vastuun osa-alueessa.

Sosiaalisen vastuun alakohdista ihmisoikeudet ovat nousseet esille ja keskustelun aiheeksi niin yrityksissä kuin yksityisissä keskusteluissa. Suomessa koetaan ihmisoikeusasioiden olevan hyvällä mallilla, jonka vuoksi niitä käsitellään etenkin globaalista näkökulmasta. (Jussila 2010, 16.)

Tutkielmani urheilijan yhteiskuntavastuu keskittyy suurimmalta osin yhteiskuntavastuun perinteistä ulottuvuuksista sosiaaliseen vastuuseen. En jaottele jatkossa tämän tutkimuksen sisällä urheilun yhteiskuntavastuuta perinteisen jaottelun mukaan, koska sosiaalinen vastuu nousi selvästi kaikista isoimmaksi osa-alueeksi. Urheilijan yhteiskuntavastuun sisältöalueet on kuvattu luvussa 6.2.

4.3 Yhteiskuntavastuu yhteistyömuotona urheilussa

Yhteiskuntavastuu urheilussa voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäinen yhteiskuntavastuun muoto urheilussa on urheiluorganisaatioiden itsensä harjoittama yhteiskuntavastuullinen toiminta. Esimerkiksi ammattiliigat ja -joukkueet voivat tehdä vastuullista toimintaa toimintaympäristönsä sisällä tai järjestää hyväntekeväisyyskeräyksiä. (Ratten & Babiak 2010.) Myös Suomessa yleisimmät ruohonjuuritason urheiluorganisaatiot, kuten urheiluseurat, voivat osoittaa yhteiskuntavastuuta. Keväällä 2019 valmistunut Reunasen pro gradu -tutkielma ilmentää juuri urheiluseurojen yhteiskuntavastuuta kolmannen sektorin muutokseen peilattuna. Urheiluseurojen yhteiskuntavastuu on jaoteltu kolmeen pääluokkaan: yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, seuran sisäinen toiminta ja kasvatus sekä työllisyysvaikutukset. Yhteistyö on jaettu edelleen mielipidevaikuttamiseen ja konkreettiseen toimintaan. (Reunanen 2019).

Toinen muodoista on yhteiskuntavastuu urheilun kautta, josta usein englanninkielisessä tekstissä on käytetty termiä urheilun yhteiskuntavastuu (*sport corporate social responsibility*). Urheiluorganisaatio toimii tällöin yrityksen yhteiskuntavastuutyön kohteena tai välineenä. (Ratten & Babiak 2010.) Yritykset saattavat yksinkertaisesti ja vanhanaikaisesti lahjoittaa rahaa urheiluun tai sponsoroida urheiluseuroja joko perinteisesti saamalla vastineeksi logon rintaan tai modernimmin tekemällä molempia osapuolia hyödyttäviä yhteistyösopimuksia. Huippu-urheilussa yritykset ovat usein mieltäneet sponsoroinnin yhdeksi markkinointiviestinnän keinoksi, jolla he haluavat itselleen lisää näkyvyyttä mediassa, kun taas lasten ja nuorten liikunnan

sponsoroinnin lähtökohtina ovat monella yrityksellä yhteiskuntavastuu, hyväntekeväisyys, terveys ja hyvinvointi (Itkonen, Ilmanen & Matilainen 2007). Yritykset ovatkin alkaneet sijoittaa rahojaan yhä enemmän lasten ja nuorten liikuntaan sekä terveiden elämäntapojen edistämiseen. Myös huippu-urheilun kanssa tehdyissä yhteistyösopimuksissa yritykset toivovat hyväntekeväisyystekijöiden mainitsemista, jotta vastuullisuuselementti täyttyy (Auvinen & Kuuluvainen 2017, 22). Yritysten ja toisaalta myös yleisön mielenkiinto on kasvanut vastuullisesti toimivia yksilöitä ja organisaatioita kohtaan, mikä on myyntivaltti yhteistyön molemmille osapuolille.

Kolmantena yhteiskuntavastuun muotona ovat urheiluorganisaatiot, joiden päämissiona on sosiaalinen kehittäminen. Maailmalta esimerkkejä ovat muun muassa Right to Play, Athletes for Hope ja the Sports Philanthropy Project. (Ratten & Babiak 2010.) Right to Play on kansainvälinen yhdistys, joka kerää varoja syrjäytyneille yhteisöille urheilun ja liikunnan merkitystä korostamalla. Urheilijalähteläiden persoonien avulla se edistää näiden yhteisöjen paikallista kehitystä tarjoamalla edellytyksiä kehittyä. (Darnell 2012.) Vastaava suomalainen organisaatio on Icehearts, joka tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä urheilun kautta. Suomessa toimii lisäksi monia matalan kynnyksen lasten liikuntakerhoja, jotka tarjoavat etenkin sosioekonomisesti huonommassa asemassa oleville mahdollisuuden harrastaa.

4.4 Urheilijan yhteiskuntavastuu yhteiskuntavastuun muotona

Urheilijan yhteiskuntavastuu on käsitteenä vielä suhteellisen tuntematon, mutta sen tapaista toimintaa on harjoitettu jo pidempään. Nimenomaan urheilijan yhteiskuntavastuu -käsitteestä (*athlete social responsibility*) puhuminen on alkanut noin 2000-luvun lopussa, kun sitä käsittelevät ensimmäiset tutkimukset on julkaistu (ks. Carter 2009). Vielä vuonna 2012 urheilijan yhteiskuntavastuun on todettu olevan suhteellisen uusi konsepti, vaikka merkitys urheilijoiden vastuusta paremmasta yhteiskunnasta on kasvanut ja tunnistettu (Hyunjoo 2012). Myös kanadalainen yhdistys AthletesCAN, joka edustaa maansa urheilijoita yhteiskuntavastuun näkökulmasta, kertoo verkkosivuillaan, että urheilijoiden kiinnostuksen lisääntymisen yhteiskunnallisiin asioihin on nouseva trendi. Yhdistys määrittelee urheilijan yhteiskuntavastuun olevan eettinen tai ideologinen teoria, jonka mukaan urheilijoilla roolimalleina on velvollisuus yhteiskunnalle, erityisesti myönteisessä mielessä. (AthletesCAN 2018.)

Urheilijan yhteiskuntavastuu voidaan nähdä eräänlaisena prosessina, jossa kehitetään vahvaa vastuuntuntoa urheilussa (Carter 2009). Urheilijat tunnistavat tässä prosessissa roolinsa ja vastuunsa niin urheilussa kuin yleisesti elämässä ja liittävät ne jatkuvasti laajenevaan pohjatietoonsa. Prosessiin liittyy myös olennaisesti vahva vastuuntuntoisen kansalaisuuden tunne. (Peel ym. 2012.) Lisäksi Carterin (2009) mukaan prosessi tunnistaa urheilijan roolin ja velvollisuuden olevan enemmän kuin pelkkää kilpailemista ja harjoittelemista. Kaikki haastateltavista suhtautuivat myönteisesti rooliinsa myös vaikuttajina, mutta muun muassa Huff ja Korpela toivat esille, että urheilijoiden päävastuu on kuitenkin itse urheileminen. Lisäksi moni haastateltava toi esille, että urheilijaa ei tulisi puskea yhteiskunnallisen vaikuttajan rooliin, ellei hänellä ole sanottavaa. Huomionarvoista kuitenkin on, että urheilijan yhteiskuntavastuun muotoja on lukuisia, joten kaikkien ei tarvitse tehdä radikaaleja kannanottoja, vaan pienetkin eettiset teot ovat urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamista.

Haastatelluilla urheilijoilla oli jokaisella oma käsitys urheilijan yhteiskuntavastuusta. Jokaisessa haastattelussa toistui urheilijan yhteiskuntavastuuseen liittyvä omien arvojen esiintuominen. Ilari Äijälän sanoin: *”Nythän se [urheilijan yhteiskuntavastuu] on monella urheilijalla enemmän sellanen kannanotto tai niinku jonkun arvon, arvomaailman tai mielipiteen kertomista.”* Arvomaailmaa ja mielipiteitä voi jakaa monella tapaa; ne voivat olla konkreettisia tekoja ja joko suullisia tai kirjallisia kannanottoja. Urheilijan yhteiskuntavastuun muodoista olen muodostanut tarkemman jaottelun luvussa 6.1.

Urheilijan uniikki sosiaalinen asema antaa hänelle valtuudet vaikuttaa ja toimia eettisesti oikein (Hyunjoo 2012). Kaikissa haastattelussa tuli myös esille urheilijan sosiaalinen asema sekä ammatin tuoma maine ja imago, joka laittaa urheilijan näkyvään asemaan. Näkyvässä asemassa urheilijan rooli esikuvana korostuu, ja jo esimerkkinä toimiminen on yksinkertaisimmillaan osa yhteiskunnallista vaikuttamista. Jokaisessa haastattelussa tuli jollain tavalla esille esimerkillisyys, joten sitä voidaan pitää hyvinkin tärkeänä osana urheilijan yhteiskuntavastuuta. Esikuvana ja roolimallina toimimiseen liittyy myös vahvasti muiden rohkaiseminen, oli se sitten toisen urheilijan rohkaisemista yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tai lasten ja nuorten rohkaisemista esimerkiksi liikkumaan ja tavoittelemaan unelmiaan. Nuorien tavoittamiseen yhtenä tehokkaana urheilijan yhteiskuntavastuun työkaluna moni haastateltavista mainitsi sosiaalisen median, mitä avaan tarkemmin luvussa 6.3.1.

Huippu-urheilijoiden etuoikeutettu asema globaaleina kuuluisuuksina antaa heille myös mahdollisuuden toimia niin sanottuina muutoksen agentteina yhteiskunnassa. Cardenas (2012) on koonnut viisi syytä, jotka selittävät, miksi juuri urheilijat ovat saaneet aikaan myönteisiä muutoksia heitä ympäröivissä yhteisöissä. Ensinnäkin urheilijoiden toiminta usein inspiroi ja motivoi muita, erityisesti nuoria. Toiseksi urheilijoilla on kyky suunnata mediahuomio tiettyyn yhteiskunnalliseen ongelmaan tai aloitteeseen, joka ei muuten välttämättä saisi ollenkaan huomiota. Kolmanneksi julkisuusstatuksen avulla urheilijat pystyvät paremmin saamaan resursseja esimerkiksi yksityisiltä lahjoittajilta tai valtiolta. Lisäksi osalla urheilijoista taloudellinen tilanne mahdollistaa oman osuutensa antamisen yhteiskunnan hyväksi. Neljänneksi urheilijat saattavat toimia ikään kuin siltoina kahden vastakkain asettuvan ryhmän välissä, sillä urheilijat toimivat usein neutraaleina toimijoina heidän välillään. (Cardenas 2012.) Urheilua pidetään yleisestikin siltana sosiaalisten ja taloudellisten aukkojen täyttäjänä (Smith & Westerbeek 2007), sillä urheilu yhdistää ihmisiä taustasta riippumatta. Viimeiseksi kansainvälinen yhteisö on tunnustanut urheilijoiden olevan avainasemassa, jotta urheilusta tulisi pätevä kehityksen ja rauhan rakentamisen väline. (Cardenas 2012.) Kaikki viisi syytä osoittavat, että urheilijoilla on hyvät valmiudet yhteiskuntavastuun osoittamiselle ja urheilu on sille potentiaalinen alusta.

4.5 Yrityksen ja urheilijan yhteiskuntavastuun eroja ja yhtäläisyyksiä

Muutamit tutkimukset ovat keskittyneet vertailemaan perinteisempää yrityksen yhteiskuntavastuuta urheilijan yhteiskuntavastuuseen ja etsimään yhtäläisyyksiä näiden väliltä (ks. Hyunjoon 2012; Peel ym. 2012). Tässä luvussa avaan näitä samankaltaisuuksia ja toisaalta tuon esiin myös eroja yrityksen ja urheilijan yhteiskuntavastuun välillä.

Yritykset harjoittavat usein yhteiskuntavastuuta maineensa ja imagonsa hallitsemiseksi. Hyunjoon (2012) nostaa esille kysymyksen, voisiko tämän näkökulman laajentaa myös urheiluun ja erityisesti urheilijoihin. Yksittäisten urheilijoiden osalta Hyunjoon (2012) löytää yhteyden yritysten yhteiskuntavastuuseen juuri maineen ja imagon hallitsemisen osalta. Osa tutkimuksen eteläkorealaisista urheilijoista kokee urheilijan yhteiskuntavastuun olevan maineen hallitsemista urheilumarkkinoilla.

Yrityksen, joka voi olla myös yritysmuotoinen urheilutoimija (esim. liiga tai joukkue), yhteiskuntavastuu voi kohdata urheilijan yhteiskuntavastuun urheilijan toimiessa niin sanottuna ”brändilähettiläänä”. Kannattajien uskollisuus ja kulutustavat ovat yhteydessä urheilun yhteiskuntavastuuseen nimenomaan urheilijoiden esimerkillisyyden eli brändilähettiläinä toimimisen kautta. Parentin (2018) tutkimuksen mukaan kannattajat olivat halukkaampia menemään peleihin, jos liiga tai joukkue ohjaa tuotot jonkin heidän kannattamansa aatteen hyväksi. Liigan tai joukkueen päätöksiin ei yksittäinen urheilija pysty aina vaikuttamaan, mutta pelaajien kentän ulkopuolinen käytös vaikutti muun muassa kannattajien päätökseen ostaa fanitavaraa. (Parent 2018.)

Urheilujohtajat ovat omaksuneet yhteiskuntavastuun tärkeyden urheilukulttuurin kehittämisessä. Johto on ymmärtänyt, että yhteiskuntavastuun osoittaminen auttaa sitouttamaan paremmin yhteiskunnallisista asioista tietoisia kannattajia, joiden määrä kasvaa koko ajan. (Parent 2018.) Lisäksi yhteiskuntavastuulliset teot ammattilaisurheilussa vähentävät liiketoiminnan kustannuksia luomalla luottamusta sidosryhmien kesken ja nämä teot keräävät samalla sosiaalista pääomaa organisaation omassa yhteisössä. (Walker & Kent 2009; Ratten & Babiak 2010). Kun organisaatio osoittaa yhteiskuntavastuuta kannattamalla ja edistämällä vastuullisia arvoja, samoja arvoja kannattavien sidosryhmien arvostus organisaatiota kohtaan kasvaa. Luottamus ja arvostus brändiä kohtaan lisää ostoaikomusta (Walker & Kent, 2009), joka urheilun kontekstissa tarkoittaa esimerkiksi pääsylipun ostamista ottelutapahtumaan. Nämä esimerkit ovat yleisiä urheilun yhteiskuntavastuusta urheiluorganisaatioissa, mutta sopivat myös urheilijan yhteiskuntavastuun kontekstiin. Liiga tai joukkue voivat harjoittaa yhteiskuntavastuuta yhdessä, mutta myös yksittäisten urheilijoiden yhteiskuntavastuun osoittaminen saattaa parantaa liigan tai joukkueen tunnettavuutta yhteiskuntavastuun edistäjänä.

Yhdysvalloissa urheilijat ovat puolestaan olleet yhteiskuntavastuullisia urheiluliigan harjoittaman yhteiskuntavastuuohjelman kautta. (Parent 2018.) Amerikan mantereella huippu-urheilu on ammattimaisempaa kuin Suomessa, joten erot näkyvät myös esimerkiksi yhteiskuntavastuuohjelmissa. Suomessa yhteiskuntavastuu ja esimerkiksi ympäristöohjelmat ovat vasta alkutekijöissään. Kotimainen jääkiekon pääsarja Liiga esimerkiksi lanseerasi vuonna 2018 oman ympäristöohjelmansa, jonka pohjana on käytetty Lotta Hepo-Ojan tekemää diplomityötä (Hepo-Oja 2018).

Yrityksen ja urheilijan yhteiskuntavastuu voi myös yhdistyä tapauksissa, joissa yritys osoittaa yhteiskuntavastuuta tukemalla urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamista. Esimerkiksi eteläkoorealainen painonnostaja Jang Mi Ran osoitti yhteiskuntavastuuta perustamalla säätiön nimeltään Jangmiran Foundation, joka tukee vähemmän tunnettujen lajien urheilijoita. Luottoyhtiö Visa päätti tukea säätiötä muun muassa tarjoutumalla tekemään suuren osan säätiön hallinnallisista tehtävistä. Visa toteutti täten omaa yhteiskuntavastuutaan Jangmiran säätiön kautta. Yhtiö koki Jang Mi Ranin maineen ja vilpittömän imagon hyödyllisiksi markkinoinnin kannalta, ja mainitsi ryhtyneensä yhteistyöhön juuri tämän seikan vuoksi. (Hyunjoo 2012.) Myöhemmin Visa, yhdessä Jangmiran säätiön kanssa, on laajentanut yhteiskuntavastuun osoittamistaan olympiaurheilijoiden auttamiseksi. Yhtiön työntekijät ovat perustaneet työpajoja entisille ja nykyisille korealaisille olympiaurheilijoille auttaakseen heitä hallitsemaan taloutta paremmin. (Visa 2018.)

Peel tutkijakolleegoineen (2012) lähestyy yrityksen ja urheilijan yhteiskuntavastuun yhtenäisyyttä eri näkökulmasta. Vaikka urheilijan yhteiskuntavastuu saattaa muistuttaa yrityksen yhteiskuntavastuuta, niin urheilijan yhteiskuntavastuu poikkeaa yhteiskuntavastuutoimien hallinnan ja motivaation suhteen yrityksen yhteiskuntavastuusta. Yrityksen yhteiskuntavastuuta on kuvattu liialti johtoportaan hallitsemaksi ja hierarkkiseksi toiminnaksi, joka on liian yksinkertaista ja mekaanista, kun huomioidaan yhteiskuntavastuun eettisyysnäkökulma (Maclagan 2008). Urheilijan yhteiskuntavastuu puolestaan lähtee usein urheilijoiden omasta halusta tuoda arvoja esille, vaikuttaa yhteiskunnallisesti ja osoittaa vastuullista kansalaisuutta. Tutkijat tuovat myös esille, että urheilu on epäonnistunut kohtaamaan sille asetetut sosiaaliset odotukset. Urheilijat ovat kuitenkin yhä enemmän ottamassa moraalista roolia urheilun maailmassa ja mahdollisesti viemässä urheilun uudelle alueelle erityisesti myönteisen ja pitkäaikaisen urheilijoiden kehityksen suhteen. (Peel ym. 2012.)

5 URHEILIJAN YHTEISKUNTAVASTUUN ULOTTUVUUDET

Historiallisesti vain pieni osa urheilijoista on käyttänyt urheilun voimaa ottaakseen kantaa sosiaalisiin ongelmiin, jotka liittyvät muun muassa tasa-arvoon, oikeudenmukaisuuteen ja vapautteen (Kaufman & Wolff 2010). Maguire (2004) on tuonut esiin, että urheilu-teollisuuskompleksi tarvitsee niin sanotun väliintulon eli vaihtoehtoisen ajatusmallin, joka korvaisi ”voitto hinnalla millä hyvänsä” -mentaliteetin. Dominoiva saavutusorientoitunut malli tulisi korvata mallilla, joka kannustaa sisäistämään sosiaaliseen kehitykseen vaikuttamisen. Tässä mallissa oikeudenmukaisuus, kansalaisuus ja tasa-arvo ovat vallitsevia teemoja. (Maguire 2004.) Malli kannustaisi urheilijoita keskittymään nimenomaan yhteiskunnallisten arvojen levittämiseen urheilun avulla. Tietenkään urheilussa ei pitäisi luopua kilpailuhengestä ja tavoitteiden asettamisesta, mutta malli kannustaa urheilijoita käyttämään hyväksi urheilun tuomaa statusta ja urheilusta opittujen arvojen laajentamista yhteiskunnan tasolle. Vakuutuspalveluja myyvän LähiTapiolan johtaja Arto Heinonen on samalla agendalla. Hänen kysymyksensä huippu-urheilutoimijoille kuuluukin: ”Halutaanko voittoja ”keinolla millä hyvänsä” vai toimitaanko vastuullisesti?” (Auvinen & Kuuluvainen 2017.)

Tässä luvussa esittelen ensin urheilijan yhteiskuntavastuun ulottuvuuksia, jotka perustuvat aikaisemmin tehtyyn tutkimukseen urheilijan yhteiskuntavastuusta (ks. Carter 2009). Olen liittännyt ulottuvuuksiin myös Kaufmanin ja Wolffin (2010) tekemästä tutkimuksesta sosiaalisen tietoisuuden edellytyksen. Luvun lopuksi käsittelen urheilua yhteiskuntavastuun alustana ja sitä, miten urheilusta opittuja taitoja voi yhdistää urheilijan yhteiskuntavastuuseen.

5.1 Urheilijan yhteiskuntavastuun ulottuvuudet

Carter (2009) haastatteli tutkielmassaan urheilijan yhteiskuntavastuusta (*athlete social responsibility*) kanadalaisia huippu-urheilijoita heidän kokemuksistaan yhteiskuntavastuun toteuttamisesta. Tutkielmassa nousi esille kolme ulottuvuutta, jotka kuvaavat urheilijoiden kuvaamia esteitä ja mahdollisuuksia, joihin vaikuttamalla voisi tehdä systemaattisen muutoksen kanadalaisessa urheilussa. Nämä kolme ulottuvuutta ovat johtajuus, kommunikointi ja organisaatio ja ne on esitelty seuraavissa alaluvuissa. Neljänneksi ulottuvuudeksi olen liittännyt sosiaalisen

tietoisuuden. Kaufman ja Wolff (2010) ovat tutkineet Yhdysvalloissa aktivistiurheilijoita, jotka tässä tutkimuksessa rinnastan urheilijan yhteiskuntavastuuta osoittaneisiin urheilijoihin. Tutkimuksen urheilijat halusivat tuoda esille, että urheilu voi, ja sen pitäisi, olla keino edistykselliseen sosiaaliseen muutokseen, joka puolestaan edellyttää sosiaalista tietoisuutta (Kaufman & Wolff 2010).

Vaikka Carterin (2009) tutkielma keskittyy vain kanadalaiseen urheiluun, on sillä yhtymäkohtia myös globaalisti. Suomi on urheilijan yhteiskuntavastuun osalta ehkä hieman jäljessä urheilun suurmaita kuten Kanadaa tai Yhdysvaltoja, mutta enenevässä määrin mediassa tulee esille kotimaisten urheilijoiden kannanottoja ja yhteiskuntavastuutoimia. Moni Carterin (2009) haastattelemissa urheilijoista osoittaa yhteiskuntavastuuta muun muassa tekemällä vapaaehtoistyötä, joka on suomalaisten urheilijoiden keskuudessa harvinaisempi tapa vaikuttamiselle. Vertailen alaluvuissa haastatteluissa nousseita asioita kanadalaisten urheilijakollegoiden vastauksiin niiltä osin kuin se on merkityksellistä tämän tutkimuksen kannalta.

5.1.1 Johtajuus

Urheilijan yhteiskuntavastuun ulottuvuuksista johtajuus keskittyy esteiden osalta monen urheilijan kohdalla siihen, että kanadalaiset kansalliset urheiluorganisaatiot kehottavat urheilijoita välttämään yhteiskunnallisia kannanottoja (Carter 2009). Suomessa ei kehoituksia tai kieltoja yhteiskuntavastuun suhteen juurikaan tule urheiluorganisaatioiden puolelta haastateltujen mukaan. Kukaan haastatelluista ei ollut myöskään tietoinen muualta Euroopasta joko oman tai tuttavien kokemusten kautta esiin nousseista rajoittavista kohdista pelaajasopimuksissa. Pelaajasopimuksia avaan tarkemmin luvussa 7.4.

Esimerkillisyyteen liittyy johtajuuden suurin mahdollisuus. Tietynlaisen mentoroinnin koetaan kuuluvan vahvasti osaksi urheilijan yhteiskuntavastuuta. Myönteisten roolimallien esimerkki voisi olla merkityksellistä muiden urheilijoiden auttamisessa. Merkittävä mahdollisuus on myös uskottavuuden lisääntyminen, kun puhe tai toimet sosiaalisen muutoksen edistämiseksi tulevat samaistuttavalta henkilöltä. Tämä voi yhdistää urheilijoita joukkueen, lajin ja valtion sisällä. (Carter 2009.)

Uskottavuutta käsiteltiin Carterin (2009) tutkimuksessa paljolti urheilijoiden välillä, mutta uskottavuus saattaa lisääntyä myös muiden ihmisten keskuudessa, kun sanoman takana seisoo urheilija. Ainakin monelle nuorelle urheilijat ovat luultavasti helpommin lähestyttäviä roolimalleja kuin poliitikot. Terho nostaa haastattelussa esille urheilijoiden neutraalin aseman, joka mahdollistaa viestin viemisen tietyille urheilua seuraaville kohderyhmille. Nämä kohderyhmät eivät välttämättä seuraa politiikkaa tai saattavat suhtautua politikkojen viestintään varauksella, joten urheilijoilla on hieno mahdollisuus välittää viestiä, jonka he kokevat merkitykselliseksi.

Roolimallina toimiminen nostettiin haastatteluissa useasti esille tärkeänä osana urheilijan yhteiskuntavastuuta. Suomessa palkitaan Vuoden esikuva vuosittaisessa Urheilugaalassa. Vuoden esikuva -palkinto jaetaan joko aktiiviselle tai jo uransa lopettaneelle huippu-urheilijalle, joka toimii kannustavana esimerkkinä kaikille suomalaisille. Erityisesti nuoria kannustava käytös ja teot vaikuttavat valintaan päästä ehdolle ja tietenkin palkinnon voittamiseen. (Urheilugaala 2020.) Tutkimukseni haastatelluista huippu-urheilijoista ehdolla Vuoden esikuva -palkinnon saajaksi ovat olleet: Panu Autio 2020, Tinja-Riikka Korpela 2019, Shawn Huff 2016, Teemu Ramstedt 2015 ja Emma Terho 2014. Haastatteluissa nostettiin esikuvista puhuttaessa esiin myös vuoden 2016 voittaja Enni Rukajärvi sekä vuoden 2019 esikuva Kevin Lankinen, joka on kannustanut nuoria ja etenkin poikia lukemaan. Nimitykset kertovat esimerkillisyyden merkityksestä urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamisessa. Korpela kertoi ehdolla olemisen myös vaikuttaneen omaan ymmärrykseen esimerkillisyydestään.

”Jos mieltii, että olin nyt tammikuussa ehdolla Urheilugaalassa Vuoden esikuvaksi, niin se oli kyllä aivan älyttömän hieno juttu ja iso yllätys itelle. Ehkä sitten tajusi, että on jotain fiksumia tullut tehtyä tai sanottua ja se on huomattu. Siitä varmaan myös tajusi, että sillä on ollut oikeesti merkitystä, että on sanonut niitä omia ajatuksiaan julki.” -Tinja-Riikka Korpela

Esikuvat ja roolimallit tulivat haastattelussa esille myös toisen suuntaisena ilmiönä. Kaikilla haastateltavista oli omia esikuvia yhteiskuntavastuun saralta. Suurin osa esikuvista oli yhteiskuntavastuuta osoittaneita urheilijoita, mutta löytyi joukosta myös poliitikko ja yritysjohtajia. Lisäksi entisiä urheilijoita ja nykyisiä poliitikkoja nostettiin esiin, kuten Sinuhe Wallinheimo ja Sari Multala. Poliitikoista Ramstedt mainitsi Alexander Stubbin, jonka poliittisesta vaikuttamisesta Ramstedt löytää yhteneväisyyksiä oman urheilijana vaikuttamisen kanssa. Hän kertoo Stubbin olleen ensimmäisiä, jotka loivat politiikkaan hieman rennompaa ja kansainvälisempää

otetta. Stubb ikään kuin mursi jättä esimerkiksi sosiaalisen median kautta ja teki politiikasta hieman erilaista, vähemmän ”pöhöttyntä”. Erityisesti Ramstedt painottaa esimerkin voimaa siinä, että vuonna 2015 yhteiskuntavastuuteon tehnyt tekee asioihin puuttumisen ja vaikuttamisen helpommaksi sille, joka tekee sitä kymmenen vuoden päästä. Tämä on toiminut myös Ramstedtin motivaationa:

”Se on ollut se, mikä on itseäänkin tietyllä tapaa vähän inspiroinut, kun niitä [urheilijan yhteiskuntavastuuta tekeviä urheilijoita] on aika vähän, niin on halunnut itse olla yks niistä, joka ikään kuin veisi sitä soihtua eteenpäin.” -Teemu Ramstedt

Jokaisella haastateltavista oli useampi kuin yksi esikuva ja esikuvien välillä saattoi olla paljonkin eroa esimerkiksi vaikuttamistavan tai -alan suhteen. Kaikki haastateltavat kuitenkin nostivat vähintään yhden esikuvan oman lajinsa sisältä. On luonnollista, että lajin ammattilainen seuraa eniten oman lajin sisällä tapahtuvaa toimintaa, joten valinnat lajin sisältä eivät yllättäneet. Korpela mainitseekin seuraavansa paljon eri urheilijoita sekä urheilijoina että myös vaikuttajina. Urheilijataustaisista esikuvista mainittiin heidän kykynsä vaikuttaa myös urheilun ulkopuolella ja puhua vaikeistakin asioista. Yksi useammassakin haastattelussa ensimmäisenä mieleen tullut urheilija esikuvista oli Muhammed Ali, jota voidaankin pitää jonkinlaisena edelläkävijänä urheilijana, joka toimi vastuullisena vaikuttajana.

5.1.2 Kommunikaatio

Toinen ulottuvuuksista, kommunikaatio, nähtiin Carterin (2009) tutkielmassa huonosti hyödynnettyinä mahdollisuutena. Sen mukaan urheilijat näkivät kommunikaation puutteen yhtenä urheilijan yhteiskuntavastuun esteenä. Yksi urheilijoista pohti, että ehkä (kanadalainen) urheiluyhteisö ei vain tiedä, miten yhteiskuntavastuun osoittaminen hyödyttäisi heitä. Joidenkin urheilijoiden mielestä urheilukulttuurissa on eräällä lailla hiljaisesti hyväksytty, että vain kaikkein parhaiten menestyvillä urheilijoilla on oikeus niin sanotusti antaa takaisin yhteiskunnalle ja vaikuttaa muutokseen. Kanadan kontekstissa nousi myös esille, että moni urheilija kokee kanadalaisen urheilun korostavan liikaa voittamista ja suorittamista, mikä ei puolestaan rohkaise olemaan aktiivinen yhteiskunnallisessa keskustelussa. Moni urheilija myönsi että ”voitto hinnalla millä hyvänsä” -ajatusmalli johtaa ajatukseen, että kaikki toiminta urheilun ulkopuolella saattaa

vaikuttaa negatiivisesti urheilusuoritukseen. (Carter 2009.) Suomalaisessa urheilussa tämä ajatus ei ehkä ole yhtä vahva, mutta haastatteluissa mainittiin ajankäytön haasteet. Korpela kertoo, että hän saa paljon kutsuja erilaisiin tilaisuuksiin, mutta harkitsee aina, onko tilaisuus sen arvoinen, että siihen kannattaa tarttua. Jos hän kokee, että voi tehdä siellä hyvää tai tutustua uusiin ihmisiin, usein tilaisuus on silloin tarttumisen arvoinen. Huff puolestaan linjaa, että urheilu on urheilijan päävastuu, mutta menestyneiden urheilijoiden tulee tiedostaa oma vastuunsa roolimalleina ja esimerkkeinä.

Urheilijoiden keskuudessa ei juurikaan kommunikoida, mitä urheilijan yhteiskuntavastuu oikeastaan sisältää ja tuo mukanaan (Carter 2009). Huomio sopii mielestäni hyvin myös suomalaiseen kontekstiin. Kaikilla haastateltavilla oli oma näkemys urheilijan yhteiskuntavastuun määritelmästä ja vaikka kaikki puhuivat samasta asiasta, määritelmät olivat melko laaja-alaisia. Toiset heistä muodostivat määritelmän teoriatietoon perustuen, kun taas toiset enemmän omaan kokemukseensa. Tämä kertoo toisaalta tutkimuksen ja toisaalta nimenomaan kommunikaation puutteesta, sillä mediassakaan ei puhuta tästä ilmiöstä vain yhdellä termillä, vaan se vaihtelee.

Urheilijan yhteiskuntavastuun kommunikointiulottuvuuden mahdollisuudet liittyvät juuri siihen, että urheilussa ymmärrettäisiin urheilijan yhteiskuntavastuun voima ja se, miten se voisi auttaa sekä urheilijoiden että urheilun mainetta yhteiskunnassa (Carter 2009). Globaalin urheilun haaste onkin omaksua urheilijoiden yhteiskuntavastuun osoittamisen tarjoama mahdollisuus ja sen avulla tuoda esille urheilun hyvää tekevää voima (Schwab 2018). Urheilijoilla on mahdollisuus vaikuttaa laajasti yhteiskuntaan urheilijan yhteiskuntavastuun kautta, jos he tuovat esille urheilun hyötyjä saaden ihmiset liikkeelle (Carter 2009).

Urheiluorganisaatiot ovat perinteisesti keskittyneet parhaiden mahdollisten tulosten saamiseen, mikä puolestaan auttaa heitä menestymään jatkossakin. Tulosorientoituneen ajattelun takana on tietoisuus siitä, että kun urheilija tai joukkue menestyy, seuraa siitä huomiota ja huomion myötä uusia yhteistyökumppaneita ja rahoitusta. Urheilijoiden näkemyksen mukaan suorituskeskeisyydestä pitäisi tulla lähemmäs vastuullisuuskeskeisyyttä. Urheiluorganisaatiot voisivat laajentaa toimintaansa ja kannustaa urheilijoita osallistumaan johonkin suurempaan kuin he itse. Urheilussa on tilaa sekä suorituksille että vastuullisuuden osoittamiselle. (Carter 2009.)

Suomessa urheiluorganisaatioista ainakaan urheiluseurat eivät haastatteluiden perusteella juurikaan ota kantaa urheilijoiden vastuullisuustoimiin. Muista Suomessa toimivista urheiluorganisaatioista Autio mainitsi haastattelussa Jalkapallon Pelaajayhdistyksen, jossa hän itsekin työskentelee, painottavan toiminnassaan nykyisin urheilijan yhteiskuntavastuuta. Tämä kertoo urheiluorganisaatioiden, tai ainakin yhden lajin pelaajayhdistyksen, heräämisestä urheilijoiden vastuulliseen vaikuttamiseen. Mahdollisesti muutkin urheiluorganisaatiot saattavat ottaa tulevaisuudessa mallia ja kannustaa urheilijoita toimimaan enemmän vastuullisuuskeskeisesti. Terho mainitsi urheiluorganisaatioiden ja etenkin urheilupäättäjien olevan lopulta vastuussa suurista urheilun vastuullisuuteen liittyvistä kysymyksistä.

”Toisaalta taas, se on enemmän urheilupäättäjien vastuulla, että urheilijoita ei pakotettaisi sellaiseen tilanteeseen, että meneekö vaikka johonkin tiettyyn maahan kilpailemaan tai kuinka paljon lentää. Urheilijalla pitää kuitenkin olla mahdollisuus harjoittaa ammattiaan ilman, että joutuu jatkuvasti valitsemaan. Tai että urheilijoilla olisi mahdollisuus toimia niiden arvojen mukaan.” -Emma Terho

Tämän tutkimuksen suomalaiset urheilijat kannustivat haastatteluissa muita kollegoitaan vastuulliseen toimintaan. Kuitenkin haastatellut korostivat urheilijan yhteiskuntavastuun olevan enemmänkin mahdollisuus kuin velvollisuus. Kaikilla urheilijoilla ei ole vahvoja mielipiteitä tai tarvittavaa tietämystä yhteiskunnallisista asioista, jotta he voisivat ottaa kantaa. Ramstedtin näkemys on, että kaikille varmasti kuitenkin löytyy se oman näköinen tapa osoittaa vastuuta.

”Ehkä musta olisi tärkeintä, että löytäisi sen oman tien, et mikä on itselle se juttu. Tietenkään mitään päälle liimattua ei kannata tehdä, jos se ei oo oman näköistä. Mutta uskon, että kaikille se joku juttu löytyy, jos vaan oikeesti on tahtoa ja halua ja viitsii nähdä vähän vaivaa. Et enemmän se on kiinni siitä, haluaako oikeesti pistää itteensä peliin ja löytää niitä juttuja. Se on varmaan ihan luonnollista että mä pistin pyöräilyseuran pystyyn, koska mulla on IBD [eli tulehduksellinen suolisto-]sairaus, mutta eihän sitä kaikilla suomalaisilla ole et eihän ne voi pistää sitä [seuraa pystyyn]. Mutta et aika monella on joku sairaus, mistä ne voi puhua julkisesti, tai joku voi olla vaikka hyvin eläinrakas ja puhua eläinten oikeuksien puolesta.

Sanotaan näin et juttuja on paljon, mitä voi tehdä mutta se on olennaista et se on oman näköinen juttu.” -Teemu Ramstedt

Myös Huff ja Terho molemmat nostavat esille tärkeän seikan, että vähintään, mitä voi urheilijan ”valokeilassa” tehdä, on näyttää hyvää esimerkkiä omalla käyttäytymisellään. Urheilijan yhteiskuntavastuulle näyttäisi olevan tyypillistä, että vastuuta osoitetaan ja kantaa otetaan vasta myöhemmällä iällä. Tämän osoittaa myös tähän tutkimukseen valikoituneiden urheilijoiden ikäjakauma – yksikään haastatelluista urheilijoista ei ole alle 30-vuotias. Toinen tyypillinen piirre vaikuttaa olevan vaikuttamisen alkaminen vasta urheilu-uran jälkeen, vaikka tässä tutkimuksessa enemmistö oli vielä aktiiviurheilijoita. Jokainen haastateltu on aloittanut vaikuttamisen jo uransa aikana. Ramstedt tuo esille, kuinka jo uransa lopettaneiden on helpompi ottaa kantaa asioihin, sillä heillä ei ole urheilijoina enää menetettävää.

”Itse toivoisin enemmän niitä aktiivisesti urheilussa toimivia aktiiviurheilijoita, tällä hetkellä aktiivisesti tai kovalla tasolla urheilevia [ottamaan kantaa]. Jonkun verran on niitä uransa päättäneitä, jotka puhuu kaiken ulos. Se ei oo mun mielestä ensinnäkään kauheen rohkeeta tai siinä ei pistetä itensä kauheesti peliin. Sitten kun ei oo mitään menetettävää, niin se on niin paljon helpompaa puhua. Toki tämä Suomen näkökulmasta, sillä maailmalla voi olla jossain eri tilanne, kun saatat päästä hengestäsi, jos puhut ohi suun. Haluaisin enemmän sitä, että esimerkiksi pureudutaan ongelmakohtiin siinä vaiheessa, kun se on itsellä oikeesti käsillä eikä sitten vasta 10 vuoden päästä.” -Teemu Ramstedt

Joillakin urheilijoilla saattaa olla maineeseen tai imagoon liittyviä syitä, miksi he eivät toteuta urheilijan yhteiskuntavastuuta. Korpela mainitsee urheilijoilla usein olevan fiksuja mielipiteitä ja kannanottoja, mutta takana saattaa piillä ajatus, että ei haluta tulla mediassa esille mistään muusta kuin urheilusta. Korpela kuitenkin muistuttaa, että yhteiskuntavastuun osoittamisella usein on myös urheiluun hyvät vaikutukset, sillä vastuullisuuden osoittaminen saattaa tuoda urheilijalle tai hänen joukkueelleen uusia faneja ja sitä kautta jopa lisää yhteistyökumppaneita.

*”Kyllä se yleensä sataa sitten siihen urheilun laariin niin sanotusti. Hyvässä mielessä.” -
Tinja-Riikka Korpela*

5.1.3 Organisointi

Organisaatioulottuvuuden esteet ja mahdollisuudet liittyvät suurelta osin jo edellä mainittuihin tekijöihin. Suurimpana esteenä pidettiin urheilijan yhteiskuntavastuuseen liittyvien ohjelmien puuttumista, joka urheilijoiden mukaan vaikuttaa siihen, että suurin osa urheilijoista ei osallistu aktiivisesti yhteiskunnalliseen muutokseen. (Carter 2009.) Urheilijan yhteiskuntavastuuseen liittyvät ohjelmat voivat käsittää muun muassa urheilijoille valmiiden konkreettisten yhteiskuntavastuutilaisuuksien tai teoreettisemmän arvokasvatuksen tarjoamista. Myös Peel, Cameron ja Begovic (2012) ihmettelevät, miten kanadalaisessa urheilijakeskeisessä urheilujärjestelmässä yhteiskuntavastuuta ei ole otettu osaksi pitkäaikaista urheilijan kehitysmallia. Kanadassa kuitenkin on AthletesCAN-yhdistys, joka muun muassa yhdistää urheilijat yhteiskunnallisesti hyvä tekevien tahojen kanssa. Se pyrkii mahdollistamaan huippu-urheilijoiden osallistumista sosiaalisesti vastuulliseen toimintaan. Yhdistyksen tavoitteena on varmistaa, että vastuullisuudesta tulee yksi urheilua ohjaavista periaatteista. AthletesCAN:in toimintaan lukeutuu myös paljon muita ohjelmia, kuten urheilijoiden lakiasioissa avustamista.

Suomesta ei löydy AthletesCAN-yhdistyksen kaltaista yhdistystä, mikä voi johtua monesta syystä: huippu-urheilijoiden määrä on suhteellisen vähäinen, puhe urheilijoiden vastuullisesta vaikuttamisesta on vielä varhaisessa vaiheessa ja Suomessa urheilun rakenteet ovat yksinkertaiset. Lähes kaikki huippu-urheilutoiminta on keskitetty Suomessa Olympiakomitean alle. Yksittäisiä joukkueurheilijoita edustaa kuitenkin jalkapallossa Jalkapallon Pelaajayhdistys ry ja jääkiekossa Suomen Jääkiekkoilijat ry. Pelaajayhdistykset voisivat olla potentiaalisia urheilijan yhteiskuntavastuuta edistäviä tahoja, sillä ne ovat olemassa urheilijoiden asioiden edistämiseksi. Joukkueurheilijat tavoitettaisiin pelaajayhdistysten kautta matalalla kynnyksellä. Lajiliitot voisivat olla toinen vaihtoehto, mutta niillä ei välttämättä ole pakollisen toiminnan ohella yhtä paljon aikaa ja halua urheilijoiden yhteiskuntavastuun kehittämiseen kuin pelaajayhdistyksillä. Esimerkiksi Jalkapallon Pelaajayhdistys on jo ottanut urheilijan yhteiskuntavastuun osaksi yhdistyksen toimintaa (Äijälä). Ongelma pelaajayhdistysten kohdalla on se, että Suomessa aktiivisia pelaajayhdistyksiä ovat vain edellä mainitut. Muiden lajien edustajilla tulisi myös olla yhtäläiset mahdollisuudet saada tietoa pelaajayhdistyksen kaltaiselta toimijalta.

Kanadassa urheilijan yhteiskuntavastuu liitetään melko useasti urheilijoiden niin sanottuun yhteiskunnalle takaisin antamiseen. Urheilijan yhteiskuntavastuun käsitetään monesti olevan hyväntekeväisyyden tekemistä kaupungissa, jossa urheilija harjoittaa ammattiaan. (Carter 2009.) Haastateltavista Äijälä mainitsi suomalaisten urheilijoiden olevan hieman erilaisessa asemassa amerikkalaisiin verrattuna, sillä Yhdysvalloissa ja myöskin Kanadassa ollaan hyvin kiinnittyneitä omaan asuinalueeseen tai yliopistoon, jolloin syntyy vahvempi velvollisuuden tunne antaa jotain takaisin yhteiskuntavastuutyöllä. Tämän vuoksi amerikkalaisten urheilijoiden yhteiskuntavastuutoimet usein myös liittyvät siihen kaupunkiin, josta urheilija on kotoisin, jossa hän on käynyt yliopistonsa tai jossa hän harjoittaa ammattiaan. Yhdysvalloissa huippu-urheilijoiden palkat ovat lisäksi hieman eri luokkaa kuin suomalaisten huippu-urheilijoiden, joten rahalliset lahjoitukset ovat mahdollisesti myös tästä syystä harvinaisempia Suomessa.

Terho ottaa esille myös tärkeän eron suomalaisen ja amerikkalaisen yhteiskunnan välillä. Suomessa verotus toimii eri lailla kuin Yhdysvalloissa, minkä vuoksi koulutusrakenteet eroavat toisistaan. Suomalainen verotus mahdollistaa maksuttoman koulutuksen, kun taas Pohjois-Amerikassa koulutuksesta joutuu maksamaan. Urheilijat saavat kuitenkin usein stipendejä, jotta he eivät joutuisi maksamaan opiskelusta ja pääsisivät urheilemaan tiettyssä yliopistossa. Suomessa urheilu ei puolestaan kiinnity juurikaan koulutukseen, sillä suomalainen urheilu tapahtuu koulun sijasta seuroissa. Terho on itse päässyt todistamaan yhdysvaltalaisesta koulutuksen mallia:

”Esimerkiksi itse, kun oon ollut jenkkiyliopistossa, niin kyllähän se pyörii aika paljon sillä tavalla, että sieltä valmistuneet, jotka on rikastunu merkittävästi, tekee lahjoituksia omalle yliopistolleen. Suomessa se on vähän erilainen juttu, kun meillä on eri verotus. Ei se tietysti kiellettyä ole tai huono juttu, mutta ei mun mielestä pidä ajatella, että se olisi ainoa tapa antaa takasin. Et kyllä myös esimerkkinä oleminen ja mukana oleminen suomalaisessa yhteiskunnassa on arvokasta.” -Emma Terho

Suomen kontekstiin sopivat enemmän yhteiskunnassa mukana oleminen esimerkiksi juuri liikuntaseurojen vapaaehtoistyön tekemisenä tai hyväntekeväisyyskampanjalle omien kasvojen antamisena. Suomalaisessa yhteiskunnassa takaisin antamisen kohde siis on epämääräisempi, sillä valtio mahdollistaa maksuttoman koulutuksen. Toisaalta lähes kaikki urheilijat ovat

saaneet urheilukasvatuksen urheiluseurassa, mikä saattaa lisätä urheilijoiden halua kohdentaa yhteiskuntavastuutyö urheiluseuratoimintaan.

Takaisin antamiseen liittyen Ramstedt nosti esiin joka keväisen aiheen – miksi NHL-pelaajat eivät tule MM-kisoihin pelaamaan? Joidenkin suomalaisten mielessä on muodostunut ajatus, että NHL-pelaajilla on ikään kuin velvollisuus edustaa Suomea keväisin leijonapaidassa. Ramstedt ei koe, että urheilijoilla olisi minkäänlaista velvollisuutta pelata MM-kisoissa ilman korvausta esimerkiksi sen vuoksi, että he ovat saaneet maksuttoman koulutuksen Suomessa. MTV Urheilun selvityksen mukaan harvoin on edes kyse siitä, että pelaajat vain jättäisivät mahdollisuuden välistä, vaan taustalla on järkevä syy jättää MM-kisat väliin (Kunnas 2019). Korpela yhdisti takaisin antamisen urheilu-uran jälkeiseen aikaan. Hän kokee saaneensa jo nyt uransa aikana oppia monenlaisista valmennustyyleistä, joita hän itse voisi hyödyntää uransa jälkeen mahdollisissa valmentajan tehtävissä. Näin Korpela antaisi omalla tavallaan urheilullisesti takaisin suomalaiselle yhteiskunnalle, kun hän toisi jalkapallo-oppejansa suomalaisille junioreille.

Organisaatioulottuvuuden mahdollisuudet liittyvät myös tietoisuuden lisäämiseen muun muassa yhdistämällä urheiluorganisaatioita erilaisten hyväntekeväisyystoimijoiden kanssa ja selvittämällä, miten urheilijat voivat osallistua mukaan (Carter 2009). Suomessa hyväntekeväisyystoimijoiden ja urheiluorganisaatioiden yhteistyö muodostaa usein enemmän mahdollisuuksia joukkueena tehtävälle yhteiskuntavastuutyölle. Susijengin asema vastuullisena toimijana tuli esille muissakin kuin itse joukkueen kapteenin Huffin haastattelussa. Susijengi muun muassa tukee vähävaraisten perheiden lasten harrastamista. Myös Terho mainitsee tehneensä joukkueena yhteiskuntavastuutyötä monessakin joukkueessa Suomessa ja pelatessaan yliopistojoukkueessa Yhdysvalloissa. Suomessa Terhon seurajoukkueet ovat tehneet yhteistyötä Hope ry:n kanssa; minkä toimintaidea perustuu vähävaraisten perheiden avustamiseen. Varuste- ja joululahjakeräykset ovat melko yleisiä urheilujoukkueiden tekemiä yhteiskuntavastuullisuusmuotoja.

5.1.4 Sosiaalinen tietoisuus

Sosiaalinen tietoisuus voidaan määrittää tietoisuudeksi yhteiskunnan eri osasista ja sosiaalisista prosesseista. Myös ymmärrys meitä ympäröivistä sosiaalisista tapahtumista ja niiden vaikutus omaan käyttäytymiseemme ja ympäristöömme kuuluvat sosiaaliseen tietoisuuteen. Tärkeä osa sosiaalista tietoisuutta on tietoisuus omasta kulttuurista, sosiaaliluokasta, sosiaalisista suhteista sekä kuinka eri yhteiskunnan osat vaikuttavat meihin ja miten ne toimivat toistensa kanssa. (Kurma 2010, 2.)

Jo vuonna 1959 Mills on todennut Kaufmanin ja Wolffin (2010) mukaan, että sosiaalisen tietoisuuden perusta on siinä, että ihminen ymmärtää oman taustansa ja historiansa, jotta voi sen myötä kehittää omaa sosiologista mielikuvitustaan. Sosiaaliseen tietoisuuteen vaikuttavia asioita ovat nimenomaan yhteiskunnan eri osat, jotka avaavat enemmän ihmisen omaa taustaa ja historiaa. Näitä vaikuttajia ovat koulu ja yliopisto, perhe, muut ihmissuhteet, media, yleishyödylliset yhdistykset ja poliittiset puolueet. (Kurma 2010, 3.) Haastattellessani tämän tutkimuksen urheilijoita selvitin sosiaalisen tietoisuuden vaikutusta urheilijan yhteiskuntavastuuseen. Selvimmin esiin nousivat perheen ja koulun vaikutus tietoisuuteen yhteiskunnasta. Kun kyse on urheilijoista, kaikki haastateltavista ovat olleet vahvasti yhteydessä yleishyödyllisiin yhdistyksiin eli urheiluseuroihin heidän ollessaan juniori-ikäisiä. Urheiluseuroissa eniten ovat vaikuttaneet haastatteluiden mukaan valmentajat, joilla on ollut vaikutus haastateltaviin sekä urheilijoina että yleisesti ihmisinä. Suomalainen urheiluseuratyö koettiin urheilijaksi kasvamisen kannalta tärkeäksi.

”Silloin oppi paljon semmoista yhteishengen merkitystä ja tiimityöskentelyä ja sen, että yhdessä voidaan saavuttaa mitä vaan. Ja kaikkia muitakin tärkeitä elämänarvoja toisten välittämistä ja kunnioittamisesta lähtien.” -Tinja-Riikka Korpela

Koulussa opimme paljon yhteiskunnasta, sen ongelmista ja vaikutuksista yhteisöömme ja kehitämme tietynlaiset perusarvot toiminnallemme (Kurma 2010, 3; Harju 2013.) Neljä haastatelluista kertoi kiinnostuneensa yhteiskunnallisista asioista nimenomaan koulun historian ja yhteiskuntaopin tunneilla. Virran ja Kaiharin (2011, 102) mukaan pelkät opitut arvot eivät kuitenkaan johda vielä muutokseen, ellei yksilö halua vaikuttaa. Koululla on myös velvollisuus antaa

edellytykset aktiivisena kansalaisena toimimiseen. Jokaisen oma päätös on, kuinka valveutunut on ja kuinka aktiivisesti haluaa toimia yhteiskunnallisesti. Kaikki yhteiskunnallinen toiminta ei ole näkyvää, mutta osallisuus ja osallistuminen ovat silti keskeisiä yhteiskunnallisessa valvutuneisuudessa.

Perhe opettaa ja perheeltä periytyy paljon arvoja, sillä etenkin lapsena perheellä on suuri merkitys, koska lapsi viettää suurimman osan ajastaan perheen kanssa. Perheen kautta opitaan usein niin moraalisia, uskonnollisia kuin maallisiakin arvoja. Perhe myös ikään kuin istuttaa mieleen kulttuurin ja sosiaaliluokan, johon olemme syntyneet ja jotka usein vaikuttavat koko elämän ajan. (Kurma 2010, 3.) Jokainen haastatelluista otti esille perheen merkityksen omaan toimintaansa. Perheen vaikutus näkyi tuen ja neuvojen antamisena sekä arvojen jakamisena. Autio esimerkiksi tulee isosta perheestä, jossa hän on oppinut tekemään asiat yhdessä ja ottamaan toiset huomioon. Hän kertoo myös ymmärtäneensä perheen merkityksen uudella tavalla sen jälkeen, kun sai omia lapsia. Muista haastatelluista kolme kertoi omien vanhempien ja sisarususten lisäksi nykyisen perheensä eli puolison ja lapsien vaikuttavan heihin.

Medialla on tärkeä rooli tietoisuuden kasvattamisessa maailmalla tapahtuvista asioista (Kurma 2010, 3). Vain Autio otti median esille sosiaalisen tietoisuuden luojana, mutta sitä saatetaan nykypäivänä pitää eräänlaisena itsestäänselvytyksenä. Esimerkiksi ihmisoikeuksista ja ympäristöongelmista tiedottaminen on varmasti edesauttanut urheilijoita perehtymään vielä perusteellisemmin asioihin ja vaikuttanut päätökseen alkaa vaikuttamaan asioiden muuttamiseksi.

Ihmissuhteet on listattu vaikuttavaksi tekijäksi sosiaaliseen tietoisuuteen hyvästä syystä, sillä se on yksi parhaista tavoista kehittää tietoisuutta. Eri kulttuurisista ja sosiaalisista ryhmistä tulevien ihmisten tapaaminen ja vuorovaikutus heidän kanssaan lisää tietoisuuttamme ja samalla kaataa ennakkoluuloja. (Kurma 2010, 3.) Huff nosti haastattelussa erinomaiseksi esimerkiksi oman taustansa. Hän avasi taustansa olevan yksi pääsyistä, miksi hän on päättänyt olla esillä ja vaikuttaa: *”Silloin kun mä olin nuori poika niin en nähnyt hirveesti mun näköisiä suomalaisia puhumassa oikein minkään näköisistä asioita niin se on se pääsyy.”*

Molemmat naisurheilijat, Terho ja Korpela, mainitsivat taustansa tyttöurheilijoina vaikuttaneen heidän tietoisuuteensa ja sen myötä valintoihin. Terho mainitsi myönteisen joukkueympäristön

vaikuttaneen ylipäättään siihen, että hän tyttönä jatkoi poikajoukkueessa pelaamista. Korpela kertoi myös joutuneensa taistelemaan eri lailla tyttönä urheilun kentillä, mikä on kannustanut vaikuttamaan tulevaisuuden tyttöurheilijoiden asemaan.

Yleisesti sosiaalinen tietoisuus kasvattaa tietotasoa ja ymmärrystä asioista ja ongelmista yhteiskunnassa. Lisäksi se auttaa arvostamaan ihmisten erilaisuutta ja saavuttamaan asetetut päämäärät. (Kurma 2010, 4.) Nämä sosiaalisen tietoisuuden hyödyt ovat läheisesti yhteydessä urheilijan yhteiskuntavastuuseen, sillä ollessaan tietoinen, mitä maailmalla tapahtuu, on urheilijalla myös syy haluta muutosta. Haastatellut kuitenkin painottivat asioihin perusteellista tutustumista, jos on halua ottaa kantaa itseä puhuttavaan asiaan.

”Ei se välttämättä [toimi], jos urheilijat rupee joka asiaa huutelemaan vähän fiilispohjalta. Jos haluaa olla tällainen vastuullinen vaikuttaja ja puhua julkisesti tai tehdä tällaista yhteiskuntavastuullista tai mitä vaan vaikuttamista, niin se vaatii kyllä niitä kotiläksyjä et on tutustunut aiheeseen ja tietää mistä puhuu.” -Panu Autio

Sosiaalinen tietoisuus nousi esille Kaufmanin ja Wolffin (2010) tutkimuksessa, kun urheilijat ymmärsivät ensinnäkin, että urheilijoina heillä on potentiaali vaikuttaa sosiaaliseen muutokseen, sillä urheilu ja sen tuoma yleisö antavat ikään kuin valmiin alustan. Toiseksi nämä yliopistourheilijat ymmärsivät syvemmin vallan ja voimattomuuden merkityksen. He itse ovat etuoikeutettuja, mutta heidän joukkueissaan monet tulevat vähäosaisista taustoista. Kaikki tutkimuksen urheilijat eivät maininneet vähäosaisia taustoja vastauksissaan, mutta hekin kaikki olivat urheilun ja nykyisen sosiaalisen asemansa kautta ymmärtäneet syvemmin maailman ja sen ihmisten tilannetta. (Kaufman & Wolff 2010.)

Matkustaminen urheilun perässä ja erilaisten olosuhteiden näkeminen on yksi potentiaalinen tapa oppia taustasta ja historiasta, mutta se ei automaattisesti tarkoita, että urheilija kehittää tietoisuuden sosiaalisista asioista ja ongelmista. Esimerkiksi maailman ympäri matkustaminen kilpailujen perässä laajensi Joey Cheekin, pikaluistelun olympiamitalistin, näkemystä etenkin ihmisoikeuksista ja väkivallasta. Hän tulikin myöhemmin tunnetuksi maailmalla aktivistina taistellessaan Darfurin väkivallan lopettamisen puolesta. (Kaufman & Wolff 2010.) Maailman ympäri matkustaminen urheilun perässä saattaa myös herättää urheilijassa lisää

voimattomuuden tunnetta, kun otetaan huomioon esimerkiksi lentämisen ympäristövaikutukset. Entinen yleisurheilija Ada Koistinen päätti keväällä 2020 lopettaa tavoitteellisen urheilun kokonaan ympäristöhuolen vuoksi. Hän itse kirjoitti blogitekstissään huolestaan globaalia tulevaisuutta ja turvallisuutta kohtaan. (Koistinen 2020.)

Eräs urheilija Kaufmanin ja Wolffin (2010) tutkimuksesta ilmaisi, että kaikilla ihmisillä tulisi olla sosiaalinen vastuu, josta urheilijana ei tulisi luistaa, vaan käyttää se yhteiskuntavastuullisen asian tukemiseen. Urheilija on kuin kuka tahansa kansalainen, jolla on oikeus äänestää ja oikeus tiettyyn sosiaaliseen valtaan, joka kaikilla kansalaisilla on tai pitäisi olla. Urheilijat ovat ennen kaikkea kansalaisia, joilla on vastuu olla tietoinen maailmalla tapahtuvista asioista ja joita tulisi jopa rohkaista tuomaan äänensä esille poliittisella areenalla. Urheilijana oleminen ei kuitenkaan tarkoita, että ulkopuolelta tulisi automaattisesti odotuksia yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta, mutta se ei myöskään merkitse sitä, että sosiaalista tietoisuutta tulisi välttää tai sulkea silmänsä yhteiskunnan tapahtumille. (Kaufman & Wolff 2010.)

5.2 Urheilu yhteiskuntavastuun alustana

Urheilulla on monia erityispiirteitä, joiden vuoksi sitä voidaan pitää eräänlaisena alustana urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamiseen. Alustalla tarkoitan urheilun myötä tulevia mahdollisuuksia, tilaisuuksia ja ominaisuuksia, joista on hyötyä vaikuttamistyössä. Haastatteluissa tuli esille, että urheilulle on ominaista koskettaa ihmisiä, sillä se kiinnostaa heitä. Urheilu on lähellä ihmisiä ja luo yhteenkuuluvuuden tunteen. Lisäksi urheilu on ainutlaatuinen kieli – kielimuu-reista tai muista esteistä huolimatta ihmiset ymmärtävät toisiaan urheilun kansainvälisen kielen kautta. Terhon tärkeä huomio on se, että urheilun avulla voidaan tuoda erimielisyyksistä huolimatta ihmiset yhteen ja saada luotua keskustelua yhteiskunnallisista asioista:

”Urheilu on semmoinen neutraali ihmiset kokoava juttu, missä voidaan olla yhdessä, vaikka jossain asioissa olisi erimielisyyksiä. Urheilun kautta voidaan ainakin avata niitä polkuja, jotka voi parhaimmillaan johtaa siihen, että voidaan aloittaa keskustelu myös muilla rintamalla.” -Emma Terho

Urheilijalla on mahdollisuus nostaa sosiaalisia ongelmia esille jollain tavalla neutraalina toimijana, jolloin kuuntelijat mahdollisesti antavat mahdollisuuden asialle, eivätkä nouse heti vastarintaan. Urheilun kautta voi siis saada aikaan isojakin asioita, sillä sen kautta saavutettava yleisö on suuri. Etenkin menestyneiden urheilijoiden yleisö on hyvin laaja. Esimerkiksi maailman huippupelaajista jalkapalloilija Cristiano Ronaldolla on Instagramissa 242 miljoonaa seuraajaa (Instagram 2020), joten hänen päivittäessä sosiaalista mediaansa julkaisu saa maailmanlaajuisesti suuren huomion. Yleisö ei tietenkään ole pelkästään laskettavissa sosiaalisen median seuraajilla, vaan vaikuttamisalustoja on monia. Haastatteluissa mainittuja alustoja olivat sosiaalisen median lisäksi eri medioiden haastattelut, suljettujen ovien takana pidetyt kokoukset sekä julkiset tilaisuudet, kuten gaalojen juhlapuheet. Autio on muun muassa käyttänyt tilaisuuden hyväksi ja puhunut Futsalgaalassa noin kymmenen vuotta sitten naisten maajoukkueen perustamisen puolesta.

Median haastattelut ovat tulleet tutuiksi monelle huippu-urheilijalle ja klassinen kysymys kuuluu: ”Miltä nyt tuntuu?”. Huff ja Korpela molemmat rohkaisivat mediaa kysymään muitakin kuin vain urheilusuoritukseen liittyviä kysymyksiä, sillä tällä tavoin urheilijat pääsisivät tuomaan arvojaan ja mielipiteitään esiin. Ramstedt mainitsee esimerkiksi jääkiekon MM-finaalissa esitettyjen haastatteluiden keräävän Suomessa huomattavan yleisön. Suuri yleisö luotaten myös merkittävän mahdollisuuden urheilijoille.

”Vaikka TV:n katsotuimpia hetkiä, jos ajatellaan esimerkiksi jääkiekon MM-finaalia. Niin kyllähän se on sellainen massa, joka liikuttaa ihmisiä Suomessa. Kyllähän se väylä on todella iso. Linnan juhliakin katsotaan paljon, mutta niin myös MM-finaalia. Kyllähän siinä on ihan saman lailla mahdollisuus urheilun kautta vaikuttaa, kun siellä Linnan juhlien haastattelussa. Et siinä mielessä nään et siinä on tosi mahdollisuus ja isompikin mahdollisuus, mitä me urheiluihmiset aina ymmärretäänkään” -Teemu Ramstedt

Haastatteluiden suhteen tulee kuitenkin muistaa, että kaikki urheilijat eivät välttämättä halua vaikuttaa puhumalla julkisesti, sillä vaikuttamistapoja on monia. Eivätkä kaikki urheilijat halua vaikuttaa millään tapaa. Autio mainitsi esimerkiksi Liverpoolin valmentajan Jürgen Kloppin tiuskahtaneen haastattelussa, että hänen mielipiteensä ei ole tärkeä kysyttäessä koronaviruksesta. Klopp kyseenalaisti haastattelussa, miksi kuuluisilta ihmisiltä kysytään politiikasta tai

koronaviruksesta. Hän kertoi tietävänsä ihan yhtä paljon asiasta kuin kysymyksen esittänyt toimittaja ja kyseenalaisti, miksi toimittaja ei esitä kysymyksiä aiheen asiantuntijoille. (SkySports 2020.) Myös jääkiekkovalmentaja Lauri Marjamäki on samaan tapaan kommentoinut, ettei jääkiekon ulkopuolisten asioiden miettiminen ole valmentajan tehtävä (YLE 2020.) Nämä ovat kuitenkin vain yksittäisiä tapauksia ja mielipiteitä, jotka nousivat mediassa esille. Tämän tutkimuksen haastatellut kertoivat kuuluisuuden ja maineen hyödyntämisen olevan hyvä mahdollisuus ja tehokas väline saada mielipiteitään esille. Korpela on vasta lähiaikoina ymmärtänyt urheilun antaman alustan merkityksen ja voiman omien mielipiteiden esiintuomisessa.

”Varmaan ihan viime vuosina tajunnut sen, että on iso mahdollisuus vaikuttaa. Riippuu lajista totta kai ja kuinka paljon urheilija on mediassa esillä. Nykyään pystyy somenkin kautta [vaikuttamaan], vaikka ei olisi otteluissa lehdissä tai telkkarissa. Siellä [somessa] pystyy sitten vaikuttamaan, jos on asioita, mitä haluaa tuoda esille. Yleensä ne kyllä päätyy sitten jonnekin, jos media niistä saa tietää. Koko kansan luettavaksi. On se iso vaikutusmahdollisuus.”

-Tinja-Riikka Korpela

Myös Kaufmanin ja Wolffin (2010) tutkimuksessa osa urheilijoista näkee urheilun antaman ainutlaatuisen vaikuttamisen alustan mahdollisuutena ja etuoikeutena, kun taas osa urheilijoista päinvastoin kokee alustan taakkana.

5.3 Urheilusta opittujen taitojen yhdistäminen vaikuttamiseen

Joukkueurheilussa menestyminen on riippuvainen ryhmästä yksilöitä työskentelemässä yhdessä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Joukkuelajeissa tämä onkin jopa itsestään selvää, mutta yksilöurheilussa nämä ryhmän jäsenet ovat muuan muassa valmentajia, fysioterapeutteja ja tukijoita. Varsinkin joukkueurheilussa joukkueen eteen toimiminen lisää ymmärrystä ja arvostusta kollektiivisen edun hyödyistä. Sosiaalinen muutos toimii samalla periaatteella – mitään ei tapahdu, jos yksilöt yrittävät toimia vain itsenäisesti. Kaikkien sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen tai ihmisoikeuksiin liittyvät voitot ovat yhteisen ponnistelun takana. (Kaufman & Wolff 2010.) Yhteistyö- ja tiimityöskentelytaidot ovat yksi tärkeistä tekijöistä, joita urheilijat oppivat urheilun kautta ja pystyvät edelleen hyödyntämään yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Huff nosti esille myös erilaisuuksien unohtumisen yhteistä tavoitetta kohti ponnistellessa.

Erilaisuuden hyväksyminen on Korpelan mukaan tärkeää ryhmädynamiikan kannalta. Tämä on seikka, joka saattaa hyvinkin edistää yhdenvertaisuutta urheilussa ja sitä kautta myös urheilun ulkopuolella, kuten Huff toteaa:

”Oon oppinut joukkueurheilussa, kun ihmisille antaa yhteisen tavoitteen ja kun ponnistellaan sitä yhteistä tavoitetta kohti, niin silloin unohtuu kaikki. Silloin ihmiset unohtaa miten erilaisia ne on ja silloin ne näkee miten samanlaisia ne on. Silloin millään muulla ei oo mitään merkitystä kun sillä, että päästään yhdessä niihin tavoitteisiin. Se on mun mantra tuolta joukkueurheilusta. Mitä mun mielestä vois soveltaa myös yhteiskuntaan.” -Shawn Huff

Joukkueurheilun edustajina haastatellut peilasivat oppimiaan taitoja monesti juuri joukkuelajeihin. Suurin osa taidoista soveltuu myös yksilöurheilun puolelle, mutta kaikki taidot eivät ole täysin verrattavissa. Joukkueessa toimiminen on sosiaalista toimintaa, joten urheilijoiden sosiaaliset taidot kehittyvät ikään kuin luonnostaan. Jo mainittujen yhteistyötaitojen lisäksi urheilusta opittua on eri taustaisten ja kulttuurista tulevien ihmisten sekä viestintätyyliin kanssa toimiminen. Äijälän mukaan nämä kehittävät urheilijan kulttuurista osaamista, joka on tärkeää muun muassa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen tähtäävässä työssä. Urheilun sosiaalisen luonteen vuoksi urheilijoille muodostuu uran aikana monesti kontaktiverkosto, joka saattaa ulottua ympäri maailman. Moni yhteiskunnalliseen muutokseen suuntaava vaikuttamisen muoto koskee laajempaa kuin pelkästään yhtä yhteiskuntaa, joten Euroopan- tai jopa maailmanlaajuisista kontakteista voi olla hyötyä yhteiskuntavastuun osoittamisessa.

Urheilu kehittää lisäksi monia henkilökohtaisia taitoja, joista on mahdollisesti hyötyä urheilijalle tämän toimiessa yhteiskunnallisena vaikuttajana. Luonnetta kehittävistä taidoista haastatellut mainitsivat pitkäjänteisyyden, periksiantamattomuuden ja vastoinkäymisiin suhtautumisen. Vastoinkäymisiä tulee vastaan aina urheilussa ja melko todennäköisesti ajoittain vaikuttamisessakin varsinkin, jos se tähtää suurempaan yhteiskunnalliseen muutokseen. Vastoinkäymiset puolestaan opettavat muita luonnetta kehittäviä taitoja, kuten kykyä reagoida ja olla joustava, joista molemmat esiintyivät myös aineistossa. Ulkoisia, erityisesti Aution mainitsemia, taitoja olivat esiintyminen muun muassa haastatteluissa ja kameran edessä oleminen sekä asioiden ilmaiseminen asettelemalla sanat oikein.

Urheilijoille ominaista on tavoitteiden asettaminen ja korkealle tähtääminen, joiden voisi kuvitella kulkevan mukana vaikuttamisen areenoille. Lähtökohtaisesti urheilijan perusarksi voi myös tuoda näkemystä vaikuttamiseen, kuten Ramstedt avaa:

”Paljon sellaisia elämän perusperiaatteita pitää olla kunnossa menestyäkseen urheilussa, jolloin se taas sitten auttaa siinä kokonaisuuden hallinnassa. Ja se taas tuo mun mielestä aika paljon näkemystä siihen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.” -Teemu Ramstedt

6 URHEILIJAN YHTEISKUNTAVASTUUN MUOTOJA

Määrittelin aikaisemmin urheilijan yhteiskuntavastuun Carterin (2009) tutkimukseen perustuen eräänlaiseksi prosessiksi, jossa kehitetään vahvaa vastuuntuntoa urheilussa. Prosessi tunnistaa urheilijan roolin ja velvollisuuden olevan enemmän kuin pelkkää kilpailemista ja harjoittelamista. (Carter 2009.) Urheilijan roolilla ja velvollisuudella eli urheilijan yhteiskuntavastuulla on kuitenkin monia eri muotoja. Muodot vaihtelevat pienistä eettisistä valinnoista jopa radikaaleihin kannanottoihin.

Tässä luvussa esittelen ensin eri urheilun yhteiskuntavastuun muotoja. Toisessa alaluvussa avaan urheilijan yhteiskuntavastuun sisältöalueita mukailen yleisiä yhteiskuntavastuun sisältöalueita. Olen rajannut median omaksi alaluvukseen sen omanlaisen roolinsa vuoksi. Median yhteydessä käsittelem myös nykyaikana merkittävää median muotoa, sosiaalista mediaa.

6.1 Urheilijan yhteiskuntavastuun muotoja

Urheilijan yhteiskuntavastuusta vastaavia jaotteluja on aikaisemmin tehnyt muun muassa Darnell (2012) ja Schwab (2018) sekä urheiluorganisaatioiden yhteiskuntavastuusta esimerkiksi Chung (2018). Mukailen tässä luvussa Darnellin (2012) urheilijoiden sosiaalista muutosta koskevasta aktivismista tehtyä jaottelua ja yhdistelen siihen sekä aikaisempaa tutkimustietoa että aineistosta keräämiäni havaintoja.

Darnell (2012) on luonut kaksi vaikuttamisen kategorioita: urheilun ulkopuolinen vaikuttaminen ja urheilun sisäinen vaikuttaminen. Käytän näitä kahta pääkategoriaa jaottelemaan urheilijan yhteiskuntavastuun muodot. Urheilun ulkopuolisessa vaikuttamisessa urheilijat toteuttavat säännöllisesti urheilun tuomaa vastuuta osallistua urheilun ulkopuolisiin sosiaalisiin muutospennisteluihin. Toisin sanoen urheilijat käyttävät hyväkseen urheilun alustaa monien laajojenkin sosiaalisten ja poliittisten ongelmien ratkaisemiseksi. Urheilun sisäinen vaikuttaminen sisältää nimensä mukaisesti tehdyt vaikutustoimet laajemmin urheilun tai suppeammin urheilijan oman lajin sisällä. Tähän kategoriaan kuuluvat urheilijat, jotka vaativat urheilua koskevia poliittisia uudistuksia ja pyrkivät muutoksiin, joiden avulla urheilusta voi tulla tasavertaisempi,

osallistavampi, demokraattisempi ja oikeudenmukaisempi. (Darnell 2012.) Esittelen seuraavaksi näiden kahden kategorian alle lukeutuvia urheilijan yhteiskuntavastuun muotoja.

6.1.1 Urheilun ulkopuolella vaikuttaminen

Urheilun ulkopuolella vaikuttamisen kaksi pääkategoriaa ovat mielipidevaikuttaminen sekä tapahtumiin ja kampanjoihin osallistuminen tai niiden järjestäminen. *Mielipidevaikuttaminen* osana urheilijan yhteiskuntavastuuta voi tarkoittaa kaikkea suurista ja näkyvistä kannanotoista omien arkivalintojen esiin nostamiseen. Mielipidevaikuttaminen osuu Schwabin (2018) jaotellussa henkilökohtaisen vaikuttamisen kategoriaan, joka käsittää urheilijoiden kannanotot sananvapauden ja vapaan ammatinharjoittamisen puolesta. Mielipidevaikuttajat liitetään usein vaikuttajamarkkinointiin, jota urheilijoiden tekemä yhteiskuntavastuutoiminta joissain tapauksissa muistuttaa. Yhteistä vaikuttajamarkkinoinnilla ja mielipiteisiin vaikuttavalla urheilijan yhteiskuntavastuulla on vaikuttajan suuri ansaittu sosiaalinen asema (Kotler, Armstrong, Harris & Piercy 2017, 144.) Urheilijoiden yhteiskuntavastuuseen liittyvä mielipidevaikuttaminen ei kuitenkaan aina tapahdu sosiaalisessa mediassa, toisin kuin useimpien vaikuttajamarkkinoinnin mielipidevaikuttajien toiminta.

Sosiaalinen media on kuitenkin omien mielipiteiden ja valintojen esiintuomiseen käytännöllinen kanava. Esimerkillisyyttä voi tuoda esille muun muassa kertomalla omista liikkumistavoistaan, kuten valitsemalla polkupyörän auton sijasta. Jalkapalloilijoiden aloittama #treenimatka2019-kampanja on hyvä esimerkki tästä, sillä kampanja kannusti urheilijoita jakamaan omalla tilillään, mitä kulkuneuvoa käyttää treenimatkoillaan. Terho nosti esiin arkivalintojen kohdalla esimerkiksi jääkiekkoilija Minttu Tuomisen, joka jakaa omassa sosiaalisessa mediasaan ympäristöarvojaan vaate- ja ruokavalintojen kautta.

Kannanottoja tai yleisemmin jonkin asian puolesta puhumista urheilija voi toteuttaa sosiaalisen median lisäksi verbaalisesti haastatteluissa (*avattu perusteellisemmin luvussa 5.2*), puheenvuoroissa ja kirjoittamalla. Autio on hyödyntänyt gaalapuheenvuoron lisäksi suoraa vaikuttamista ministeriön suuntaan. Hän on esittänyt kannanoton kirjoittamalla silloiselle urheilu- ja tiedeministerille Hanna Kososelle avoimen kirjeen, joka on erittäin tehokas keino vaikuttaa poliittisiin

päättäjiin. Nonverbaaleja kannanottoja ovat puolestaan muun muassa symboliset protestit urheilukilpailujen aikana (Kaufman & Wolff 2010) sekä Äijälän ja Aution toteuttama sateenkaarinauhakampanja, jonka tarkoituksena on tuoda yhdenvertaisuuden arvoja esille. Kenties kaikista radikaaleimpia mielipiteen ilmaisuja ovat urheilussa esiintyneet boikotit. Eräänlaisena boikottina voidaan pitää jalkapalloilija Riku Riskin väliin jättämää jalkapallon maajoukkueleiriä Qatarissa maan ihmisoikeustilanteen vuoksi vuonna 2019, mikä levisi maailmanlaajuiseen tietoisuuteen kansainvälisten medioiden kautta (Pitkänen 2019). Boikotointia voi myös olla joukkueesta eroaminen eriävien mielipiteiden tai arvojen vuoksi (Kaufman & Wolff 2010).

Toinen tapa tietoisuuden lisäämiseksi kannanottojen lisäksi on urheilijan oman tarinan jakaminen. Urheilu herättää jo itsessään runsaasti tunteita, mutta sen avulla voidaan myös kertoa urheilun pelikenttien ulkopuolisia tarinoita. Juuri tunnekomponentti on tärkeä tekijä tarinoissa, sillä Jalosen ja kollegoiden (2017, 79) mukaan tarina ilman tunnetta on kuin tuoteseloste, eli jotain, johon on pakko perehtyä. Muistettavan tarinan ominaisuus on se, että tarinan voi kokea tavalla tai toisella omakseen – mitä samaistuttavampi, sitä tehokkaampi tarina on. Urheilu toimii usein myös yhdistävänä tekijänä, joka kokoaa ihmisiä yhteen taustasta ja ihonväristä riippumatta. (Jalonen, Haltia, Tuominen & Ryömä 2017, 78–79.) Urheilijoiden taustat ja heidän elämäänsä koskettavat aivan arkisetkin asiat ovat hyviä tarinoiden aihioita urheilijan yhteiskuntavastuun kannalta. Autio avasi tarinoiden merkitystä yhteiskuntavastuullisten asioiden edistämässä:

”Nyt on aika moni urheilija tuonut avoimesti omaa tarinaansa ja niitä omia vaikeuksiaankin kertonut julkisesti, mikä on tosi tärkeätä. Sellainen harhaluulo että urheilijat olisi jotain yliihmisiä ja pitäisi jotenkin vaan purra hammasta ja tehdä niitä Suomen ennätyksiä tai maailman ennätyksiä, olla maalikuningas ja olla välittämättä mistään muusta kun siitä urheilusta, niin siitä ollaan onneksi päästy pois. Se on ihan fakta, että monella urheilijalla saattaa olla mielenterveyden kanssa ongelmia tai muuta. Ihan saman lailla, kun kellä tahansa muullakin ihmisellä. Meillä on vähän ollut sellainen harhaluulo että urheilijoita ei koske arkiset murheet, mutta päinvastoin. Urheilussa on paljonkin sellaisia asioita, mitkä altistaa edistämään näitä yhteiskuntavastuullisia asioita sen oman tarinankin kautta.” -Panu Autio

Tarinat urheilijoiden kertomana ovatkin yksi iso yhteiskunnallisen vaikuttamisen keino. Tarinat urheilijan taustasta voivat rohkaista saman tapaisen taustan omaavia esimerkiksi tavoittelemaan huippu-urheilijaksi kehittymistä tai auttaa muuten omakuvan ja itsevarmuuden kehittämisessä. Tarinat arkeen vaikuttavista asioista, kuten sairauksista, puolestaan antavat sairaudelle näkyvyyttä ja auttavat ihmisiä ymmärtämään paremmin ihmisiä, joilla tämä sairaus on. Ramstedt on hyvä esimerkki urheilijasta, joka on julkisesti tuonut esiin sairautensa ja samalla lisännyt ihmisten tietoisuutta. Ramstedt sairastaa IBD:tä eli tulehduksellista suolistosairautta ja on tuonut sitä esille innovatiivisella tavalla perustamalla pyöräilyseuran nimeltään IBD Cycling. Hän itsekään toteaa olevansa isojen asioiden äärellä, sillä tietoisuuden lisääminen vaikuttaa yksittäisten ihmisten terveyteen ja kansantalouteen. IBD-tietoisuuden kasvattaminen pyöräilyseuran pyörittämisen kautta on Ramstedtin omien sanojensa mukaan mahdollisesti isoin yhteiskunnallisen vaikuttamisen väylä, jota hän on pyrkinyt hyödyntämään.

Sairaudet eivät ole ainoa tarinoiden aihio, vaan tarinoita syntyy myös muista kokemuksista. Ramstedt mainitsi esimerkiksi jääkiekkoilija Tommi Kovanen, joka on ollut vaikuttamassa urheiluun ja etenkin omaan lajiinsa omien kokemuksiansa kautta. Kovanen on tuonut esiin jääkiekossa tapahtuvat päähän kohdistuneet taklaukset ja niistä johtuvien aivovammojen vakavuuden. Terho mainitsi naisten esille tuomista tarinoista perheen perustamisen, minkä ympärillä on vieläkin harhakäsityksiä uran loppumisesta ensimmäisen lapsen synnyttyä. Terho nosti jääkiekkoilija Riikka Sallisen esimerkiksi urheilijasta, joka on jatkanut uraansa perheen perustamisen jälkeenkin.

Urheilijoiden tarinat kiinnostavat heidän ansaitsemansa maineen vuoksi. Siksi yksi tehokas tapa lisätä tietoisuutta on jakaa tarinansa antamalla kasvonsa tietylle asialle. Yleensä nämä asiat ovat arkaluontoisia, kuten valtavirrasta poikkeavasta seksuaalisesta suuntautumisesta kertominen ensimmäistä kertaa. Suomessa esimerkkinä toimi uimari Ari-Pekka Liukkonen yhtenä tien rai-vaajana urheilijoista, joka paljasti julkisesti homoseksuaalisuutensa. Jääkiekon puolella Janne Puhakka oli ensimmäinen homoseksuaalisuutensa julki tuonut Liiga-pelaaja (Kuisma 2019).

Urheilun ulkopuolella tapahtuvan vaikuttamisen toinen pääkategoria on *tapahtumiin ja kampanjoihin osallistuminen tai niiden järjestäminen*. Tapahtumiin tai kampanjaan osallistuminen on usein helppo tapa osoittaa urheilijan yhteiskuntavastuuta aktiivisen peliuran ohella, sillä se

voi olla kertaluontoista eikä siten vie liikaa aikaa omasta harjoittelemisesta. Yksinkertaisimpia, mutta silti vaikuttavimpia muotoja osallistua urheilijan yhteiskuntavastuutoimiin ovat koulu- ja sairaalavierailut. Vierailut saattavat olla urheilijalle vain pieni uhraus päivästä, mutta lapselle vierailu saattaa olla jopa elämän ikimuistettavimpia hetkiä.

Enemmän sitoutumista vaatii kokonaisen tapahtuman tai kampanjan järjestäminen ja organisointi. Suomessa kampanjoita organisoivat monesti pelaajayhdistykset, jotka saattavat suosittelua urheilijoita osallistumaan näihin tapahtumiin. Sekä Autio että Äijälä ovat olleet Jalkapallon Pelaajayhdistyksessä organisoimassa useita kampanjoita, kuten Tällä kertaa äänestän, jonka avulla pyrittiin kasvattamaan vaalien äänestysprosenttia sekä Puutu peliin -kampanja yhdessä Veikkauksen kanssa jalkapalloilijoiden peliongelmien vähentämiseksi. Äijälä, Autio ja Korpela ovat lisäksi olleet mukana kirkon ulkomaanavun Peace United -kampajassa, jonka tarkoitus on järjestää pakolaisnuorille psykososiaalista tukea jalkapallon ja muiden liikuntalajien muodossa.

Etenkin Huff ja Korpela ovat tämän tutkimuksen urheilijoista olleet heitä, joita on pyydetty mukaan tapahtumiin. Nämä tapahtumat ovat kannustaneet heitä jatkamaan laajemmin urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamista.

”Se oli Meillä on unelma -tapahtuma, kun me päätettiin mennä sinne mukaan. Me menttiin maajoukkueena ja multa kysyttiin [että haluisinko puhua siellä]. Musta se oli hyvä idea et me lähettiin siihen mukaan ja sitten se vähän niin kuin vierähti eteenpäin. Ihmisiä alkoi kiinnostamaan ja mä aloin puhumaan enemmän.” -Shawn Huff

Ramstedtia ja hänen suomalaisia pelikavereitaan pyydettiin Korkeasaaren amurintiikereiden kummeiksi heidän pelatessaan Venäjällä KHL:ssä, mikä oli hyvin innovatiivinen ja konkreettinen esimerkki ihmisten tietoisuuden herättämisestä. Ramstedt kuvaa kokemustaan seuraavasti:

*”Aikanaan me menttiin pelaamaan Amur Khabarovskiin. Minä ja Kristian Kuusela ja Metso-
lan Juha oli ollu siellä jo. Meitä oli kolme suomalaista siellä. Amurin logo on siis tiikeri ja
siellä oli amurintiikeri ikään kuin heidän se juttu siellä joukkueessa ja seurassa ja sillä*

alueella. Khabarovskin alueella haluttiin suojella sitä lajia, tietysti kun uhanalainen laji kyseessä. Silloin just sattumalta synty kolme poikasta Korkeasaareen amurintiikereille ja ajateltiin et meitä on just kolme suomalaista, joten meistä tuli niiden pentujen kummeja. Se oli ihan hauska keissi. Kerran silloin käytiin Korkeasaarella ja siellä oli mediatapahtuma, kun oltiin siellä.” -Teemu Ramstedt

Urheilun ulkopuolisen vaikuttamisen pääkategoriat mielipidevaikuttaminen sekä tapahtumiin ja kampanjoihin osallistuminen tai niiden järjestäminen, voivat viimeisen esimerkin mukaan myös yhdistyä urheilijan yhteiskuntavastuutoimen sisällä. Esimerkkejä löytyy varmasti lukuisia lisää, mutta tämän tutkimuksen aineiston perusteella yhteiskuntavastuutoimet ovat yleensä sijoitettavissa jompaankumpaan näistä pääkategorioista.

6.1.2 Urheilun sisäinen vaikuttaminen

Urheilun sisäinen vaikuttaminen jakautuu selvemmin eri kategorioihin kuin urheilun ulkopuolella vaikuttaminen. Urheilun sisäisen vaikuttamisen kategoriat ovat: edunvalvontajärjestöt ja edustustehtävät, taloudellinen vaikuttaminen, lajitietouden jakaminen, urheiluolosuhteisiin vaikuttaminen ja kummitoiminta.

Ensin käsittelen *edunvalvontajärjestöt ja edustustehtävät*, jotka lukeutuvat kollektiivisen vaikuttamisen kategoriaan (Schwab 2018). Suomessa lähimpänä urheilijoita toimiviin edunvalvontajärjestöihin lukeutuvat pelaajayhdistykset. Toimimalla pelaajayhdistyksessä urheilija toimii ikään kuin linkkinä pelaajien ja liiton välillä. Pelaajien on täten mahdollista saada äänensä paremmin kuuluviin niin yhdistyksen kuin yksittäisen urheilijankin kautta. Laajemmin kuin oman lajin sisällä urheilija voi toimia linkkinä suuremman urheilijajoukon ja urheiluorganisaation välillä, esimerkiksi toimimalla Olympiakomitean urheilijavaliokunnassa.

Edustustehtäviä ovat urheiluun liittyvissä hallituksissa istuminen. Muun muassa lajiliitoissa, SUEKissa eli Suomen urheilun eettisessä keskuksessa ja urheiluakatemoissa toimii urheilijoita hallituksen jäseninä. Autio toimii urheilijaedustajana Suomen Olympiakomitean urheilijavaliokunnan lisäksi Urasäätiön ja SUEKin hallituksissa sekä urheilun eettisten asioiden

neuvottelukunnassa. Terho puolestaan on toiminut Suomen Olympiakomitean hallituksessa ja nykyisin hän toimii Kansainvälisen Olympiakomitean sekä WADA:n eli maailman antidopingtoimiston urheilijakomissiossa. Vuoden 2021 syksyllä hänet valittiin Kansainvälisen Olympiakomitean urheilijakomission puheenjohtajaksi. Lisäksi Terho istuu Jääkiekkoliiton ja Pääkaupunkiseudun Urheiluakatemia hallituksissa. Näiden esimerkkien lisäksi myös seuran hallituksessa tai puheenjohtajana pääsee toteuttamaan urheilijan yhteiskuntavastuuta kehittämällä itselle merkityksellisen seuran ja lajin toimintaa.

Toisena urheilun sisäisen vaikuttamisen kategoriana on *taloudellinen vaikuttaminen*, joka on suomalaisessa urheilijan yhteiskuntavastuussa vähemmän käytetty muoto. Maailmalla, esimerkiksi eteläkorealaisessa yhteiskunnassa, yhteiskuntavastuun osoittaminen on suurelta osin rahoitusorientoitunutta, kuten erilaisten urheilijan tärkeäksi kokemien säätöiden taloudellista tukemista. Suomalaisille urheilijoille tyypillisemmän esimerkillisyyden ja yhteiskunnallisten tekojen, kuten koulu- tai sairaalavierailuiden, kautta urheilijan yhteiskuntavastuun osoittaminen puolestaan on vähäistä Etelä-Koreassa. (Hyunjoo 2012.) Rahastojen sijaan suomalaiset urheilijat suosivat taloudellisen vaikuttamisen muotona enemmän hyväntekeväisyystyyppisiä kerta-lahjoituksia esimerkiksi vähävaraisten perheiden lapsille mahdollistamalla heille harrastuksen tai harrastusvälineitä. Kenties eniten taloudellista vaikuttamista toteuttavat suomalaiset NHL-pelaajat. Terho mainitsi Mikko Koskisen lahjoittaneen yhteistyökumppaninsa kautta oman kotikaupunkinsa kaikille juniorimaalivahdeille maalivahtivarusteet. Yksi syy NHL-pelaajien tekemien lahjoitusten määrään on varmasti heidän suurempi palkkansa Euroopassa pelaaviin joukkuelajien kollegoihin verrattuna.

Kolmas urheilun sisäisen vaikuttamisen kategoria on *lajitietouden jakaminen*. Osalle ammatikseen urheilevista hakeutuminen oman lajinsa valmentajaksi on luonnollinen jatkumo urheilu-uran jälkeen. Etenkin juniorivalmennus ja sen kehittäminen ovat urheilun sisäistä yhteiskuntavastuuta, sillä lapset ja nuoret takaavat lajissa kuin lajissa sen tulevaisuuden. Korpela on kiitollinen urheilu-uransa aikana saamastaan valmennusopista ja haluaisi jakaa opit tulevaisuudessa myös eteenpäin tuleville jalkapallomaalivahdeille:

”Jos mietin urheilu-uran jälkeistä aikaa, niin valmentaminen kiinnostaa ehdottomasti. Niemenomaan Suomessa valmentaminen ja junioreiden valmentaminen. Sitäkin kautta saisi tuottaa jotakin takasin siitä, mitä on itse oppinut. Kuitenkin oon saanut ne opit täällä Suomessa ja totta kai siitä kiitollinen. Jos vaan itse pystyy tuomaan jotakin takasin niin se olisi siistiä.” -

Tinja-Riikka Korpela

Toinen tapa jakaa lajitietoutta on sen opettaminen kirjoittamisen kautta. Autio on suomalaisen futsalin edelläkävijänä orientoitunut futsaltietouden levittämiseen. Hän on kirjoittanut kirjan *Futsalista* ja kokee pystyvänsä ilmaisemaan itseään hyvin kirjoittamisen kautta. Matalamman kynnyksen vaikuttamiskeino on lajitietouden jakaminen blogikirjoitusten muodossa. Tietenkin myös sosiaalinen media on alusta tietouden jakamiseen. Lähes kaikkia vaikuttamiskeinoja voi toteuttaa sosiaalisen median välityksellä.

Neljäs kategoria, *urheiluolosuhteisiin vaikuttaminen*, tarkoittaa urheilun kehittämistä urheiluolosuhteiden kautta. Tämä vaikuttaminen perustuu usein uuden olosuhteen rakennuttamisen edistämiseen. Miesten jalkapallon A-maajoukkueen kapteeni Tim Sparv rakennutti vaasalaiskoululle uuden tekonurmikentän vanhan sorakentän tilalle yhteisrahoituksena yhteistyökumppaninsa kanssa (Kuparinen 2018). Yhdistelmä urheiluolosuhteisiin vaikuttamista ja seuraavan kategorian kummitoimintaa on Ramstedtin kummina toimiminen Malmille mahdollisesti rakennettavassa luisteluareenahankkeessa. Ramstedt on hankkeen puitteissa osallistunut moneen kaupungin palaveriin ja käynyt keskustelemassa aiheesta tuolloin ministerinä toimineen Sanni Grahn-Laasosen kanssa. Hanke on Ramstedtille erityinen, sillä jääpallo on hänelle tärkeä laji ja uusi areena olisi ollut ensimmäinen lajin sisäolosuhde Suomessa. Lisäksi areena tarjoaisi taitoluistelijoille heidän tarvitsemiaan oheisharjoittelutiloja, mikä puolestaan edistää merkittävästi sukupuolten välistä tasa-arvoa jääurheilun sisällä.

Viides urheilun sisäisen vaikuttamisen kategoria on *kummitoiminta*. Urheilijat voivat niin sanotusti antaa kasvonsa myös urheilun sisäisten asioiden edistämiseksi toimimalla urheilijalähettiläänä tai -kummina. Esimerkiksi aikaisemmin esille tulleet organisaatiot Right to Play ja suomalainen Icehearts käyttävät toiminnassaan urheilijalähettiläitä, joiden persoonien avulla ne edistävät yhteisöjen paikallista kehitystä tarjoamalla niille taloudellisia edellytyksiä. (Darnell

2012.) Tutkimuksen urheilijoista Terho on joukkueensa kanssa toiminut espoolaisen Icehearts-juniorijoukkueen kummina. Kummitoimintaan on sisältynyt joukkueen kanssa Icehearts-tyttöjoukkueen jäävuoroilla vierailua ja esimerkkinä toimimista.

6.1.3 Urheilijan yhteiskuntavastuu työnä

Urheilijan yhteiskuntavastuu on pääsääntöisesti vapaaehtoistoimintaa, jota urheilijat tekevät urheilun ohella. Joissain tapauksissa urheilija saattaa kuitenkin tehdä joko urheilu-uransa aikana tai sen jälkeen palkkatöitä vastuullisten aiheiden parissa. Haastatelluista urheilijoista Autio ja Äijälä kertovat heidän tekemiensä urheilijan yhteiskuntavastuutoimien menevän usein päällekkäin työnä tehtyjen toimien kanssa. Äijälän työ Punainen kortti rasismille -hankkeen projektipäällikkönä on hyvä esimerkki työstä, jossa toteutetaan urheilijan yhteiskuntavastuuseen rinnastettavia toimia. Myös Aution ja Ramstedtin toimiminen pelaajayhdistyksissä on eräänlaista yhteiskuntavastuutyötä. Erona on, että Autio tekee työtä palkallisena, kun taas Ramstedtille pesti on luottamustoimi.

Kukaan tutkimuksen urheilijoista ei koe, että työ estäisi tai vaikeuttaisi yhteiskuntavastuun osoittamista – päinvastoin. Ramstedt mainitsi urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamisen olevan hyöty urheilun jälkeistä työuraa ajatellen. Hän mainitsi motivoituvansa vaikuttamismahdollisuuksia sisältävästä työstä, johon pääsemisessä urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamisesta on selvä etu. Äijälän esimerkki pelaajayhdistyksestä ponnistamisesta projektipäälliköksi kertoo, että urheilijan yhteiskuntavastuun osoittaminen on tärkeää myös ammatillisesti. Ramstedtia houkuttelee isojenkin vaikuttamisliikkeiden tekeminen, jota Äijälä kertoo ainakin jossain mittakaavassa saaneensa aikaiseksi yhdenvertaisuuden arvojen suhteen aikanaan Punainen kortti rasismille -hankkeessa:

”Täytyy sanoa et semmoinen arvotyö tai arvojen esiin nostaminen on aika varovaista ja ehkä sellaista että ne ei ole ehkä ihan niin konkreettisesti esillä kuin jossain muissa maissa. Sitä myyttiä mä oon vähän omalla työllä yrittänyt murtaa ja täytyy sanoa että jopa onnistunutkin aikalailla synnyttämään sellaista uudenlaista keskustelua arvoista.” -Ilari Äijälä

6.2 Urheilijan yhteiskuntavastuun sisältöalueet

Urheilijan yhteiskuntavastuun sisältö voidaan jakaa yleisiä yhteiskuntavastuun sisältöalueita mukailleen kuuteen teema-alueeseen: yleishumanistinen vastuu, hyvinvointivastuu, poliittis-oikeudellinen vastuu, taloudellinen vastuu, toiminnalliset sidosryhmävastuut ja ympäristövastuu (Anttiroiko 2004, 48).

Yleishumanistiseen vastuuseen kuuluvat muun muassa *ihmisoikeudet*, *ihmisarvon kunnioitus*, *tasa-arvo* ja *oikeudenmukaisuus* (Anttiroiko 2004, 48). Yleishumanistinen vastuu on luultavasti eniten näkyvyyttä saanut urheilun yhteiskuntavastuun sisältöalue. Jos globaali urheilu haluaa olla hyvää tekevä voima, pitää sen kunnioittaa ja suojella niiden ihmisten ihmisoikeuksia, jotka mahdollistavat globaalin urheilun (Schwab 2018). Toisin sanoen urheilussa pitäisi ottaa paremmin huomioon ihmisoikeudet, ja Schwabin (2018) mukaan urheilijat ovat nyt omaksuneet tämän. Etenkin Yhdysvalloissa, mutta myös muualla maailmassa, urheilijat ovat ottaneet kantaa erilaisiin ihmisoikeusasioihin, jotka ovat koskeneet muun muassa etnistä taustaa, sukupuolta, seksuaalista tasa-arvoa, työntekijöiden oikeuksia, rauhaa ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta sekä uskonnon- ja sananvapautta (Kidd & Donnelly 2000). Urheilun sisäisiin ihmisoikeusaiheisiin lukeutuvat muun muassa oikeus kilpailla ilman syrjintää ja asettua väkivaltaista käytöstä, vastenmielisiä työolosuhteita, juurtunutta sukupuolisyryntää ja palkkaan liittyvää epäoikeudenmukaisuutta vastaan (Schwab 2018).

Myös rasismien, seksismien, homofobian ja muiden ennakkoluulojen torjuminen (Chung 2018; Darnell 2012) kuuluvat samaan kategoriaan ihmisoikeuksien ja tasa-arvon puolesta taistelun kanssa. Tämän tutkimuksen urheilijoista Huff on puhunut rasismia vastaan, kun taas Korpela on ottanut kantaa seksuaalisen tasa-arvon puolesta. Muita esimerkkejä tasa-arvoon liittyvästä vaikuttamisesta ovat soveltavaan liikuntaan ja urheiluun, korruptiovastaisuuteen ja dopinginvastaisuuteen liittyvät uudistukset ja toimet (Darnell 2012).

Hyvinvointivastuu liittyy taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin perusoikeuksiin sekä hyvinvoinnin, terveyden ja koulutuksen takaamiseen (Anttiroiko 2004, 48). Lasten ja nuorten harrastamiseen liittyvän yhteiskuntavastuutyön voidaan laskea sijoittuvan tähän kategoriaan.

Euroopan komission organisoiman Euroopan urheiluviikon #BeActive-lähettiläänä toimiva Huff puhuu lasten ja nuorten tasa-arvoisen harrastamisen puolesta, ja Terho puolestaan vaikuttaa juniorivalmennuksen puolella omien lastensa kautta. Liikuntaharrastukset parantavat sekä fyysistä että henkistä terveyttä, mistä on käyty vilkastakin keskustelua koronarajoitusten aikaan. Chungin (2018) listaamista yhteiskuntavastuun sisällöistä löytyy yhtymäpintoja hyvinvointivastuuseen. Esimerkiksi fyysisen aktiivisuuden edistäminen rakentamalla urheiluinfrastruktuuria köyhille asuinalueille auttaa taistelemaan lapsuusajan liikalihavuutta vastaan. Yhteistyön tekeminen terveysongelmia ehkäisemään pyrkivän aatteellisen yhdistyksen kanssa on myös yksi keino osoittaa hyvinvointivastuuta. Ramstedtin perustama IBD Cycling -pyöräilyseura on täydellinen esimerkki jälkimmäisestä – tosin Ramstedt on itse perustanut seuran, eikä vain toimi yhteistyössä sen kanssa.

Poliittis-oikeudellinen vastuu tarkoittaa nimensä mukaisesti poliittista ja oikeudellista vastuuta, demokratiaa ja hallinnon toimintaa (Anttiroiko 2004, 48). Poliittista vastuuta ovat osoittaneet muutamat suomalaiset urheilijat lähtemällä kansanedustajiksi tai esimerkiksi kuntavaaliehdokkaiksi. Haastatelluista urheilijoista Huff tuli valituksi haastattelun jälkeen syksyllä 2020 Helsingin Vihreiden edustajana kaupunginvaltuustoon. Huff ei ole ainoa koripalloilija mukana poliittisessa vaikuttamisessa, sillä entinen koripalloilija Ville Kaunisto aloitti kansanedustajana urheilu-uransa jälkeen vuonna 2019 (Eduskunta 2021). Eduskunnassa toimii useampiakin entisiä urheilijoita, mutta Ramstedt mainitsi joukkuelajien edustajista entisen jääkiekkomaalivahdin Sinuhe Wallinheimon yhdeksi esikuvakseen yhteiskuntavastuun saralla. Wallinheimo toimi ennen eduskuntaan siirtymistä jääkiekon pelaajayhdistyksen (SJRY) puheenjohtajana tehden yhteistyötä varapuheenjohtaja Ramstedtin kanssa. Kansanedustajaksi valitsemisen jälkeen Wallinheimo ei kuitenkaan lopettanut luottamustoimeaan SJRY:ssä, vaan jatkoi puheenjohtajana vuoteen 2019 asti.

Taloudellista vastuuta tai toiminnallista sidosryhmävastuuta ei esiintynyt tässä tutkimuksessa eikä lukemassani aikaisemmassa tutkimustiedossa. Taloudellinen vastuu sisältää markkinoiden toiminnan, kilpailun, kulutuksen, taloudenpidon sekä taloudellisen tehokkuuden. Toiminnalliset sidosryhmävastuut ovat puolestaan erilaisista vastavuoroisuussuhteista ja määrämuotoisesta kanssakäymisestä johtuvia velvollisuuksia asiakkaita, omistajia, julkista hallintoa, rahoittajia, alihankkijoita tai kilpailijoita kohtaan. (Anttiroiko 2004, 48.) Edellä mainitut vastuut koskevat

urheilun puolella enemmän ammattiuurheilujoukkueita tai -liigoja. Jos näiden kategorioiden sisältöä hieman venytetään, voitaisiin muutama urheilijan yhteiskuntavastuun sisältö liittää osaksi kumpaakin kategoriata. Urheilijoiden turvallisuuden varmistaminen ja sosiaalisen tietoisuuden kouluttaminen ovat sisältöalueita liigan yhteiskuntavastuutoimista (Chung 2018), joita voitaisiin soveltaa urheilijan yhteiskuntavastuuseen esimerkiksi puuttamalla pelaajasopimus-ehdot tai pelaajien hyvinvointia koskeviin ongelmiin.

Viimeinen, mutta ei vähäisin, vastuu on ympäristövastuu. Ympäristövastuuseen kuuluu kestävä kehitys, ympäristöongelmat sekä esimerkiksi liikenteen saasteiden ja asuinympäristöjen tiivyyden haitat (Anttiroiko 2004, 48). Ympäristövastuu on ollut viime vuosina kasvava urheilijan yhteiskuntavastuun sisältöalue. Monella urheilijalla on halu ja pyrkimys puuttua ympäristöky-symyksiin, kuten saasteisiin ja ilmaston lämpenemiseen (Chung 2018). Yksi näkyvimmistä ympäristövastuukampanjoista on viime vuosina Suomessa ollut NBA-pelaaja Lauri Markkasen yhteistyö Nesteen kanssa. Yhteistyö keskittyy kamppailuun ilmastonmuutosta vastaan. Kampanjassa Markkanen on muun muassa pelannut koripallolla, jonka pintaan on maalattu maapallon lämpökartta kesältä, jolloin rikottiin lämpöennätyksiä. (Neste Oyj 2018.) Viimeisimmässä kampanjan osassa Markkanen kehitti sarjan erilaisia donkkeja, joista jokainen kuvaa yhtä ilmaston lämpenemisestä johtuvaa sään ääri-ilmiötä (Neste Oyj 2020).

6.3 Media vaikuttamisen välineenä

Urheilun näkyvyys tekee siitä erityisen toimijan vaikuttamisen välineenä. Urheilutoimijoista on saatavilla paljon informaatiota ja heidän tekemisensä nousevat median otsikoihin päivittäin. Varsinkin urheilijoiden käyttäytyminen niin kentällä kuin sen ulkopuolellakin saa yleisön huomion, oli se sitten myönteistä tai kielteistä. Tämä viittaa myös siihen, että on todennäköistä, että kannattajat, media ja mahdolliset yhteistyökumppanit arvostavat yhä enemmän yhteiskuntavastuun osoittamista, sillä se päättyy todennäköisesti median kautta ihmisten tietoon. (Parent 2018).

Urheilijan yhteiskunnalliset kannanotot ja medianäkyvyys nostavat hänen arvoaan sponsoroinninkin näkökulmasta. Medianäkyvyyteen voidaan laskea kuuluvan perinteisen median lisäksi nykypäivänä sosiaalinen media. (Olympiakomitea 2018.) Sosiaalisen median hyödyntäminen

on tärkeää urheilijoille, sillä se nostaa urheilijan itsensä ja mahdollisen sponsorin näkyvyyttä. Median ja urheilijan yhteiskuntavastuun suhteesta saisi kirjoitettua toisen pro gradu -tutkielman verran tekstiä, joten olen rajannut tässä tutkimuksessa median käsittelyn pieneen katsaukseen sosiaalisen median roolin korostumisesta urheilijan yhteiskuntavastuussa.

6.4 Sosiaalisen median korostuminen vaikuttamisessa

Sosiaalinen media on viime vuosina ollut vahvasti läsnä huippu-urheilussa. Urheiluseurojen sisäpiirissä -kirjassa LähiTapiolan johtaja Arto Heinonen esittää, että urheilijoiden vastuullinen läsnäolo sosiaalisessa mediassa on osa huippu-urheilua ja tarinat urheilijoiden takana tekevät heidät mielenkiintoisiksi sekä yhteistyökumppaneiden että kannattajien silmissä. Yhteiskuntavastuun elementtejä on myös hyvä liittää tarinoihin, sillä ne tuovat hyvin esille urheilijan tai hänen edustamansa seuran arvoja. (Auvinen & Kuuluvainen 2017, 24, 453.) Urheilijat pystyvät nykyään viestimään yleisölleen suoraan käyttämättä urheilujournalisteja välikätenä. Urheilijoiden tekemää sosiaalisen median sisältöä nostetaan kuitenkin usein valtamediaan. (Turtiainen 2019.)

Yksi vaikuttamisen vahvuuksista on kyky reagoida nopeasti. Onnistuneeseen vaikuttamiseen tarvitaan usein myös julkisuutta, jotta vaikuttajan viesti saavuttaa ihmiset. Sosiaalinen media voi toimia nämä tekijät yhdistävänä välineenä saada omat arvot ja ajatuksensa esille sekä innostaa muita ihmisiä mukaan. (Harju 2013.)

Urheilijoilla julkisuus ja sitä myötä sosiaalisen median seuraajat tulevat usein urheilu-uran kautta. Brändätessään itsensä hyvin urheilijoilla on mahdollisuus saavuttaa suuri yleisö sosiaalisen median kautta. Äijälä muistuttaa, että itsensä brändäys ja esimerkiksi suurten kannanottojen tekeminen ei kuitenkaan ole pakollista urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamisessa.

”Näkisin, että yksittäinen urheilija voi vaikuttaa myös somessa. Some on tälläinen uusi alusta tai kanava, millä voi vaikuttaa lapsiin ja nuoriin ja tarjota niitä esikuvia monelle sellaiselle nuorelle tai lapselle, joka haaveilee esimerkiksi siitä ammattuurheilijan työstä. En tarkoita sitä, että kaikkien urheilijoiden täytyisi brändätä itsensä tai olla vaikuttajia, mutta omalla

*tavallaan koen et se on mahdollisuus. Se ei oo velvollisuus, mutta se on hyvä mahdollisuus.” -
Ilari Äijälä*

Esimerkkinä toimiminen ja omien valintojen esiin tuominen sosiaalisen median tileillä on aivan yhtä tärkeää urheilijan yhteiskuntavastuuta, kuten Terho kertoo:

”Nämä on ihan tämmöisiä pieniä asioita. Urheilijat, jotka ottaa kantaa esimerkiksi roskaamisen vähentämiseen ja erilaisiin ilmastovalintoihin, mitä he tekee. On valittu vaikka pyörä auton sijasta. Niin tavallaan se, miten urheilija voi viestiä laajemmalle joukolle niistä valinnoista siinä mielessä, että hän on esimerkki.” -Emma Terho

Ramstedt kuvaa sosiaalisen median avanneen uusia ovia vaikuttamiselle ja tehneen vaikuttamisesta helpompaa kuin aikaisemmin. Yksi sosiaalisen median tuomista mahdollisuuksista on sen luoma lähestyttävyyys, jonka myötä kannattajat ja seuraavat pääsevät ikään kuin lähemmäs urheilijaa. Rotola-Pukkila (2020) viittaa pro gradu -tutkielmassaan Hortonin ja Wohlin (1956) teoriaan parasosiaalisesta suhteesta, jonka mukaan yleisö voi tuntea luovansa tiiviin suhteen mediassa esiintyvään henkilöön, kuten sosiaalisen median vaikuttajaan, vaikka ei tunne tai edes olisi koskaan nähnyt häntä. Sosiaalinen media on myös saattanut vaikuttaa urheilijoiden näkemykseen itsestään yhteiskuntavastuun osoittajana tai vastuullisena vaikuttajana. Korpela kertoo, että ei kokenut ennen sosiaalisen median nousua olevansa vaikuttaja, mutta nyt jo varovasti myöntää näkevänsä itsensä vaikuttajana.

Suunnitelmallisuus on yksi osa strategista sosiaalisen median vaikuttamista. Tämän tutkimuksen urheilijoista ei kuitenkaan kukaan tee urheilijan yhteiskuntavastuuta strategisen sosiaalisen median vaikuttamisen kautta. Halonen (2020) löysi jalkapalloilijoiden käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa käsittelevässä pro gradu -tutkielmassaan kannanotot-kategorian, johon lukeutuvissa kuvissa pelaajat ovat ottaneet kantaa jonkin asian puolesta. Tällaisia julkaisuja oli kuitenkin melko vähän, eli sosiaalisen median käyttämisen yhteiskuntavastuun osoittamiseen voisi päätellä olevan melko suunnittelematonta. Korpela, joka osallistui myös Halosen pro gradu -tutkielmaan, oli yksi kantaottavia julkaisuja tehneistä jalkapalloilijoista ja hän kertoi tämän tutkimuksen haastattelussa tekevänsä sosiaalista mediaa suunnittelemattomasti. Hän pyrkii

olemaan vain oma itsensä, mutta samalla myös aktiivinen ja tuomaan esille asioita sekä urheilun näkökulmasta että muusta elämästään.

Halonen (2020) kuitenkin mainitsee julkisuuden henkilöillä, kuten ammattijalkapalloilijoilla, olevan merkittävä mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnallisesti tekemällä kantaaottavia julkaisuja sosiaaliseen mediaan. Toistaiseksi suomalaiset urheilijat eivät juuri ole hyödyntäneet julkista asemaansa puuttamalla näkyvästi liikuntapoliittisiin tai laajempiin yhteiskunnallisiin teemoihin. Mutta kun näin tapahtuu, niin kannanotot saavat aina suuren huomion. Uusi sosiaalisen median maailmassa kasvanut sukupolvi on aktivoitunut myös omien arvojensa esiin tuomisessa vanhempaa urheilijasukupolvea enemmän. Nuoremmilla urheilijoilla on lisäksi suuri seuraajajoukko sosiaalisen median tileillä, mikä mahdollistaa heidän sanomansa laajemman levittymisen urheilukulttuurin sisällä ja ulkopuolella. (Turtiainen 2019.)

7 URHEILIJAN YHTEISKUNTAVASTUUN VAIKUTUKSET

Urheilijan yhteiskuntavastuulla on myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia ja seurauksia. Tässä luvussa esittelen ensin kielteiset vaikutukset eli haasteet ja sitten myönteiset vaikutukset. Sen jälkeen kerron urheilijoiden motivaation lähteistä urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamiseen ja lopuksi avaan sidosryhmien vaikutuksia urheilijan yhteiskuntavastuuseen. Yksi oleellisista asioista tässä luvussa on motivaatioluvun alla esitelty vastakkainasettelu – päätös vai päätyminen yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi.

7.1 Haasteet urheilijan yhteiskuntavastuussa

Usein urheilussa politiikan noustessa esiin hurraaminen loppuu kuin seinään. Urheilijat, jotka ovat käyttäneet statustaan edistääkseen sosiaalista ja poliittista muutosta, ovat joutuneet kritisoinnin kohteeksi (Kaufman 2008). Urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamisella on monien myönteisten vaikutusten lisäksi omat haasteensa ja kielteiseksi laskettavat vaikutuksensa. Tästä huolimatta on todistettu, että urheilu voi, ja sen nimenomaan pitäisi olla, keino tuoda esiin yhteiskunnallisia asioita (Kaufman & Wolff 2010). Harva tukee ajatusta, jonka mukaan urheilijoiden – etenkin eliittitasolla kilpailevien, joita voidaan jopa pitää kuuluisuuksina – tulisi rajoitua vain urheilutehtäviinsä tai että heidän tulisi välttää sosiaalista ja poliittista osallisuutta. Usein urheilijat joutuvat kuitenkin ”maksamaan hintaa” ottaessaan osaa toimintoihin, jotka haastavat poliittista voimaa ja/tai itse urheilun pyhyttä. (Darnell 2012.) Urheilijan yhteiskuntavastuun muodoista urheilun sisäinen vaikuttaminen radikaalin politiikan keinoin voisi olla tähän kategoriaan sopivaa. Huomionarvoista on, että suomalaisessa kontekstissa urheilijat harvoin haastavat poliittista voimaa niin radikaalisti, että joutuisivat maksamaan siitä hintaa.

Sosiaalisissa ja poliittisissa kysymyksissä voimakkaita sidosryhmiä kritisoivat ja haastavat urheilijat kuuluvat usein vähemmistöön urheilun maailmassa. Tämän syrjäyttävän vaikutuksen tunnustaminen on tärkeää, jotta urheilijoiden kohtaamiin esteisiin ja seurauksiin kiinnitetään huomiota. Urheilijoiden aktivismin lisääntyminen ja tunnustaminen viittaavat siihen, että yhä useampia urheilijoita rohkaistaan osallistumaan sosiaalisen muutoksen pyrkimyksiin, mutta

urheilijoiden pitää olla varovaisia, jos heidän toimensa liukuvat kohti liian radikaalia politiikkaa. (Darnell 2012.)

Darnell (2012) on löytänyt kolme seurauksen muotoa urheilijoiden liian radikaalista kannanotamisesta yhteiskunnallisiin asioihin. Nämä ovat organisatorinen syrjäytyminen tai urheilusta erottaminen, poliittinen eristyminen sekä henkilökohtainen uupuminen ja lamautuminen. *Organisatorinen syrjäytyminen* tarkoittaa, että urheilijat, jotka osoittavat aktivismia poliittisesti haastamalla urheilun, erotetaan usein urheiluorganisaatioista. Erottamisen tapa voi olla virallinen tai epävirallinen. (Darnell 2012.) Esimerkiksi vuonna 2016 amerikkalaisen jalkapallon pelaaja, pelinrakentaja Colin Kaepernick, polvistui kansallislaulun aikaan protestoidakseen poliisiväkivaltaa vastaan. Kaepernick oli vain muutamaa kautta aikaisemmin johtanut joukkueensa Super Bowl -peliin, mutta polvistumisen jälkeen yksikään NFL-seura ei ole palkannut häntä joukkueeseensa. (Keshkar ym. 2019.) Riku Riski mainitsi Olympiakomitean urheilijavaliokunnan tekemässä ”Urheilijat vastuullisina vaikuttajina” -haastattelussa Kaepernickin toimineen tienraivaajana, sillä erityisesti vuonna 2020 urheilijoiden polvistumiset yleistyivät, ainakin osittain Kaepernickin rohkaiseman esimerkin voimasta (OlympicTeamFinland 2020).

Toinen esimerkki hieman kauempaa historiasta on Tommie Smithin ja John Carlosin kannanotto Yhdysvaltojen rotusortoa vastaan vuonna 1968. Nostamalla mustiin hanskoihin puettut nyrkkinsä ylös Mexico Cityn olympialaisien palkitsemistilaisuudessa he myöhemmin menettivät voittamansa olympiamitalit. (Cardenas 2012.) Smithin ja Carlosin tapauksessa ei ollut kyse koko lajista karkottamisesta, mutta kuitenkin urheilusuoritusten hylkäämisestä yhteiskunnallisen protestin vuoksi. Schwab (2018) nostaa esille Smithin ja Carlosin tapauksen kyseenalaisuuden KOK:n näkökulmasta. Olympia-aatteen mukaan tulisi edistää rauhanomaista yhteiskuntaa, joka huolehtii ihmisarvon säilyttämisestä. Smithin ja Carlosin protestin voidaan nähdä edistävän juuri tätä aatetta. Ei myöskään ole aivan selvää, että heidän protestinsa täyttäisi KOK:n kieltämien poliittisten protestien ehdot, joiden mukaan protestin tulisi olla kielletty, jos se vahingoittaisi jollain lailla olympialaisia. (Schwab 2018.)

Poliittisella eristymisellä tarkoitetaan radikaalin aktivismin tuomaa huomiota, jonka perusteella urheilija leimataan kielteisesti. Vallan ja normatiivisuuden haastaminen käsitetään usein

hallitsevan poliittisen linjan vastaiseksi, eikä siten hyväksyttäväksi. Poliittinen, tai toisaalta myös sosiaalisesti käsitettävä eristyminen kuitenkin tapahtuu yleensä vain kaikkein radikaaleimmissa ja ainakin kritisoijien mielestä rajat ylittävissä tapauksissa. (Darnell 2012.) Myös Äijälä mainitsi haastattelussaan leimautumisen pelon yhdeksi syyksi sille, että joku urheilija päättää olla ottamatta kantaa. Hän kuitenkin jatkoi, että monesti seuraukset ovat päinvastaiset. Esimerkiksi yksilöurheilun puolelta uimari Ari-Pekka Liukkonen kertoi stressin ja sairastelun vähentyneen, kun hän julkisesti kertoi homoseksuaalisuudestaan. Liukkonen sai myönteisen vastaanoton ulostulonsa jälkeen. (Hämäläinen 2021.)

”Aikaisemminkin moni urheilija on vähän pelännyt semmoista leimautumista, että jos mä nyt kerroin jostain asiasta niin sitten mä leimaudun ja se vaikuttaa jotenkin omiin urheilusuorituksiin. Itseasiassa siinä on käynyt vähän päinvastoin et monille on ollu sellainen helpotus et on saanu jakaa sen oman tarinansa ja keventää sitä sydäntä ja on saanut myös vertaistukea.”

-Ilari Äijälä

Kolmas seuraus, jonka urheilija voi kohdata, on *henkilökohtainen uupuminen ja lamaautuminen*. Vahvasti radikaalisessa ja aktivistisessa toiminnassa mukana olevat urheilijat ovat huomanneet kuluttavansa runsaasti voimavarojaan, kun he ovat omistautuneet toiminnalleen. Säännölliseen ja omistautuneeseen sosiaaliseen muutokseen tähtääminen vie aikaa ja resursseja, mutta yleinen käsitys ja arvostus käytettyä aikaa ja resursseja kohtaan puuttuu. Toki eliittitason urheilijoilla on muun muassa taloudellisesti parempi tilanne lahjoittaa varojaan esimerkiksi sosiaalisen muutoksen puolesta taistelemiseen. Joka tapauksessa on helpompaa osallistua sellaisiin sosiaalisiin muutoksiin, jotka koskevat hallitsevia urheilun muotoja tai tekevät sen poliittisten normien mukaisilla tavoilla. Radikaaliin politiikkaan osallistumisesta aiheutuvat henkilökohtaiset aineellisten ja aineettomien resurssien menetykset ovat suhteellisen korkeita. (Darnell 2012.)

Jos radikaali politiikka antaa eniten merkityksiä ja on keino pitkäkestoisempaan sosiaaliseen muutokseen, se voisi olla kaikkien uhrausten arvoista. Urheilijalta vaaditaan rohkeutta toimia politiikkaa haastavalla tavalla, mutta uhrausten tekeminen saattaa olla sen arvoista, että urheilija sietää haasteet, joita radikaali poliittinen toiminta tuo tullessaan. (Darnell 2012.) Haasteellisten sosiaalisten aiheiden puolesta puhuminen saattaa vaikuttaa urheilijan lisäksi myös

urheiluorganisaatioon ja muihin urheilijan sidosryhmiin, kuten sponsoreihin (Kaufman & Wolff 2010). Astor (2017) kirjoitti New York Timesiin NFL:n sponsoreiden mielipiteistä liigassa esiintyneeseen protestiin, jossa pelaajat polvistuivat kansallislaulun aikana. Liigan sponsoreista esimerkiksi Nike ja Under Armour nostivat esille, että he tukevat Yhdysvaltojen laisakin mainittua sananvapautta ja vapautta ilmaisuun. Autovalmistaja Ford (Motor Company) puolestaan mainitsi, että he kunnioittavat yksilöiden oikeutta ilmaista mielipiteensä, vaikka he eivät jakaisikaan samaa mielipidettä. (Astor 2017.) Tämä esimerkki osoittaa vapaampaa suhtautumista, mutta jotkin sponsorisopimukset saattavat kieltää vastaavanlaiset radikaalit toimet.

Sidosryhmien ja urheilijan itsensä kannalta on järkevää aina miettiä tarkkaan, kuinka haluaa ilmaista oman mielipiteensä ja arvonsa, jotta ei menetä mainettaan tai pahimmassa tapauksessa uraansa. Äijälä muistuttaa internettiin julkaisemisen pysyvyydestä:

”Jollain tasolla sosiaalisessa mediassakin sä voit mokatakin aika pahasti. Et tiedän tapauksia et on kaivettu jotain vanhoja [julkaisuja], jota on kirjoitellut joskus. Netti ei niin sanotusti unohda. Et kyllä sitä pitää olla tosi tarkka ja miettii tosi tarkkaan, mitä julkaisee ja millä tavalla otat kantaa. Se ei oo sinällään niin helppoa sitä yhteiskuntavastuuta suorittaa tai ottaa kantaa et kyllä sitä tarkkaan pitää aina miettiä, et mihin haluaa vaikuttaa ja voidaanko se viesti jotenkin ymmärtää väärin tai voisiko sillä olla jotakin seurauksia.” -Ilari Äijälä

Strategisten yhteiskuntavastuualoitteiden hyödyntäminen on avaintekijä monien urheilujärjestöjen liiketoimintatavoissa, koska urheilijoilla, joukkueilla ja liigoilla on yleensä hyvä näkyvyys (Babiak & Wolff 2009; Heinze, Soderstrom, & Zdroik 2014). Kun otetaan huomioon urheilijoiden noussut aktiivisuus ja viimeaikainen sosiaalisen median käyttö (Coombs & Cassilo 2017), urheilujärjestöjen johtajien on määritettävä, kuinka neuvotella tehokkaimmin urheilijoiden yhteiskunnallisen aktiivisuuden myötä politisoituneesta urheilukentästä yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyvissä päätöksentekoprosesseissaan (Polite & Santiago 2017, Armstrongin ym. 2018 mukaan). Yrityspuolen johtajat saattavat nimittäin pitää joitakin urheilijan yhteiskuntavastuuseen liitettäviä asioita, kuten protesteja tai boikotteja, riskeinä yrityksen yhteiskuntavastuulle (Babiak & Wolfe 2006).

Haastatteleman urheilijat kertoivat omalla urheilijan yhteiskuntavastuulla olleen myönteisiä vaikutuksia, mutta tiedostivat julkisen puheen altistavan arvostelulle. Ramstedt kertoi kielteisistä kokemuksistaan yleisellä tasolla ja korostaa aktiiviuran aikana osoitetun urheilijan yhteiskuntavastuun rohkeutta:

”Jos ajattelee yksilön kannalta negatiivisia vaikutuksia, niin ainakin itsellä kokemuksia aika paljonkin. Puhuin siitä rohkeudesta olla aktiivinen uransa aikana. Aina jos on äänessä jossain, niin on riski siinä, että pahotat jonkun mielen. Sitten jos pahotat jonkun mielen, joka on valta-asemassa ja päättää vaikka siitä palkataanko sua vaikka joukkueeseen, niin sillä on aika iso vaikutus siinä kohtaa. Siksi puhun aika paljon siinä rohkeudesta et ne on oikeesti rohkeita, jotka uskaltaa puhua uransa aikana. Jälkikäteen on helppo huudella, kun ei oo enää pelkoa, että menettää sen työpaikkansa. Että siinä mielessä negatiiviset vaikutukset voi olla aika isot.” -Teemu Ramstedt

7.2 Myönteiset vaikutukset

Urheilun yhteiskuntavastuun osoittamisella on kielteisten vaikutusten lisäksi monia myönteisiä vaikutuksia yhteiskunnalle ja yksilölle. Edellisessä luvussa esiteltyt kielteiset vaikutukset kohdistuvat pääasiassa yksilöön ja mahdollisesti urheilijan sidosryhmiin, kuten joukkueeseen ja yhteistyökumppaneihin. Aikaisempaa akateemista tutkimusta on tehty jonkin verran radikaalimman vaikuttamisen haasteista (esim. Darnell 2012; Kaufman 2008), mutta tutkimusta urheilijan yhteiskuntavastuun myönteisistä vaikutuksista ei juurikaan ole. Tämä alaluku perustuu kokonaan tutkimuksen aineistoon.

Urheilijoiden osoittaman yhteiskuntavastuun myönteiset vaikutukset olivat haastattelujeni perusteella tietoisuuden lisääminen yhteiskunnassa ja muiden rohkaiseminen. Merkityksellisimpänä myönteisenä vaikutuksena haastatellut mainitsivat kulttuurin muuttamisen keskustelua herättämällä ja samalla muita rohkaisemalla. Yhteiskunnan epäkohtien ja tärkeiden sosiaalisten asioiden esiin tuominen haastaa sekä muita urheilijoita että päättäjiä puuttumaan asioihin. Ramstedt kertoo edelläkävijöiden merkityksen olevan suuri, sillä he tekevät tulevaisuuden urheilijoille ja vaikuttajille yhteiskunnallisen vaikuttamisen helpommaksi.

”Vaikka se, mitä mä oon sanonu 2015 niin toivottavasti jollekin nuorelle vuonna 2025 on paljon helpompi paikka sanoo se asia. Eli tavallaan, kun joku muu on sanonut sen jo aikaisemmin, [on helpompi ottaa kantaa kyseiseen asiaan myöhemmin]. Kulttuuria pitää muuttaa. Jos sitä ei kukaan tee, niin se on 100 vuodenkin päästä samanlainen.” -Teemu Ramstedt

Avoimuus ja omien arvojen esiin nostaminen osana urheilijan yhteiskuntavastuuta on tärkeää myös urheilua tai sen uutisointia seuraaville. Terhon mukaan urheilijan yhteiskuntavastuu voi auttaa avaamaan uusien kohderyhmien silmiä laajemmin yhteiskunnassa. Korpela muisteli itse lapsena ja nuorena pitäneensä suuressa arvossa sitä, mitä hänen fanittamansa urheilija sanoo ja tekee. Lapset ja nuoret ovat varmasti yksi tällainen kohderyhmä, joka ei välttämättä seuraa yhteiskunnallista uutisointia, mutta joka muistaa ja panee merkille urheilijoiden tekemiset ja sanomiset. Nämä lapset ja nuoret saattavat tulevaisuudessa olla urheilijan yhteiskuntavastuuta osoittavia huippu-urheilijoita tai toisaalta päättäjiä, joiden arvomaailmaan tämän päivän urheilija on vaikuttanut.

Tutkimuksen urheilijat kokivat urheilijan yhteiskuntavastuun ja erityisesti urheilijoiden omien henkilökohtaisten tarinoiden jakamisen antavan voimaa muille saman asian tai ongelman kanssa eläville. Monesti vertaistuki antaa voimaa joko pelkästään jakamalla kokemuksia ja ajatuksia tai se saattaa jopa rohkaista tekoihin. Korpela esimerkiksi on ylpeä siitä, että Suomessa enemmän ja enemmän urheilijoita ”tulee kaapista ulos”. Suomi on jäljessä muita maita avoimuudessa, mutta Korpelan mukaan eteenpäin on menty ja esimerkkien voima on tärkeää. Yhtenä esimerkkinä rasisminvastaisuudesta on toiminut Autio, joka otti aikaisessa vaiheessa käyttöön Punainen kortti rasismille -hankkeessa tuotetun sateenkaarikapteeninnauhan. Ensimmäisellä kerralla pukukopissa Aution pukiessa päälleen nauhan oli se ollut hänen mukaansa mielenkiintoinen kokemus. Autio kertoo huomanneensa myönteisen muutoksen tapahtuneen, sillä ennakkoluuloista ja typeristä heitoista on päästy eroon ainakin heidän pukukopissaan.

”Niin ehkä siinä on joku että tällaisia juttuja tekee, näytetään punaista korttia rasismille tai käytetään tollasta kapteeninnauhaa tai mitä tahansa. Keskustellaan näistä asioista julkisesti niin kyllä saattaa vähän muuttaa vähän sitä yleistä ilmapiiriä tai asennetta pikkuhiljaa siellä taustalla, kun miettii isoo kuvaa. Senhän takia sitä tehdään, että uskotaan, että sillä on

sellaisia vaikutuksia. Ja kyllä mä uskon ja koen, että se ilmeneekin, et ei se ihan tyhjänpäivästä ole.” -Panu Autio

Yksilön tasolla moni haastatelluista koki, etteivät he tee urheilijan yhteiskuntavastuuta itsensä takia. Kaikki kuitenkin olivat samaa mieltä, että urheilijan yhteiskuntavastuun osoittaminen tuottaa hyvää mieltä, varsinkin, kun saa siitä myönteistä palautetta. Kaikki tutkimuksen urheilijat olivat saaneet pääasiassa myönteisen vastaanoton tekemästään urheilijan yhteiskuntavastuutyöstä. Yhtenä myönteisenä vaikutuksena mainittiin myös arvokkaan sisällön saaminen omaan elämään. Lisäksi henkilökohtaisella tasolla urheilijat kokivat maineen vastuullisena vaikuttajana avanneen ovia uusille mahdollisuuksille. Yhteiskuntavastuutyö luo edellytyksiä muun muassa uusien ihmisten ja järjestökentän sekä urheilun rakenteiden tuntemisen kautta. Äijälä on hyvä esimerkki siitä, että vaikuttamistausta on poikanut suuriakin mahdollisuuksia. Hänet pyydettiin ensin mukaan Jalkapallon Pelaajayhdistyksen toimintaan, jossa tehdyn työn ansiosta hän sai itselleen palkkatyön Punainen kortti rasismille -hankkeen projektipäällikkönä.

Äijälän lisäksi kaikki muutkin tutkimuksen urheilijat kertoivat saaneensa uusia vaikuttamis- mahdollisuuksia ja pyyntöjä erilaisiin tapahtumiin, kun he olivat niin sanotusti saaneet suunsa auki. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen saattaa vaikuttaa paljonkin urheilijan elämään urheilijauran jälkeen juuri sen tarjoamien mahdollisuuksien vuoksi. Suun auki saaminen on Ramstedtin mukaan ehtona myös ongelmien ratkaisuun ja asioiden muuttumiseen.

”Yleisesti jos ajattelee tuohon kysymykseen vielä, niin kyllä mä nään et aina kun puhutaan ja vaikutetaan asioihin niin asiat voi mennä eteenpäin. ... Se on jo semmoinen peruslähtökohta siihen et kyllä silloin on pitkässä juoksussa huomattavasti enemmän positiivisia vaikutuksia kuin negatiivisia.” -Teemu Ramstedt

7.3 Motivaation lähteitä

Urheilijan yhteiskuntavastuun motivaation lähteitä on tutkittu vielä melko vähän, sillä kokonaisuudessaankin aihe on suhteellisen uusi tutkimuskohde. Motivaatiotekijät liittyvät usein

urheilijan sisäiseen motivaatioon edistää asioita ja ne ovat liitoksissa myös edellisessä luvussa käsiteltyihin myönteisiin urheilijan yhteiskuntavastuun vaikutuksiin.

Pohjoisamerikkalaisten lisäksi eteläkorealaiset urheilijat tuntevat eräänlaista velvollisuutta antaa yhteiskunnalle takaisin oman menestyksensä tuloksista (Carter 2009; Hyunjoo 2012). Osa eteläkorealaisista tutkimukseen osallistuneista urheilijoista koki urheilun avulla saadun julkiisuuden eräällä lailla pakottavaksi tekijäksi vaikuttamiselle. Heille oman lajin junioreiden tukeminen ja lajin yleinen kehitys olivat tekijöitä, jotka motivoivat yhteiskuntavastuun osoittamiseen. Moni urheilijoista myös mainitsi, että he kokivat oman taloudellisen panoksensa urheilulajien kehittämiseksi olevan tarpeellinen valtion panoksen lisäksi. (Hyunjoo 2012).

Tämän tutkimuksen suomalaiset urheilijat kokivat muiden ihmisten auttamisen ja inspiroimisen sekä siitä saadun myönteisen palautteen olevan suuri motivaatiotekijä. Urheilijat pyrkivät inspiroimaan esimerkiksi samojen sairauksien kanssa kamppailevia, samat arvot jakavia ja yleisesti ihmisiä osoittamaan yhteiskuntavastuuta. Äijälä mainitsee kaiken lisääntyneen yhteiskuntavastuullisen työn motivoivan häntä tekemään entistä enemmän työtä muun muassa yhdenvertaisuuden eteen. Toinen olennainen motivaatiota tuottava asia oli yhteiskunnallisten asioiden vieminen eteenpäin ja muutoksen tekeminen oman toiminnan kautta. Kärjistetysti maailman parantaminen ja tulevaisuuden takaaminen tuleville sukupolville olivat myös motivaatiota kasvattavia tekijöitä, mikä varmasti osittain johtuu tutkimuksen urheilijoiden omasta elämäntilanteesta. Terho mainitsee omien lapsiensä kautta ymmärtäneensä yhteiskunnallisen vaikuttamisen merkityksen esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien tarjoamisessa.

Miltei kaikki vaikuttamisen motivaatiotekijät olivat haastatelluilla muita ihmisiä koskettavia ja laajoja kokonaisuuksia käsittäviä. Suoranaisesti urheilijaan itseensä vaikuttavana tekijänä Terho mainitsi aidot mahdollisuudet vaikuttaa, jotka motivoivat jatkamaan urheilijan yhteiskuntavastuuta ja uusin tehtäviin hakeutumista. Ramstedtia puolestaan motivoi urheilu-uran jälkeinen palkkatyö, jonka hän toivoo liittyvän asioihin vaikuttamiseen. Urheilijan yhteiskuntavastuun osoittaminen on tärkeää kokemusta tulevaisuutta ajatellen. Äijälän mukaan myös saatu myönteinen palaute motivoi tekemään lisää töitä yhteiskunnallisen hyvinvoinnin eteen.

”Kun on tehnyt aika paljon lasten ja nuorten kanssa töitä niin sieltä tulee aika välitön palaute. Se on erittäin motivoivaa, jos saa vaikka jonkun innostumaan urheilusta tai avautumaan. Mullakin on ollut sellaisia tapauksia et joku on kertonut jostain kiusaamisesta tai henkilökohtaisia arkoja asioita, jos on vaikka tullut ulkopuolisena jonnekin luokkaan kouluvierailulle, että en oo aikaisemmin ikinä käynyt. Sitten yhtäkkiä joku tulee yhtäkkiä kertomaan, että tää oli tosi tärkeä et sä tulit puhumaan näistä asioista. Se on parasta palautetta, mitä voi saada.” -Ilari Äijälä

7.4 Päätös vai päätyminen yhteiskuntavastuulliseksi vaikuttajaksi

Motivaatioon liittyvät olennaisesti myös vaikuttamiseen johtaneet syyt – mikä motivoi urheilijoita ottamaan ensimmäisen askeleen yhteiskunnallisena vaikuttajana. Merkittävä havainto aineistosta oli se, kuinka monen haastatellun urheilijan yhteiskuntavastuun osoittaminen oli alkanut kutsusta tai kehotuksesta. Jokainen tutkimuksen urheilija kertoi ajatelleensa yhteiskunnallisesti ja vaikuttamista mahdollisuutena jo ennen kuin on aloittanut yhteiskunnallisen vaikuttamisen, mutta neljä kuudesta on ikään kuin päätyntä osoittamaan urheilijan yhteiskuntavastuuta sen sijaan, että he olisivat vain tehneet sen oman ajattelun seurauksena. Kutsujen ja kehoitusten yleisyys saattaa johtua monesta seikasta, kuten urheilijan yhteiskuntavastuun tietoisuuden matalasta asteesta, yksinkertaisesti suomalaisten taipumuksesta ujouteen olla esillä tai jo aikaisemmin mainitusta pohdinnasta, viekö vaikuttaminen liikaa aikaa harjoittelulta. Tätä ei kuitenkaan tutkittu eikä se siten selvinnyt aineistosta.

Autio ja Ramstedt olivat tässä tutkimuksessa ainoat, jotka ovat puhtaasti omasta päätöksestä alkaneet osoittaa urheilijan yhteiskuntavastuuta. Autio kertoo aloittamisen syiksi muun muassa oman yhteiskunnallisen opiskelutaustansa, yhteiskunnallisesti valveutuneen luonteensa sekä halun ja kyvyn kantaa vastuuta. Ramstedt kuvailee ensimmäisen askeleen olleen tutussa oman lajin ”kuplassa” heränneen halun vaikuttaa asioihin hakeutumalla jääkiekon pelaajayhdistyksen hallitukseen. Loput neljä urheilijaa kuvailivat urheilijan yhteiskuntavastuun päätöksen johtaneen kutsusta tai ohjauksesta vaikuttamaan, kuten Emma Terho kertoo:

”Jos ihan rehellinen on, niin miten on ajautunut siihen polulle niin kyllä se on ollut sattuman kauppaa ja se, että on pyydetty jossain kohtaa ja sitten on ehkä keksinyt, että nämä on kiinnostavia juttuja.” -Emma Terho

Äijälä ja Terho kertovat heidän urheilijan yhteiskuntavastuunsa alkaneen ohjauksella vaikuttajan polulle. Heidän lähellensä toimivat ihmiset olivat nähneet potentiaalin, minkä seurauksena molemmat urheilijat päättivät hakeutua osoittamaan urheilijan yhteiskuntavastuuta. Äijälä aloitti Ramstedtin tavoin Pelaajayhdistyksessä, tosin jalkapallon puolella. Huff puolestaan kertoi saaneensa kutsuja tapahtumiin, jossa hän pääsi puhumaan, ja tapahtumat poikivat edelleen uusia kutsuja uusiin tapahtumiin ja vaikuttamiskeinoihin. Korpelan kokemus on hyvin samankaltainen, sillä häntä pyydetiin muun muassa Eurogames-tapahtuman kummiksi.

Autio esitti tärkeän huomion urheilijan yhteiskuntavastuun aloittamisen motiiveista koskien päätöstä, aloittaako vaikuttaminen vai ei:

”Se voi tulla esimerkiksi järjestön tai jonkun ulkopuolisen kautta ulkopuolelta urheilijalle, pyydetään ottamaan kantaa. Ehkä se on puhtaimmillaan ja tehokkainta silloin, kun se lähtee siitä urheilijasta itestään.” -Panu Autio

Autio kertoo itsekin ottaneensa yhteyttä urheilijoihin ja tarjonneensa alustoja, kuten kampanjoita, joihin urheilija voisi lähteä mukaan. Voisi ajatella, että Huff, Korpela, Terho ja Äijälä ovat olleet samankaltaisessa asemassa, kun aloittivat urheilijan yhteiskuntavastuun osoittamisen. He kaikki kuvaavat kuitenkin vastanneensa kutsuihin nimenomaan oman vahvan kiinnostuksen vuoksi, joten myös he ovat varmasti onnistuneet tekemään urheilijan yhteiskuntavastuuta omalla tavallaan tehokkaasti. Urheilijan yhteiskuntavastuulle on kuitenkin niin monta muotoa, että subjektiivista tehokkuutta on vaikea määrittää. Tehokkuus riippuu paljon vaikuttamisen muodosta ja tavoitteesta. Varmasti urheilijan yhteiskuntavastuu on kuitenkin puhtaimmillaan, kun se lähtee sisäisestä motivaatiosta ulkoisen sijaan.

7.5 Sidosryhmien vaikutukset

Joukkuelajien urheilijoiden pääasiallinen sidosryhmä on itse joukkue ja edustettava seura. Joukkueet ja seurat puuttuvat haastateltujen mukaan ainakin vielä kohtuullisen vähän yksittäisten urheilijoiden tekemiin yhteiskuntavastuutoimiin. Yksilöurheilijoilla yksi iso sidosryhmä on yhteistyökumppanit ja sponsorit, joilla on useasti suuri vaikutus yksilöurheilijoiden tuloihin. Äijälä kertoo yksilöurheilijoille olevan melkein pakollista tehdä brändityötä, johon voi liittää yhteiskuntavastuun mukaan valitsemalla esimerkiksi vastuullisen yhteistyökumppanin. Joukkueurheilussa yhteistyökumppanit ovat usein koko joukkueen yhteistyökumppaneita, eikä se silloin vaikuta yksittäiseen urheilijaan juurikaan haastateltujen kokemusten mukaan. Ramstedt kertoo esimerkkinä jääkiekossa joidenkin pelaajien edustavan tiettyä seuraa vain kuukausia, jonka aikana ei ehdi tutustumaan välttämättä edes kaikkiin yhteistyökumppaneihin, joita seuroilla yleensä on useita.

Yksilöurheilija vastaa vain itsestään toimiessaan yhteiskunnallisena vaikuttajana, kun taas joukkuelajien urheilijat yhdistetään aina heidän edustamaansa seuraan. Äijälä arvelee, että joukkueurheiluseurat varmasti pohtivat, miten suhtautua yksittäisten urheilijoiden yhteiskuntavastuutyöhön – viekö se energiaa tai huomiota väärään suuntaan? Hän kuitenkin kertoo oman kokemuksensa mukaan suurimman osan seuroista ymmärtäneen, että urheilijoiden yhteiskunnallinen vaikuttaminen on tärkeää. Jotkut seurat ovat saattaneet jopa kannustaa vaikuttamiseen, kun taas toiset ehkä jopa pelkäävät, että ”mitä se joku urheilija taas tempasee” (Äijälä). Korpela kokee, että seurat tai joukkueet voivat saada lisää kannattajia sitä kautta, että urheilija on myönteisesti esillä mediassa esimerkiksi yhteiskuntavastuun osalta. Vaikka yksilöurheilijat ovat vastuussa itsestään ja heidän on mahdollisesti helpompi tehdä yhteiskuntavastuutyötä vastuullisten yhteistyösopimuksien kautta, ovat joukkueurheilijat hyvin edustettuina urheilijan yhteiskuntavastuutyössä.

”Täytyy kyllä sanoa, että tämän omankin hankkeen [Punainen kortti rasismille] parissa on aika paljon ollut joukkueurheilijoita, ehkä suhteessa enemmän kuin yksilöurheilijoita. En tiedä oikeestaan, mistä se kertoo. Se voi omalta osaltaan kertoa siitä, että ei ehkä uskalleta ottaa kantaa. Et mietitään ehkä sponsoreita, tai ainakin jollain tasolla. Tietysti on

poikkeuksia, mutta on siinä selkeätä eroa, et miten urheilijat toimii ja ehkä ne miettii yksilönä enemmänkin. Joukkueurheilijana siinä on enemmän valinnan vapautta, et voit ottaa kantaa eri asioihin, mutta kuitenkin olla joukkueessa.” -Ilari Äijälä

Joukkueurheilijat eivät pysty vaikuttamaan yhtä paljon yhteistyökumppaneiden valintaan kuin yksilöurheilijat, mutta yhteistyökumppanit saattavat silti rajata heidän toimintaansa. Seurat usein liittävät pelaajasopimukseen ainakin pääyhteistyökumppanien vaatimukset tai rajoitukset. Suomessa näitä on hyvin vähän, mutta seuraavaksi esittelen pelaajasopimuksia tarkemmin.

Yhdysvaltojen laissa on määritelty kohta, joka estää pelaajien vastuuttoman käyttäytymisen. Se on yksi moraalisisista sopimusehdoista, joka esiintyy yhdysvaltalaisissa pelaajasopimuksissa. Historiallisesti se on esitetty vaatimuksena, että urheilija yksinkertaisesti vastaa odotuksiin olla vastuullinen kansalainen. 2010-luvulla yritysmaailma, johon urheilu kuuluu Yhdysvalloissa, on muutoksen keskellä juuri vastuullisuusehdon suhteen. Uudet lailliset vaatimukset puhuvat lisääntyneen yhteiskuntavastuun ja moraalisuuden puolesta, joka tarkoittaa pelaajasopimusten uusia kohtia, joissa vaaditaan myönteistä osallistumista yhteiskuntavastuulliseen toimintaan, kuten taudeista tietoisuutta lisääviin kampanjoihin ja hyväntekeväisyyden tukemista. (Parent 2018.)

Suomessa urheilu on pääosin olympismin ideologiaan perustuvaa, toisin kuin amerikkalainen kaupallinen urheilu. Tutkimukseen osallistuneilla urheilijoilla ei heidän oman kokemuksensa tai muilta urheilijoilta kuullun mukaan ole yhdessäkään pelaajasopimuksessa ollut kohtaa, jossa olisi vaadittu yhteiskuntavastuullista toimintaa. Rajoituksia puolestaan on epäammattimaiseen toimintaan tai eettisten periaatteiden rikkomiseen liittyen, jotka voidaan ainakin jollain tasolla rinnastaa amerikkalaisten sopimusten kohtiin vastuuttomasta käyttäytymisestä.

Yhteistyökumppaneilta tulevat vaatimukset tai rajoitukset usein liittyvät siihen, että heitä vaingoittavaa toimintaa ei saisi tehdä. Suomalaisilla huippu-urheiluseuroilla on monesti yksi yhteinen yhteistyökumppani, joka rahoittaa myös pitkälti suomalaista urheilua. Rahapeliyhtiö Veikkaus oli ainoa selkeästi haastatteluista esille tullut yhteistyökumppani, jolla on valtaa rajoittaa urheilijoiden käyttäytymistä. Veikkauksen rahapelitoiminta rajoittaa muun muassa urheilijoiden kannanottoja uhkapelien haitoista. Veikkauksen koko toiminta on viime vuosina

ollut keskustelun alla, vaikka se on yrittänyt luoda vastuullisen rahapeliyhtiön mainetta. Autio panee merkille, että urheilupiireissä ei vielä keväällä 2020 ollut juurikaan otettu kantaa Veikkauksen toimintaan, sillä osa urheilijoiden palkoista maksetaan juuri Veikkauksen tuotoilla. Autio myös muistuttaa, että urheilijat toimivat myös yhteistyössä Veikkauksen kanssa erilaisissa kampanjoissa, kuten Puutu peliin -sivustolla, joka auttaa peliongelmaisia jalkapallon pelaajia pääsemään eroon riippuvuudesta. Tällä tavoin Veikkaus on myös mukana vastuullisessa vaikuttamistyössä urheilijoiden kanssa.

Vaikka Veikkaus rajoittaakin osittain urheilijoiden yhteiskuntavastuullista toimintaa, ei se kuitenkaan kiellä kaikkea, kuten Puutu peliin -esimerkki osoittaa. Autio arvelee yleisesti yhteistyökumppaneiden mielellään näkevän urheilijoiden tietynlaista yhteiskunnallista aktiivisuutta ja vastuullisuutta, mikä luultavasti viittaa myönteissävytteiseen yhteiskunnalliseen aktiivisuu-teen, eikä hyvin radikaaleihin poliittisiin kannanottoihin. Urheilijan yhteiskuntavastuun muotoja on lukuisia, eivätkä niistä kaikki ole varmastikaan edes yhteistyökumppaneiden tiedossa. Yhteistyökumppaneiden suhtautumisen urheilijan yhteiskuntavastuuseen voidaan yleistää olevan riippuvainen yhteiskuntavastuun osoittamismuodosta, kuten Emma Terho kertoo:

”Mitä enemmän se on semmoinen kannanotto, missä selvästi valitsee jonkun puolen, niin sitä enemmän se on yhteistyökumppaneillekin vaikeampi paikka. Joku yhteistyökumppani ei halua että se kannanotto suututtaa puolet sen yhteistyökumppanin asiakkaista, jos se on tosi kontroversaali asia.” -Emma Terho

Myönteinen huomio haastattelujen perusteella oli, että sekä seurat että yhteistyökumppanit ovat alkaneet pitää nimenomaan arvojen ja mielipiteiden esiin tuomista hyväksyttävänä. Korpela toivoo, että urheilijoita rohkaistaisiin tähän entistä enemmän. Äijälä myös huomauttaa, että usein yritykset, jotka haluavat olla urheilussa niin sanotusti mukana, omaavat jo valmiiksi yhteiskuntavastuullisuuteen tähtääviä arvoja ja mahdollisesti haluavat oman urheilun parissa toimimisen kautta vaikuttaa yhteiskunnallisesti.

8 POHDINTA

Pohtiessani pro gradu -tutkimuksen aihetta edellisen aiheeni kuihduttua kasaan en vielä vuoden 2020 helmikuussa osannut aavistaa, kuinka ajankohtainen ja mediassakin huomiota herättänyt lopullinen aihevalintani tulisi olemaan. Urheilijan yhteiskuntavastuu, kuten päätin itse sitä suomeksi nimittää, nousi pandemian myötä otsikoihin, kun urheilijoilla oli hetki aikaa pysähtyä ja miettiä maailmalla tapahtuvia asioita. Kuten johdannossa totesin, urheilijan yhteiskuntavastuuta vastaavia toimia on tehty jo muutaman vuosikymmenen ajan, mutta akateeminen tutkimus on vielä jäänyt vähälle. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni ”Mitä on urheilijan yhteiskuntavastuu?” osui siis mielestäni koko aiheen ytimeen.

Uutta aihetta tutkiessani halusin varmistaa aineiston tarpeellisen laajuuden riittävällä määrällä haastattelukysymyksiä, mutta lopulta huomasin urheilun yhteiskuntavastuun olevan erittäin laaja käsite, ja mahdollisuudet sen sisällä tutkimuksen tekemiseen ovat suuret ja käyttämättömät. Aikaisempi tutkimustieto toimi hyvänä kehyksenä tutkimukselleni, mutta todistin myös tutkimuksen aikana haastateltujen urheilijoiden valintojen osuneen kohdilleen. Aineisto tuki suurilta osin aikaisempaa tutkimustietoa, mutta myös tuotti itsessään mielestäni kattavan vastauksen toiseen tutkimuskysymykseen, Suomessa esiintyvään urheilijan yhteiskuntavastuuseen.

Kaikkia, edes pelkästään Suomen sisäisiä urheilijan yhteiskuntavastuutoimia, on mahdoton listata, joten tiedostan, että kategoriat urheilijan yhteiskuntavastuun muodoista eivät välttämättä ole lopulliset. Osa urheilijan yhteiskuntavastuuseen liittyvistä tapauksista ei ole noussut otsikoihin missään vaiheessa. Urheilijat saattavat harjoittaa yhteiskuntavastuuta pienillä teoilla itsestään ääntä pitämättä. Yksi esimerkki tapahtui pro gradu -tutkielmaa kirjoittaessani. Elämme koronaviruksen aiheuttamassa poikkeustilassa, joka laittoi keväällä 2020 yhteiskunnan vanhimmat ikäluokat jäämään kotiin. Satuini kuulemaan, kuinka yksi jyväskyläläinen urheilija oli harjoittanut poikkeustilan aikana yhteiskuntavastuuta hakemalla fanikatsomon vanhemmalle pariskunnalle ruokaostoksia kaupasta, jotta heidän ei tarvitsisi ottaa riskiä koronaviruksen suhteen. Tämäkään teko ei noussut ainakaan keskisuomalaista uutisointia korkeammalle, joten varmasti myös muita samankaltaisia urheilijan yhteiskuntavastuun osoituksia tapahtuu myös

muualla Suomessa. Tein kuitenkin tietoisin valinnan, kun otin mukaan vain otsikoihin päätyneet ja eräällä lailla äänekkäimpiä suomalaisia urheilijan yhteiskuntavastuun harjoittajia.

Aineisto vastasi pitkälti ennakko-oletuksiani suomalaisesta urheilijan yhteiskuntavastuusta. Suomalaisten urheilijoiden tekemän vastuullisen vaikuttamisen erityispiirre on sen luonne mielipiteisiin vaikuttajana. Yhteiskuntavastuutoimet ovat suurimmaksi osaksi arvojen esiin tuomista ja niiden mukaisia tekoja, kuten oman ajan lahjoittamista, ei niinkään hyväntekeväisyyden tekemistä ja taloudellista panostamista.

8.1 Urheilijan yhteiskuntavastuu Suomessa

Määrittelin tutkimuksessa urheilijan yhteiskuntavastuun olevan prosessi, jossa urheilija kehittää vahvaa vastuuntuntoa. Prosessissa urheilija tunnistaa roolinsa ja velvollisuutensa olevan laajempi kuin ”pelkkää” kilpailua ja harjoittelua – siihen liittyy vahvasti vastuuntoinen kansalaisuus. (Carter 2009; Peel ym. 2012.) Urheilijan yhteiskuntavastuulla on monia eri muotoja, jotka ilmenevät eri tavoilla. Suomessa urheilijan yhteiskuntavastuu perustuu pitkälti arvomaailman ja mielipiteiden jakamiseen joko konkreettisin teoin tai suullisin ja kirjallisin kannanotoin.

Suomalaista urheilijan yhteiskuntavastuuta tässä tutkimuksessa edustavat haastatellut joukkuelajien huippu-urheilijat. Liitteessä kolme esittelen jokaisen heidän yhteiskuntavastuutoimensa henkilöittäin. Taulukkoon 1 olen koostanut tarkentaen jokaisen haastatellun urheilijan yhteiskuntavastuunsa muodot ja sisältöalueet.

TAULUKKO 1. Tutkimuksessa haastatellut urheilijat ja heidän urheilijan yhteiskuntavastuun muodot ja sisältöalueet

Nimi	Aktiivinen/ lopettanut	Urheilijan yhteiskunta- vastuun muoto	Urheilijan keskeisin yhteis- kuntavastuun sisältöalue
Emma Terho	Lopettanut	urheilun sisäinen vaikuttaminen (edustustehtävät)	yleishumanistinen (tasa-arvo – naiset); hyvinvointi (lapset ja nuoret)
Ilari Äijälä	Lopettanut	mielipidevaikuttaminen (uyv*-työnä), urheilun sisäinen vaikuttaminen (edustustehtävät)	yleishumanistinen (yhdenvertaisuus); ympäristövastuu
Panu Autio	Aktiivinen	urheilun sisäinen vaikuttaminen (uyv*-työnä, edustustehtävät, lajitietouden levittäminen), mielipidevaikuttaminen	yleishumanistinen (yhdenvertaisuus)
Shawn Huff	Aktiivinen	urheilun sisäinen vaikuttaminen (urheilijalähteläs, tapahtumiin/kampanjoihin osallistuminen), mielipidevaikuttaminen	yleishumanistinen (rasisminvastaisuus, lasten liikunnan tasa-arvoisuus); poliittis-oikeudellinen
Teemu Ramstedt	Aktiivinen	urheilun sisäinen vaikuttaminen (edustustehtävät, kummitoiminta), mielipidevaikuttaminen (tietoisuuden lisääminen)	hyvinvointivastuu (urheiluinfrastrukturi, terveys)
Tinja-Riikka Korpela	Aktiivinen	urheilun sisäinen vaikuttaminen (urheilijalähteläs, tapahtumiin/kampanjoihin osallistuminen), mielipidevaikuttaminen	yleishumanistinen (seksuaalivähemmistöt)

*uyv = urheilijan yhteiskuntavastuu

8.2 Kenen vastuu?

Yksi mielipiteitä herättävä kysymys nousi esille tutkimusta tehdessä. Kenellä oikeastaan on tai tulisi olla vastuu? Urheilijan yhteiskuntavastuu käsittää myös pienet arjen teot, mutta kun puhutaan laajemmin urheilijoita tai koko maailman kansalaisia koskettavista isommista kysymyksistä, kenellä on vastuu ottaa kantaa ja aloittaa muutos.

Urheilijan yhteiskunnallista vaikuttamista pidetään nykyaikaa heijastelevana, mutta samaan aikaan todetaan urheilijoiden olevan edelleen ensisijaisesti kiinnostuneita urheilemisesta (Pitkänen 2019). Tämä väittämä välittyi myös tämän tutkimuksen aineistosta ja mielestäni on erittäin ymmärrettävää, että urheilija panostaa oman ammattinsa harjoittamiseen. Tällä hetkellä pelaajasopimuksissakaan ei vielä vaadita yhteiskuntavastuun osoittamista. Olen kuitenkin samaa mieltä Ramstedtin kanssa siitä, että aktiiviurheilijan sana on painavinta erityisesti silloin, kun hän esittää sen urheilu-uransa aikana. Ramstedt muistutti, että silloin ongelmakohtiin pureutumisella on enemmän merkitystä, kun ne ovat käsillä. Samalla se myös raivaa tietä tuleville urheilijoille.

Kuuluisiko vastuun olla nimenomaan urheilijoilla, joita mahdollisesti kuunnellaan eniten urheilun maailmassa vai kenties urheilupäättäjillä? Schwab (2018) linjaa, että urheilupäättäjillä tulisi olla vastuu urheilun eettisyydestä ja urheilijoiden ammatinharjoittamisen vapaudesta. Kulttuuristen ja instituutionaalisten muutosten avulla urheilijoiden oikeudet pystytään takaamaan ja antamaan kaikille oikeus olla osa muutosta. Muutoksen toteuttamisessa urheilija-aktiivisilla eli urheilijoiden yhteiskuntavastuulla on tärkeä rooli niin henkilökohtaisella, kollektiivisella kuin instituutionaalisisella tasolla. Strategisella toiminnalla globaalilla urheilulla on mahdollisuus saavuttaa myönteinen asema ihmisten mielissä, mutta sen saavuttamiseksi globaalien urheilun johdon tulee suojella, kunnioittaa ja puolustaa niiden ihmisten oikeuksia, jotka mahdollistavat sen. (Schwab 2018.) Terho oli samoilla linjoilla sen kanssa, että urheilupäättäjien tulisi varmistaa, etteivät urheilijat joutuisi tekemään arvojensa vastaisia päätöksiä urheilun ehdoilla.

Milloin tulee se piste, että jonkun on tehtävä lopullisesti muutos eikä enää vain liioitellusti höpistä muutoksen tarpeesta ajankohtaisessa podcastissa? Auvinen ja Kuuluvainen (2017, 23) esittävät hyvän kysymyksen huippu-urheilun viihteellisyydestä. Huippu-urheilun ollessa suurta viihdettä, voidaanko sen kustannuksella väheksyä ihmisoikeuksia ja hyväksyä korruptio? Tuuleeko vastuu olemaan urheilijoiden käsissä vai osallistuvatko maailman voimakkaimmat ja tuottoisimmat urheiluorganisaatiot kuten Kansainvälinen Olympiakomitea (KOK) tai kansainvälinen jalkapalloliitto (FIFA) muutokseen? Näiden poliittistenkin organisaatioiden toimintaa pidetään toistaiseksi epädemokraattisena ja johtamista klikkiytyneenä (Darnell 2012), mutta voisiko muutos lähteä näiden organisaatioiden sisältä.

Mahdollisesti ennen suurien urheiluorganisaatioiden heräämistä välivaiheena tarvitaan jonkinlaista instituutioihin vaikuttamista. Instituutioon vaikuttaminen on saanut alkunsa globaalin urheilun kyvyttömyydestä sisällyttää kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia hallintotaapaansa. Tämä on aiheuttanut vaikutuksia yleisesti ihmisten ja urheilijoiden oikeuksiin, mikä puolestaan on saanut yksittäiset urheilijat ottamaan kantaa. Ihmisoikeuksien takaamiseksi vaaditaan strategista urheilijan yhteiskuntavastuuta, johon osallistuvat sekä instituutiot että urheilijat. (Schwab 2018.)

LähiTapiolan johtaja Arto Heinonen on lausunut, että suomalaiselle huippu-urheilulle on ominaista tietynlainen puhumattomuus, kun kyse on vaikeista asioista. Hänen mielestään Olympiakomitean ja lajiliittojen tulisi olla esimerkkeinä pienemmille toimijoille, kuinka suunnan pitäisi mennä kohti avoimempaa ja vastuullisempaa toimintaa. (Auvinen & Kuuluvainen 2017, 23.) Osa suomalaisista urheilijoista on kuitenkin ehtinyt omalta osaltaan iskemään tähän väliin ottamalla esille arkojakin asioita urheilun maailmasta. Tätä on urheilijan yhteiskuntavastuu parhaimmillaan – keskustelun herättämistä ja muutostalkoiden alulle laittamista.

Muutos ottaa aina oman aikansa, ja ongelmat esimerkiksi ihmisoikeuksiin tai ympäristöön liittyen eivät häviä yhdessä yössä. Jos urheiluorganisaatiot eivät tee muutosta, saattaa se joidenkin urheilijoiden kohdalla tarkoittaa kriittistä pohdintaa koko urheilun merkityksestä. Autio toi esille suuren kysymyksen koko urheilujärjestelmästä ympäristövastuuseen liittyen. Järjestelmä on hyvin riippuvainen lentomatkestamisesta ja päästöjen määrä urheilubisneksen

pyörittämiseksi on suuri. Aution mukaan urheilijat eivät ehkä vielä ole riittävän rohkeasti avanneet keskustelua, jotta muutos lähtisi liikkeelle, mutta hän uskoo tällä vuosikymmenellä keskustelunavausten lisääntyvän. Entinen yleisurheilija Ada Koistinen kirjoitti blogitekstissään pysäyttävästi omasta ympäristöhuolestaan ja päätöksestään lopettaa urheilu kokonaan ilmastoahdistuksen vuoksi (Koistinen 2020):

”Hahmotin koko ajan paremmin, miten hullulta minusta tuntui keskittyä hyppimään hiekkaan, kun maailma ympäriltä oli hajoamassa palasiksi.” - Koistinen 2020

8.3 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusehdotukset

Aloitin pro gradu -tutkielman tekemisen vuoden 2020 alussa ja viimeistelin tutkielman vasta vuoden 2021 lopussa. Tähän ajanjaksoon mahtui tehokkaita työstövaiheita, mutta myös pidempiä aikoja, jolloin tutkielma ei edennyt. Tutkielman venymiseen vaikuttivat monet seikat, kuten urheilijoiden aikataulut ja palkkatyön alkaminen. Toisaalta pidemmän ajanjakson hyötynä olivat tauot, joiden jälkeen omaa tutkimusta katsoi uusin silmin. Koin kuitenkin pitkän prosessin väsyttäväksi, eikä tutkimusta viimeistellessä enää ollut niin paljon motivaatiota kuin tutkimusta aloittaessa. Onneksi tein kriittisimmän työn tutkimuksen kannalta jo heti alkuvaiheessa, joten loppuvaiheessa sain keskittyä vain tutkielman viimeistelyyn.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää tarkastella tutkijan objektiivisuutta. Tutkielman aihe oli uusi suomalaisessa tutkimuskentässä ja vaikka olin tutustunut aiheeseen, oli se myös itselleni suhteellisen tuntematon. Olin lukenut aiheesta populaarikirjoituksia ja muodostanut niiden avulla mielikuvan, mitä urheilijan yhteiskuntavastuu voisi olla. Aiheen laajuuden vuoksi suhduin haastatteluissa kaikkiin vastauksiin uutena tietona. En koe, että olisin tulkinnut tai analysoinut aineistoa lukemieni populaarikirjoitusten luomien linssien läpi.

Kuvittelin ennen haastattelujen aloittamista rajanneeni aiheeni tarpeeksi kapeaksi ottaessani tutkimukseen mukaan vain joukkuelajien edustajia. Huomasin analyysivaiheessa taustateorioideni pohjalta luomien haastattelukysymysten muodostavan melko laajoja kokonaisuuksia.

Tehdessäni analyysyjä halusin sisällyttää tutkielmaan hieman kaikkea aiheeseen liittyvää. Tämän vuoksi aineisto osoittautui toisinaan vaikeaksi hallita, etenkin kun asiat liittyivät moneen eri kokonaisuuteen. Aikaisemman teorian hajanaisuus ja termien epäyhdenmukaisuus hankaloittivat selkeän kokonaisuuden kokoamista. Mielestäni pystyin kuitenkin kytkemään haastateltujen vastaukset hyvin aikaisempaan teoriaan.

Tutkimuksessa yksi laatua lisäävä tekijä on tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus eli koherenssi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160–163). Aineiston monipuolisuuden ja asioiden toisiinsa kytkeytymisen vuoksi koin koherenssin ylläpitämisen yhdeksi vaikeimmista tehtävistä pro gradu -tutkielmassani. Analyysien lopulliseen tekstiin kytkemiseen meni yllättävän kauan aikaa, ja silti olisin voinut mielestäni muokata tekstien paikkoja ja otsikoita lähes loputtomasti. Tämä johtui todennäköisesti tutkijan kokemattomuudesta. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi haastateltujen urheilijoiden hyväksyntä tutkimuksessa tekemilleni tulkinnoille. Jokainen haastateltu luki läpi tutkimuksesta vähintään omat kohtansa ja vahvisti ne.

Tutkimuksen ansiona pidän aihevalintaa, sillä urheilijan yhteiskuntavastuu osoittautui olevan ajankohtainen tutkimusaihe. Aihe esiintyi tutkielman tekemisen aikana useasti mediassa. Ajankohtaisuudesta kertoo myös Jalkapallon Pelaajayhdistyksen tekemä valinta ottaa urheilijan yhteiskuntavastuu yhdeksi heidän kehitettäväksi painopisteekseen. Jalkapallon Pelaajayhdistys teki lisäksi yhteistyötä syksyllä 2021 valmistuneessa pro gradu -tutkielmassa, jonka aiheena oli suomalaisjalkapalloilijoiden yhteiskunnallinen vaikuttaminen Twitterissä (Nummelin 2021).

Toivon, että pro gradu -tutkimukseni avasi urheilijan yhteiskuntavastuuseen liittyvän tutkimuskentän jatkotutkimukselle. Sain arvokasta tietoa, miten suomalaiset urheilijat käsittävät urheilijan yhteiskuntavastuuksi nimittämäni vastuullisen vaikuttamisen muodot. Jaotteluni eri urheilijan yhteiskuntavastuun muodoista ja sisältöalueista antaa toivottavasti jatkossa suuntaviivoja jatkotutkimukselle.

Kolmas tutkimuskysymykseni ”Miksi urheilijat osoittavat yhteiskuntavastuuta?” osoittautui laajaksi kokonaisuudeksi, johon sain vain pintaraapaisun verran syvennyttyä. Olisikin siis jatkotutkimuksen arvoista selvittää tarkemmin urheilijan yhteiskuntavastuun motivaatioita ja

syvällisemmin syitä yhteiskunnallisen vaikuttamisen taustalla. Esimerkiksi suunnitellun käytäytymisen teorian (*The Theory of Planned Behaviour*) hyödyntäminen urheilijoiden aikomusten ja tekojen välisen syyn selvittämiseksi olisi mielenkiintoinen näkökulma. Merkittävää olisi myös selvittää tarkemmin, miksi jotkut urheilijat päätyvät vaikuttajiksi ja miksi jotkut eivät.

Keskityin tässä tutkielmassa joukkueurheilijoiden näkökulmaan, joten yksilöurheilijoiden toteuttama urheilijan yhteiskuntavastuu olisi yksi hyvä tutkimuskohde. Yksilöurheilijoiden kohdalla myös sponsoriyhteistyöt ja niiden vaikutus olisivat kiinnostava näkökulma. Urheilijan yhteiskuntavastuun lisääntyttä myös urheiluorganisaatioiden, joko seurojen tai liigojen, suhtautumisesta urheilijoidensa esittämään yhteiskuntavastuuseen voisi tutkia. Lisäksi tiettyyn urheilijan yhteiskuntavastuun sisältöaiheeseen, kuten ympäristövastuuseen tai jopa spesifisti ihmisoikeuksiin keskittyminen voisi tuoda syvällistä näkökulmaa tietyn aiheen ympäriltä.

Edellisistä tutkimuksista noussut mielenkiintoinen jatkotutkimusehdotus oli Hyunjooon (2012) mainitsema eteläkorealaisten urheilijoiden kokemus heidän omasta panoksestaan urheilulajien kehittämiseksi. Urheilijat kokivat vastuullisen vaikuttamisen olevan tarpeellista valtion panoksen lisäksi. Valtion panos viittaa siihen, että päättäjillä saattaisi olla rooli urheilijan yhteiskuntavastuun edistämässä, mikä puolestaan kokonaisuutena olisi lisätutkimuksen arvoinen aihe. Valtioon ja organisaatioihin liittyen urheilijan yhteiskuntavastuu -ohjelman kehittäminen esimerkiksi pro gradu -tutkielman muodossa voisi auttaa urheilijoita ymmärtämään paremmin urheilijan yhteiskuntavastuun merkityksen ja madaltamaan kynnystä vastuulliseen vaikuttamiseen.

LÄHTEET

- Aaltonen, M. 2016. ”Ei vain urheilua” - Liikunnan ja urheilun merkitys yhteiskunnan uusiutumisen kannalta. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:2. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Ei-vain-urheilua.pdf>
- Anttiroiko, A-V. 2004. Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. Teoksessa R. Järvinen (toim.) Yhteiskuntavastuu: Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Vammala: Vammalan kirjapaino, 17–60. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/68199/yhteiskuntavastuu_2004.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Armstrong, C. G., Butryn T. M., Andrews V. L. & Masucci M. A. 2018. Athlete Activism and Corporate Social Responsibility: Critical Lessons From Sport Industry Professionals. *Sport Management Education Journal* 12 (2), 1–4.
- Astor, M. 2017. How N.F.L. Sponsors Have Reacted to 'Take a Knee' Protests. Viitattu 3.4.2020. <https://www.nytimes.com/2017/09/27/business/nfl-sponsors-anthem-protests.html>
- AthletesCAN. 2018. Athlete Social Responsibility. Viitattu 29.9.2020. <https://athletescan.com/en/athlete-zone/representation/athlete-social-responsibility#:~:text=Athlete%20social%20responsibility%20is%20the,it%20refers%20to%20positive%20action>
- Auvinen, T. & Kuuluvainen, A. 2017. Urheiluseurojen sisäpiirissä tarinat tunteen takana. Helsinki: Alma Talent.
- Babiak, K. & Wolfe, R. 2006. More than just a game? Corporate social responsibility and super bowl XL. *Sport Marketing Quarterly* 15 (4), 214–222. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.392.87&rep=rep1&type=pdf>
- Babiak, K. & Wolfe, R. 2009. Determinants of corporate social responsibility in professional sport: Internal and external factors. *Journal of Sport Management* 23 (6), 717–742.
- Cardenas, A. 2012. Kicking for Change – Footballers and their Role in Promoting Social Transformation. Julkaisussa Feature: Athletes and Social Change. *Journal of Sport Science and Physical Education, Bulletin* 63. Viitattu 13.3.2020. <https://www.icsspe.org/sites/default/files/Bulletin63%20Pdf.pdf>

- Carter, E. 2009. Athlete social responsibility (ASR): A grounded theory inquiry into the social consciousness of elite athletes. Royal Roads University. Master's thesis. Viitattu 20.1.2020. <https://viurrspace.ca/handle/10170/122>
- Chung, J. 2018. Social Responsibility in Sports: A Call for a Systematic Approach. *Journal of Legal Aspects of Sport* 28 (2), 138–150. [http://journals.iupui.edu/index.php/jlas/article/view/22568/22031-](http://journals.iupui.edu/index.php/jlas/article/view/22568/22031)
- Coombs, D. S. & Cassilo, D. 2017. Athletes and/or Activists: LeBron James and Black Lives Matter. *Journal of Sport and Social Issues* 41 (5), 425–444.
- Darnell, S. C. 2012. Paying the Price for Speaking Out: Athletes, Politics and Social Change. Julkaisussa *Feature: Athletes and Social Change. Journal of Sport Science and Physical Education, Bulletin* 63. Viitattu 13.3.2020. <https://www.icsspe.org/sites/default/files/Bulletin63%20Pdf.pdf>
- Eatmon, R. 2014. Athletes taking on social responsibility. *Mansfield News Journal*. Viitattu 4.1.2020. <https://eu.mansfieldnewsjournal.com/story/life/columnist/2014/12/13/athletes-taking-social-responsibility/20242587/>
- Eduskunta. 2021. Ville Kaunisto. Viitattu 31.1.2021. <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/1425.aspx>.
- Elite Prospects. 2020. Emma Terho. Viitattu 18.9.2020. <https://www.eliteprospects.com/player/366540/emma-terho>
- Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat – Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–206.
- Eskola, J. & Suoranta J. 2014. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 10. painos. Tampere: Vastapaino.
- Halonen, M. 2020. Huuhkajat & Helmarit Instagram-julkaisijoina: A-maajoukkuejalkapalloilijoiden Instagram-julkaisujen teemat ja julkaisemisen motiivit. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.1.2021. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/68802/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202005043021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Harju, A. 2013. Aktiivinen kansalaisuus, osallisuus, voimaantuminen, jne. – Miten ne liittyvät vaikuttamiseen? Opintokeskus Kansalaisfoorumi. Viitattu 19.10.2020.

- <https://1584128.169.directo.fi/@Bin/ad719847a0601ef9d3f9089726a4f459/1602584285/application/pdf/300707/Osallistumisen%20ja%20vaikuttamisen%20k%C3%A4sitteit%C3%A4.pdf>
- Heinze, K., Soderstrom, S. & Zdroik, J. 2014. Toward Strategic and Authentic Corporate Social Responsibility in Professional Sport: A Case Study of the Detroit Lions. *Journal of Sport Management* 28, 672–686.
- Henricks, T. S. 2006. *Play reconsidered: Sociological perspectives on human expression*. Urbana: University of Illinois Press. Viitattu 29.3.2020. https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/02673231080230010511?casa_token=WuitUaqkm_YAAAAA:0SNckIfT_nSMcAzmJH9fGVe9rVRTZ3JQUFP-NRrNZstk8dvE7qfB7TvOrb-HPAYGo3K9xyeiWP6T
- Hepo-Oja, L. 2018. Jääkiekon ilmastovaikutukset – Case: Liigan hiilijalanjälki. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. *Sustainability Science and Solutions*. Diplomityö. Viitattu 9.10.2020. https://lutpub.lut.fi/bitstream/handle/10024/158773/Diplomity%C3%B6_Hepo-oja_Lotta.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hyunjoo, C. 2012. Athlete’s Social Responsibility in S. Korea. *Julkaisussa Feature: Athletes and Social Change. Journal of Sport Science and Physical Education, Bulletin* 63. Viitattu 13.3.2020. <https://www.icsspe.org/sites/default/files/Bulletin63%20Pdf.pdf>
- Hämäläinen, A-L. 2021. Tokion mitalitoivo Ari-Pekka Liukkonen: ”Salailu aiheutti stressiä ja sairastelua”. Viitattu 5.7.2021. <https://www.apu.fi/artikkelit/tokion-mitalitoivo-ari-pekka-liukkonen-salailu-aiheutti-stressia-ja-sairastelua>
- Instagram. 2020. Cristiano Ronaldo. Viitattu 20.11.2020. <https://www.instagram.com/cristiano/>
- Itkonen, H., Ilmanen, K. & Matilainen, P. 2007. *Urheilun sponsorointi Suomessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteiden laitos.
- Jalonen H., Haltia J., Tuominen S. & Ryömä A. 2017. *Arvonluonnin pelikirja urheilun ja liiketoiminnan rajapintaan*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Jussila, M. 2010. *Yhteiskuntavastuu*. Nyt. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Kaufman, P. 2008. *Boos, bans, and backlash: The consequences of being an activist athlete*.

- Humanity and Society, 32, 215–237. https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/016059760803200302?casa_token=nDapvKc9xPcAAAAA:LvJnNgXtQODetRTdPb-Kns0dzbhcAZdorjeVKVDCy-CzBZ_kU6SudsU9zq3NEOqRflt5HXhImKCC
- Kaufman, P., & Wolff, E. A. 2010. Playing and Protesting: Sport as a Vehicle for Social Change. *Journal of Sport and Social Issues* 34 (2), 154–175. Viitattu 29.1.2020. https://pdfs.semanticscholar.org/adf3/a610dcec64d2101c063d638325eb4f2efa1c.pdf?_ga=2.5198452.613451653.1580379934-2116166166.1580379934
- Keshkar, S., Lawrence, I., Dodds, M., Morris, E., Mahoney, T., Heisey, K., Addesa, F., Hedlund, D. P., Dickson, G., Ghasemi, H., Faruq, A., Naylor, M., Santomier Jr., J. 2019. The Role of Culture in Sports Sponsorship: an Update. *Ann Appl Sport Sci* 7(1), 57–81. <http://aassjournal.com/article-1-704-en.pdf>
- Kidd, B. & Donnelly, P. 2000. Human Rights In Sports. *International Review for the Sociology of Sport*, 35(2), 131–148. <https://doi.org/10.1177/101269000035002001>
- Koistinen, A. 2020. Urheilijasta ilmastoradikaaliksi kahdessa kuukaudessa. Viitattu 17.11.2020. <https://blogi.elokapina.me/urheilijasta-ilmastoradikaaliksi-kahdessa-kuukaudessa/>
- Kotler, P., Armstrong, G., Harris, L. C., & Piercy, N. 2017. Principles of marketing. 7th European edition. Edinburgh Gate: Pearson Education Limited.
- Kotimaisten kielten keskus 2020. Kansalaisaktivismi. Kielitoimiston sanakirja. Viitattu 3.11.2020. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/kansalaisaktivismi>
- Kuisma, J. 2019. Janne Puhakka taklasi kaapin oven auki kertoessaan homoudestaan ja positiiivista palautetta alkoi sataa – ”Saamieni viestien perusteella tein oikein”. Viitattu 16.2.2021. <https://yle.fi/urheilu/3-11048513>
- Kumar V. B. 2010. Social Awareness, Self Awareness, Personality Development and Current Affairs. Mumbai: Himalaya Publishing House.
- Kunnas, K. 2019. MTV Urheilun selvitys: Leijoniin vapautui vain kaksi pelaajaa NHL:stä – puheet joukkopaosta voi heittää roskakoriin. Viitattu 13.11.2020. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-urheilun-selvitys-leijoniin-vapautui-vain-kaksi-pelaajaa-nhl-sta-puheet-joukkopaosta-voi-heittaa-roskakoriin/7381240>

- Kuparinen, H. 2018. Tässä se nyt on: Tim Sparvin vaasalaiskoululle rahoittama uusi tekonurmi. Viitattu 17.2.2021. <https://www.suomifutis.com/2018/10/tassa-se-nyt-on-tim-sparvin-vaasalaiskoululle-rahoittama-uusi-tekonurmi/>
- Laitinen, M. & Nurmi, K. E. 2004. Mitä tarkoitetaan aktiivisella kansalaisuudella? Viitattu 13.10.2020. https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/aktiivinen_kansalaisuus/aiemmat_artikkelit/mita_tarkoitetaan_aktiivisella_kansalaisuudella
- Lappalainen, P. 2005. Verkolla valtaa: Internet ja poliittisen kansalaistoiminnan näkymät. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- MacLagan, P. 2008. Organizations and responsibility: A critical overview. *Systems Research and Behavioral Science* 25, 371–381.
- Maguire, J. 2004. Challenging the sports-industrial complex: human sciences, advocacy and service. *European Physical Education Review* 10 (3), 299–322. <https://doi.org/10.1177/1356336X04044072>
- Mills, C. W. 1959. *The sociological imagination*. New York: Oxford University Press. Viitattu 1.4.2020.
- Neste Oyj. 2018. Lauri Markkanen haastaa suomalaiset ilmastonmuutoksen vastaiseen kamppailuun. Viitattu 17.2.2021. <https://www.neste.com/fi/tiedotteet-ja-uu-tiset/lauri-markkanen-haastaa-suomalaiset-ilmastonmuutoksen-vastaiseen-kamppailuun>
- Neste Oyj. 2020. Neste ja Lauri Markkanen muistuttavat ilmastonmuutokseen liittyvistä sääilmiöistä tämän NBA-kauden vieraspeleissä. Viitattu 17.2.2021. <https://www.neste.com/fi/tiedotteet-ja-uu-tiset/climate-change/neste-ja-lauri-markkanen-muistuttavat-ilmastonmuutokseen-liittyvista-saailmioista-taman-nba-kauden>
- Nummelin, K. 2021. ”Mulla ei ole sitä kompetenssia ja siihen menee tosi paljon aikaa” – suomalaisjalkapalloilijoiden yhteiskunnallinen vaikuttaminen Twitterissä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.11.2021. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/77948/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202109295014.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Olympiakomitea. 2018. Urheilun tukeminen on yhteiskuntavastuullista toimintaa. Viitattu 10.1.2020. <https://www.olympiakomitea.fi/2018/09/26/urheilun-tukeminen-on-yhteiskuntavastuullista-toimintaa/>
- Olympiakomitea. 2021. Olympiakasvatus. Viitattu 15.2.2021. <https://www.olympiakomitea.fi/seuratoiminta/olympiakasvatus/>

- OlympicTeamFinland. 2020. Urheilijat vastuullisina vaikuttajina. Viitattu 17.2.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=jHiAGNbxBBc>
- Palomäki, I. 2018. Huippu-urheilun yhteiskunnallinen perustelu. Koonti viiteryhmäkeskustelujen yhteenvedoista 3.3.–7.5.2018. Viitattu 5.12.2019. <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2018/06/koonti-viiteryhmista.pdf>
- Parent, B. 2018. Social Responsibility in Sports: Current Landscape. *Journal of Legal Aspects of Sport* 28, 126–137. <http://journals.iupui.edu/index.php/jlas/article/view/22567/22030>
- Peel, A., Cameron, E. & Begovic, M. 2012. Athletes and Social Change: Developing the Citizen Athlete. Julkaisussa *Feature: Athletes and Social Change. Journal of Sport Science and Physical Education, Bulletin* 63. Viitattu 13.3.2020. <https://www.icsspe.org/sites/default/files/Bulletin63%20Pdf.pdf>
- Pitkänen, H. 2019. Tutkijat ylistävät maajoukkuepaidasta kieltäytyneen Huuhkaja-hyökkääjän poikkeuksellisen rohkeaa päätöstä – jalkapallopomon puheet Qatarin-matkan syistä eivät vakuuttaneet. Viitattu 5.12.2019. <https://yle.fi/urheilu/3-10587351>
- Ratten, V. & Babiak, K. 2010. The role of social responsibility, philanthropy and entrepreneurship in the sport industry. *Journal of Management & Organization*, 16(4), 482–487.
- Reunanen, J. 2019. “Se on semmonen kollektiivinen vastuu” Urheiluseurojen yhteiskuntavastuu osana kolmannen sektorin muutosta. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 14.10.2020. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64645/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201906143231.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rotola-Pukkila, M. 2020. Yksipuolinen ystävyys. Seuraajien parasosiaalisen suhteen ilmeneminen sosiaalisen median vaikuttajalle. Tampereen yliopisto. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.1.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/120372/Rotola-PukkilaMiisa.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Salminen, R. & Rantalainen, E. 2020. Urheilijoilta jopa vaaditaan yhteiskunnallisia kannanottoja – NHL-tähti Mikael Granlund ja Jokereissa pelannut Sami Lepistö kertovat, miltä kasvava paine tuntuu. Viitattu 7.2.2021. <https://yle.fi/urheilu/3-11532015>

- Schwab, B. 2018. 'Celebrate Humanity': Reconciling Sport and Human Rights Through Athlete Activism. *Journal of Legal Aspects of Sport* 28, 170–207. <http://journals.iupui.edu/index.php/jlas/article/view/22570/22033>
- Sky Sports. 2020. Klopp: Don't ask me about coronavirus. Viitattu 20.11.2020. <https://www.skysports.com/watch/video/11949161/klopp-dont-ask-me-about-coronavirus>
- Smith, A. C. T. & Westerbeek, H. M. 2007. Sport as a Vehicle for Developing Corporate Social Responsibility. *Journal of Corporate Citizenship*, 25(1), 43–54.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Turtiainen, R. 2019. *Liikunta- ja urheilukulttuurin digitalisoituminen*. Turun yliopisto: Lausunto tulevaisuusvaliokunnalle. Viitattu 10.9.2020. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2019-AK-239025.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Viitattu 10.9.2020. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: TENK. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2019:3. Viitattu 9.9.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- UNESCO. 2016. *Teacher's Guide on the Prevention of Violent Extremism*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Viitattu 19.10.2020. https://en.unesco.org/sites/default/files/lala_0.pdf
- Urheilugaala. 2020. Esikuva. Viitattu 1.11.2020. <https://urheilugaala.fi/esikuva/>
- Virta, A. & Kaihari, K. 2011. Maailmankansalaisen yhteiskunnallinen osaaminen. Teoksessa L. Jääskeläinen & T. Repo (toim.) *Koulu kohtaa maailman. Mitä osaamista maailmankansalainen tarvitsee? Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:16*, 100–104.

- Visa. 2018. Visa Launches Financial Education Initiative for Korean Olympic Athletes. Viitattu 7.4.2020. <https://en.prnasia.com/releases/apac/visa-launches-financial-education-initiative-for-korean-olympic-athletes-202410.shtml>
- Walker, M. & Kent, A. 2009. Do Fans Care? Assessing the Influence of Corporate Social Responsibility on Consumer Attitudes in the Sport Industry. *Journal of Sport Management* 23 (6), 743–769. <https://doi.org/10.1123/jsm.23.6.743>
- YLE. 2020. Pitääkö urheilijan ottaa kantaa politiikkaan? Ylen aamu. Viitattu 3.9.2020. <https://areena.yle.fi/1-50615336>

LIITE 1

Haastattelurunko

TAUSTA

- Esittele itsesi ja kerro hieman taustastasi (sekä yleisesti elämässä että urheilussa)
  - Mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen, että olet tässä vaiheessa elämääsi/uraasi?
  - Mitkä nostaisit tärkeimmiksi tekijöiksi näistä?
- Arvot
  - Minkälaisia arvoja liität suomalaiseen yhteiskuntaan?
  - Mitä yleisiä arvoja näet urheilussa olevan?
  - Mitkä ovat omat henkilökohtaiset arvosi?
- Milloin aloit kiinnostumaan yhteiskunnallisista asioista?
  - Miten se näkyi yleisesti elämässäsi tai urheilussa?

VAIKUTTAMINEN

- Miten määrittelisit yhteiskuntavastuun?
  - Entä urheilijan yhteiskuntavastuun?
- Urheilijoita on aikaisemmissa tutkimuksissa kutsuttu vaikuttajiksi, aktivisteiksi ja jopa mielipidejohtajiksi. Miten koet tämän? Millaisia vaikuttajia urheilijat mielestäsi ovat?
  - Pidätkö itseäsi vaikuttajana/aktivistina/mielipidejohtajana? Miksi / miksi et?
- Pitäisikö urheilijoiden osoittaa sosiaalista vastuuta? Millä tavalla?
- Millaisena näet urheilun vaikuttamisen välineenä? Miten urheilua voi hyödyntää vaikuttamisessa?
- Millaisia vaikutuksia yhteiskuntavastuun osoittamisella voi olla? Voiko olla myös myönteisiä/kielteisiä? Millaisia?

TOIMET

- Miten olet osoittanut urheilijan yhteiskuntavastuuta?
- Mikä vaikutti päätökseesi alkaa vaikuttamaan?
- Millaisia vaikutuksia omalla kohdallasi yhteiskuntavastuun osoittamisella on ollut?
  - Miten arvosi vaikuttavat toimintaan ja miten toiminta vaikuttaa arvoihisi?
  - Millainen vaikutus yhteiskuntavastuun osoittamisella on ollut maineeseesi/imagoosi?
  - Sidosryhmiin? (joukkue, sponsorit)
- Mitä urheilusta opittuja taitoja/ominaisuuksia voit hyödyntää yhteiskuntavastuun osoittamisessa? Miten?

MOTIVAATIO

- Mikä motivoi sinua yhteiskuntavastuulliseen toimintaan?
  - Tutkimuksissa on tuotu esille, että urheilijat tuntevat velvollisuutta ns. antaa yhteiskunnalle jotain takaisin. Miten näet tämän väitteen? Sopiiko se sinusta omaan tai yleisesti Suomen kontekstiin?
- Onko sinulla esikuvia (yhteiskuntavastuun saralla)? Keitä he ovat ja millä tavalla he ovat muodostuneet esikuviksesi?
- Nouseeko mieleesi muita suomalaisia urheilijoita, jotka ovat osoittaneet yhteiskuntavastuuta?
  - Ketä / millaisia tapauksia?
  -

SIDOSRYHMÄT

- Miten joukkue ottaa huomioon yksilöiden omat arvot ja valinnat?
  - Miten ne vaikuttavat joukkueen toimintaan?
- Ovatko arvosi ja toimintasi (yhteiskunnallinen vaikuttaminen) samassa linjassa joukkueen/joukkueiden sponsoreiden kanssa?
  - Miten koet sen?
  - Miten sponsorisopimus on vaikuttanut toimintaasi?
  - Tiedätkö, miten sponsorit suhtautuvat yhteiskunnallisiin kannanottoihin?
    - Millaisia rajoituksia voisi olla?

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

11.5.2020

1. Tutkimuksessa *Urheilijan yhteiskuntavastuu* käsiteltävät henkilötiedot

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja nimi, työtehtävät ja työhistoria. Henkilötiedot tallentuvat tutkimuksessa tehtävien haastattelujen video- ja äänitallenteille ja haastattelumuistiinpanoihin.

Tämä tietosuojailmoitus on lähetetty tutkittaville sähköpostitse.

2. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa

Tutkittavan suostumus (EU 679/2016 6.1 a)

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Henkilötietojasi käytetään ja luovutetaan vain historiallista/ tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten (tilastointi) sekä muutoinkin toimitaan niin, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

Tunnistettavuuden poistaminen

- Aineisto analysoidaan suurin tunnistetiedoin, koska Suomessa esiintyviä urheilijan yhteiskuntavastuuta osoittavia tapauksia on niin vähän, että haastattelujen anonymisointi ei olisi mielekästä.
- Sinulta pyydetään nimenomainen suostumus henkilötietojesi julkaisuun tutkimustuloksi raportoitaessa (esim. asiantuntijahaastattelut)

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

käyttäjätunnuksella salasanalla

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusrekisteri hävitetään (12/2020 mennessä)

Rekisterinpitäjä ja tutkimuksen tekijät

Rekisterinpitäjä on se, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tavoitteet ja keinot organisaatio(t) tai henkilö(t) sekä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta.

Tämän tutkimuksen rekisterinpitäjä on:

Tutkija: Krista Kyyrönen, 0503416336, krista.m.kyyronen@student.jyu

11.5.2020

Rekisteröidyn oikeudet

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojasi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojasi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojasi paikkansapitävyyden.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuoja-asetuksen 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle, jos se on mahdollista ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Ratapihantie 9, 6. krs, 00520 Helsinki, PL 800, 00521 Helsinki

Puhelinvaihe: 029 566 6700

Sähköposti (kirjaamo): tietosuoja@om.fi

LIITE 3

Haastateltujen urheilijoiden yhteiskuntavastuutoimet

Emma Terho

Yhteiskuntavastuutoimet: Terho toimi jo USAssa opiskellessaan mukana opiskelijaurheilijoiden edunvalvontajärjestössä, jossa edistettiin erityisesti kaksoisura-asioita. Hänet valittiin Suomen Olympiakomitean urheilijavaliokuntaan vuonna 2006 ja OK:n hallitukseen kaudeksi 2013–2016. Kansainvälisen Olympiakomitean (KOK) urheilijajäseneksi Terho valittiin vuonna 2018 ja KOK:n urheilijakomission puheenjohtajaksi vuoden 2021 syksyllä. Oman lajinsa puolelta hän on toiminut ensimmäisenä ja toistaiseksi ainoana naisjäsenenä Jääkiekkoliiton hallituksessa vuodesta 2014 alkaen. Jo uransa aikana ja etenkin uransa jälkeen Terho on tehnyt urheiluvaikuttamista myös pääkaupunkiseudun urheiluakatemian hallituksessa ja junioriurheilun taustoilla. Joukkueen kautta tapahtunutta vaikuttamista hän on tehnyt muun muassa Icehearts -tyttöjoukkueen kummina, ohjannut matalan kynnyksen maksutonta kerhoa, järjestänyt Hopen varustekeräyksiä ja toiminut paralaji kelkkakiekon ohjaajana.

Ilari Äijälä

Yhteiskuntavastuutoimet: Äijälä on toiminut Jalkapallon Pelaajayhdistyksessä jo uransa aikana vuodesta 2012 alkaen. Hänen kiinnostuksensa vaikuttamistyöhön heräsi yhdistystoiminnan kautta ja hänet palkattiin 2016 Punainen kortti rasismille -hankkeeseen projektipäälliköksi, jossa hän pääsi tekemään urheiluun liittyvää yhteiskuntavastuutyötä palkallisena työntekijänä. Hanke keskittyi erityisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden korostamiseen urheilussa, josta yhtenä esimerkkinä on hankkeen puitteissa luotu sateenkaaren värinen kapteenin nauha. Äijälän vaikuttamistyötä on hankala erotella yksityiselämässä ja työssä vaikuttamisen välille, mutta hankkeen ulkopuolella hän on ollut muun muassa #treenimatka2019-kampanjassa mukana.

Panu Autio

Yhteiskuntavastuutoimet: Autio tekee töitä Jalkapallon Pelaajayhdistyksessä yhteyspäällikkönä, mikä tarkoittaa työskentelyä urheilijan yhteiskuntavastuun parissa. Hän toimii edustajatehtävissä Olympiakomitean urheilijavaliokunnassa, urasäätiön hallituksessa, SUEKin hallituksessa sekä urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnassa. Pelaajayhdistyksen työn kautta Autio on tehnyt monenlaisia yhteiskuntavastuuseen liittyviä tehtäviä, kuten ollut mukana Punainen kortti rasismille -hankkeessa ja Tällä kertaa äänestän -kampanjassa sekä kirkon ulkomaanavun PeaceUnited-

projektissa. Autio on tehnyt työn ulkopuolista vaikuttamistyötä muun muassa kirjoittamalla avoimen kirjeen silloiselle urheilu- ja tiedeministerille Hanna Kososelle. Urheiluvaikuttamisesta näytteenä hänellä on lajin saloja avaava kirja, Futsalista.

Shawn Huff

Yhteiskuntavastuutoimet: Huff on ollut mukana erilaisissa yhteiskuntavastuuta osoittavissa kampanjoissa ja hän puhuu yhdenvertaisuuden puolesta. Hän toimii Euroopan komission #BeActive-hankkeen urheilijälähteenä, jossa hänen tehtävänsä on kannustaa eurooppalaisia liikkumaan. Huff on ollut myös Punainen kortti rasismille -hankkeessa urheilijaedustajana ja tämän kautta pelaamassa Friends of Vito -joukkueessa jalkapalloa hyväntekeväisyysottelussa, jonka tarkoituksena oli tukea tansanialaisten nuorten kouluttautumisen- ja koululiikuntamahdollisuuksia.

Teemu Ramstedt

Yhteiskuntavastuutoimet: Ramstedt on toiminut Pelaajayhdistyksessä (Suomen Jääkiekkoilijat ry) vuodesta 2013 asti. Edustusvuosista viisi vuotta hän on ollut varapuheenjohtajana ja vuoden 2020 lokakuussa hänet valittiin puheenjohtajaksi. Ramstedilla on todettu IBD-sairaus, josta hän pyrkii levittämään tietoa perustamansa pyöräilyseuran, IBD Cyclingin, kautta. Lisäksi hän on ollut mukana pienemmissä kampanjoissa ja esimerkiksi Malmille mahdollisesti rakennettavan luisteluareenahankkeen kummina jo neljän vuoden ajan. Näiden ohella Ramstedt on osakkaana Sportsport-nimisessä yrityksessä, jonka tarkoitus on nostaa urheilijoita esiin ja vaikuttamaan yhteiskunnallisesti tekemällä yhteistyökumppanuuksia.

Tinja-Riikka Korpela

Yhteiskuntavastuutoimet: Korpela on ollut mukana erilaisissa hankkeissa, jotka ovat edistäneet tasa-arvoa. Hän on ollut muun muassa PeaceUnited-kampanjassa ja Liikkuvan seurakunnan hankkeessa. Yksi konkreettisimmista yhteiskuntavastuuteoista on ollut urheilijakummina toimiminen EuroGames Helsinki 2016 -tapahtumassa, seksuaalisten vähemmistöjen monilajisissa urheilukisoissa.k

Lisäksi kaikki haastateltavat ovat osoittaneet yhteiskuntavastuuta enemmän tai vähemmän sosiaalisessa mediassa.